

SNF-rapport nr. 22/07

Indikatorer for lokal sårbarhet

Utredning av et analyseverktøy

**Stig-Erik Jakobsen
Frode Kristiansen
Kari Anne K. Drangslund
Torstein Nesheim**

SNF-prosjekt 6130 ”Utvikling av indikatorer for sårbarhet”

Prosjektet er finansiert av Innovasjon Norge og Kommunal- og regionaldepartementet

**SAMFUNNS OG NÆRINGSLIVSFORSKNING AS
BERGEN, DESEMBER 2007**

© Dette eksemplar er fremstilt etter avtale med KOPINOR, Stenergate 1, 0050 Oslo. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og i strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

ISBN 978-82-491-0542-7 Trykt versjon
ISBN 978-82-491-0543-4 Elektronisk versjon
ISSN 0803-4036

Forord

På oppdrag fra Innovasjon Norge og Kommunal- og regionaldepartementet har SNF fått i oppdrag *å utrede mulighetene for å etablere et analyseverktøy for å avdekke lokal sårbarhet*. Formålet med oppdraget er å skissere og å teste ut et verktøy for kartlegging av kommuners og regioners sårbarhet, med tanke på bortfall av arbeidsplasser. Fokuset rettes følgelig mot *næringsmessig eller økonomisk sårbarhet*. Det er blitt gjennomført både en forstudie hvor vi drøftet og skisserte mulige indikatorer for et slikt verktøy, og et forprosjekt hvor vi har testet ut verktøyet. I den foreliggende rapporten rapporterer vi både fra forstudien og forprosjektet.

Det har vært gjennomført flere møter med oppdragsgiverne underveis i prosjektet, hvor innretning av arbeidet og foreløpige betraktninger er blitt diskutert. Foreløpige funn fra prosjektet har også vært drøftet med representanter for Hordaland fylkeskommune. De endelige vurderingene står imidlertid for forfatterens egen regning. Kontaktpersoner hos oppdragsgiverne har vært Rolf Middelthon-Moe (Innovasjon Norge), Kjell Åge Sire (Innovasjon Norge) og Ole-Magnus Aurdal (Kommunal- og regionaldepartementet).

Bergen, desember 2007

Stig-Erik Jakobsen

Prosjektleder

Innhold

1. Innledning og rapportens formål	1
---	---

Del I Skisse til et opplegg

2. Nærmere om sårbarhet	3
2.1. Sårbarhetsbegrepet i den regionalpolitiske debatten	3
2.2. Gjennomgang av eksisterende arbeider	7
3. Aktuelle indikatorer for analyse av lokal sårbarhet	12
3.1. Type indikatorer	12
3.1.1. Trusler knyttet til bedrifts- og næringsstruktur	12
3.1.2. Indikatorer på lokal handlingskapasitet.....	15
3.1.3. Stedets lokalisering	18
3.1.4. Samlet oversikt	19
3.2. Operasjonalisering av aktuelle kvantitative indikatorer og datas tilgjengelighet. 20	
3.2.1. Generelle forhold knyttet til datakilder	20
3.2.2. Metodiske utfordringer.....	21
3.2.3. De enkelte indikatorenes tilgjengelighet	22

Del II Uttesting av opplegget

4. Kvantitativ analyse: Beregning av indikatorverdier per kommune	25
4.1. Spesifisering og avgrensning av analysen.....	25
4.2. Presentasjon av analysen	26
4.2.1. Indikator 1: Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter	28
4.2.2. Indikator 2: Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen	32
4.2.3. Indikator 3: Stort innslag av konkurranseutsatte næringer.....	36
4.2.4. Indikator 4: Stort innslag av naturressursbaserte næringer	40
4.2.5. Indikator 5: Stort innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser	44
4.2.6. Indikator 6: Stor avhengighet av ekstern kapital.....	48
4.2.7. Indikator 7: Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet	52
4.2.8. Tilleggsindikator: Offentlige arbeidsplasser	54
5. Kvalitativ analyse: Eksempelstudier av utvalgte kommuner	56
5.1. Innledning.....	56
5.2. Vevelstad	58
5.3. Fusa	61
5.4. Marnardal	63
5.5. Utsira	65
5.6. Årdal	67
5.7. Haram	70
5.8. Lund	73
5.9. Træna.....	76
5.10. Bindal	79
5.11. Stordal	81
5.12. Fedje	84

Del III Erfaringer med opplegget

6. Erfaringer og forslag til forbedringer	89
6.1. Erfaringer fra gjennomføring av den kvantitative analysen	89
6.2. Erfaringer fra gjennomføring av eksempelstudiene	89
6.2.1. Utarbeidelse av intervjuguide.....	89
6.2.2. Ulike statuser for informantene	91
6.2.3. Noen viktige empiriske funn fra analysen.....	92
6.3. Vurdering og kategorisering av kommunene	94
6.4. Vurdering av verktøyet.....	98
6.5. Oppsummering og videreutvikling av verktøyet.....	100
Litteratur	103
Vedlegg 1 Datagrunnlag og indikatorutforming	105
Vedlegg 2 Listing av kommuneverdier	113
Vedlegg 3 Spørreguide for eksempelstudiene	121
Vedlegg 4 Momenter ved vurdering av handlingskapasitet	123

Kapittel 1. Innledning og rapportens formål

På oppdrag fra Innovasjon Norge og Kommunal- og regionaldepartementet har SNF fått i oppdrag å utrede mulighetene for å etablere et analyseverktøy for å avdekke lokal sårbarhet. Formålet med prosjektet er å skissere og å teste ut et verktøy for kartlegging av kommuners og regioners sårbarhet, med tanke på bortfall av arbeidsplasser. Fokuset rettes følgelig mot *næringsmessig eller økonomisk sårbarhet*. For en god regionalpolitikk vil det være viktig at man fanger opp potensielle problemer før kriser oppstår, slik at man kan iverksette omstillings- og utviklingstiltak på et relativt tidlig stadium. Det er i dag ingen etablert definisjon av økonomisk sårbarhet, selv om det finnes analyser som ligger nær opp til vår problemstilling. Disse har imidlertid ofte et bredere fokus enn oppdraget her, og er ikke alltid rettet inn mot å være i forkant av problemene. Analysene er på ulike geografiske nivå og er naturlig nok tilpasset nærings- og bedriftsstrukturen i områdene de er rettet mot. I vårt prosjekt vil vi bygge videre på erfaringer fra disse analysene.

Intensjonen med verktøyet er altså at det skal bidra til å gi et forhåndsvarsel om at problemer kan oppstå i et område, dvs. at dersom man får negative utslag på gitte kriterier tilsier erfaring at området med stor sannsynlighet vil kunne stå foran en negativ utviklingstrend. Ved utarbeidelse av verktøyet vektlegger vi følgende premisser:

i) Sårbarhet må sees på som nettoeffekten av trusler og handlingskapasitet

Det er en rekke ulike årsaker til at det oppstår problemer innen et geografisk område. Vårt utgangspunkt er at sårbarheten til en region er sammensatt av to hovedfaktorer; a) de truslene man er utsatt for og b) de ressurser og den handlingskapasiteten som finnes i regionen. Hovedpoenget er at sårbarheten er knyttet til nettoeffekten av disse to faktorene. En region som er utsatt for trusler vil være mindre sårbar hvis man har dokumentert omstillings- og endrings- evne og ressurser til å skape ny aktivitet, sammenlignet med en region som i liten grad har slike ressurser.

ii) Årsakene til negativ utvikling varierer mellom steder

Det er viktig at verktøyet utarbeides slik at det kan fange et bredt spekter av aktuelle årsaker til problemene. Eksempler kan være avhengighet av enkeltnæringer og bedrifter, manglende tilgang på ressurser og sviktende marked osv. Ofte vil en eller to faktorer være avgjørende for det enkelte området. Som en følge av mangfoldet i bedrifts- og næringsstruktur, vil noen av årsakene til problemene være lite relevante i noen områder, mens det blir helt utslagsgivende i andre. Det vil derfor være lite hensiktsmessig å utarbeide en generell, aggregert indeks for sårbarhet, slik det er gjort i en del andre analyser.

iii) Kvantitative indikatorer og kvalitative analyser må kombineres for å avdekke sårbarhet

Verktøyet som utvikles må ha karakter av en generell sjekkliste (liste med aktuelle faktorer og indikatorer), som må benyttes som et hjelpemiddel i en mer kvalitativ og inngående analyse hvor man ser på de spesifikke utfordringene for det aktuelle geografiske området.

iv) Kommune er basis analysenivå

I utarbeiding av dette verktøyet vil vi ta utgangspunkt i kommunenivået. Først vil vi se på trusler og deretter muligheter. Forhold knyttet til andre analyseenheter og forhold mellom geografiske nivå er tatt med som et eget hovedpunkt til slutt i presentasjonen. Verktøyet kan imidlertid tilpasses og benyttes på andre nivå dersom dette er ønskelig.

Rapporten består av 3 ulike deler. I første del drøfter vi begrepet sårbarhet (kap.2) og skisserer deretter aktuelle indikatorer for å analysere lokal sårbarhet (kap.3). I andre del av rapporten gjennomfører vi en uttesting av det skisserte indikatorsettet. Det gjøres først en kvantitativ analyse hvor vi beregner indikatorverdier pr kommune (kap.4), før vi gjør kvalitativt orienterte eksempelstudier av utvalgte kommuner med høye verdier på de aktuelle indikatorene (kap.5). I den avsluttende delen (kap.6) drøfter vi våre erfaringer og kommer med innspill til en videreutvikling av analyseverktøyet.

Del I Skisse til et opplegg

Kapittel 2. Nærmere om sårbarhet

2.1. Sårbarhetsbegrepet i den regionalpolitiske debatten

I den regionalpolitiske debatten henspeiler begrepet regional og lokal sårbarhet på samfunn som har en næringsstruktur som innebærer en betydelig fare for bortfall av arbeidsplasser. Begrepet relateres også til samfunn med en uheldig demografisk struktur (eksempelvis en overrepresentasjon av eldre), hvor implikasjonene kan bli en framtidig reduksjon i befolkningstallet.

Gjennomgående dreier det seg altså om at spesifikke trekk og karakteristika ved eksisterende næringsliv/befolkning tilsier at samfunnet kan stå i fare for en negativ utvikling. Sagt på en annen måte: På bakgrunn av situasjonen *ex ante* skal man kunne forutsi et utfall *ex post*. Treffsikkerheten til slike antagelser/predikasjoner vil naturligvis variere, og vil blant annet være avhengig av kvaliteten til de indikatorene som brukes til å avdekke næringsmessig eller befolkningsmessig sårbarhet. *I vår analyse vil vi avgrense oss til indikatorer for næringsmessig sårbarhet.*

Begrepet næringsmessig sårbarhet kan sees som en motsetning til robust næringsliv. I regionalpolitisk sammenheng er man gjerne opptatt av utvikling av robuste samfunn. Her er det viktig med en *balansert* næringsmessig og befolkningsmessig utvikling. Robuste regioner blir definert ut fra en rekke kriterier, knyttet til konkurransedyktig næringsliv, bosetning/demografi, service og velferdstilbud, kompetanse og utdanningsnivå m.m. I en brosjyre som ble utarbeidet i forbindelse med regionalmeldingen fra 2001 (St.meld. nr.34 (2000-2001)) heter det blant annet at robuste samfunn er områder "...som er omstillingsdyktige, kan tilpasse seg endringer i næringslivet, kan tilpasse seg nye krav til service, transport, kommunikasjoner, kompetanse og velferdstilbud som befolkningen eller næringslivet stiller." I regionalmeldingen fra 2005 drøftes blant annet satsingsområdene for en regional tilpasset innovasjonspolitik og her sies det at det er "...behov for eit ekstra fokus på dei områda som har ein sårbar næringsstruktur og

som treng eit meir robust nærings- og sysselsettingsgrunnlag.” (St.meld. nr.25 (2004-2005), s.67). Et viktig mål for distrikts- og regionalpolitikken er følgelig å gjøre sårbare samfunn mer robuste.

Det er flere næringsrettede virkemidler som har vært innrettet mot å styrke utviklingen i sårbare samfunn. Disse har også i varierende grad operasjonalisert begrepet sårbarhet. Den viktigste av disse ordningene har vært den såkalte omstillingsbevilgningen. Dette har vært et ekstraordinært statlig virkemiddel som brukes i tillegg til de ordinære virkemidlene i nærings- og distriktspolitikken. Tilskuddet skal gis til områder som står foran spesielt store omstillingsproblemer som en følge av en negativ utvikling når det gjelder arbeidsplasser og bosetting. Omstillingsbevilgningen skal bidra til utvikling av lønnsomme arbeidsplasser og en mer robust og variert næringsstruktur på stedene som får støtte, blant annet ved at industrisamfunnene blir flersidige (dvs. flere bransjer) og mindre avhengig av hjørnesteinsbedriften (dvs. flere bedrifter) (Jakobsen m.fl. 2001). Bevilgningen kom som en konsekvens av arbeidet til Buvik-utvalget på 1980-tallet, som drøftet uheldige sider ved en ensidig næringsstruktur og en sterk avhengighet for et lokalsamfunn til en eller et fåtall hjørnesteinsbedrifter (NOU 1983:10).

I denne ordningen er det også operasjonalisert eller presisert når en bevilgning skal kunne utløses, dvs. når stedet er i en sårbar posisjon: *”...reduksjon i den direkte sysselsettingen ved hjørnesteinsbedrift/næring på minimum 10% av total sysselsetting i området.”* Delvis som en følge av at den direkte koblingen mot industristeder i bevilgningen etter ble forlatt, supplerte man dette kriteriet med en mer upresis og kvalitativ angivelse for det som må oppfattes som næringsmessig sårbarhet: *”... områder med særskilte og langsiktige problemer knyttet til omstrukturering innen næringslivet.”* (St.prp. nr.1 (2000-2001), s.150). I forhold til varighet, ble det etter hvert også etablert en praksis med seksårige omstillingsprogrammer. En såpass lang virketid illustrerer at ansvarlige myndigheter så på det å omstille lokalsamfunn som en krevende oppgave. De siste årene er ansvaret for omstillingsbevilgningen desentralisert til regionalt nivå, og det er de enkelte fylkene som selv definerer hvilke områder som skal ha omstillingsstatus. Det er også disse som avgjør varigheten på omstillingsperioden. Dette har åpnet opp for ulik regional praksis med hensyn til forståelse av begrepet sårbarhet. Man får altså ikke en entydig og gjennomgående definisjon for når bevilgningene skal utløses, dvs. når samfunnet er i en næringsmessig eller befolkningsmessig sårbar posisjon, og hvor lang tid en antar det vil ta og rette opp en slik situasjon.

I Stoltenberg II-regjeringen sin nye regionalmelding, som kom i juni 2006, erkjennes det at det i noen tilfeller kan være nødvendig med en ekstraordinær statlig innsats for områder som står overfor spesielt store omstillingsutfordringer. Dette kommer som en konsekvens av at en del steder de siste årene er blitt rammet av kraftige nedbemanninger eller nedleggelse av hjørnesteinsbedriften. Det er da nødvendig med et tilskudd som går utover det som det er rimelig å forvente at fylkeskommunen kan stille opp med. I den sammenheng har man også operasjonalisert når et slikt statlig tilskudd skal iverksettes: *”Reduksjonen i den direkte sysselsetjinga i hjørnesteinsbedrifta/næringa over ein treårsperiode skal som hovudregel utgjere minst 15 prosent av den totale sysselsetjinga i kommunen. I absolutte tall bør nedleggingja som eit minimum liggje på 150 personer.”* (St.meld. nr.21 (2005-2006), s.67).

Et annet tiltak rettet mot sårbare samfunn var det såkalte Beredskapsprogrammet, som Kommunal- og regionaldepartementet (KRD), startet opp i 1992. Det overordnede målet var å bidra til større variasjon i næringsgrunnlaget og å redusere sårbarheten i lokalsamfunn som var sterkt preget av en hjørnesteinsvirksomhet. Mens omstillingsbevilgningen opprinnelig i stor grad var krisebasert, dvs. at en dramatisk reduksjon i antall arbeidsplasser utløste bevilgningen, ønsket Beredskapsprogrammet et fokus mot det å jobbe i forkant av at slike kriser kunne inntreffe. Derfor valgte man også ut fem kommuner med det til felles at de hadde en dominerende hjørnesteinsbedrift, dvs. at erfaring tilsa at slike steder ville kunne komme inn i en krise. Som i omstillingsbevilgningen knyttes også her definisjon av sårbarhet til stor grad av ensidighet i næringsstrukturen. Hensikten med programmet, som varte fram til 1996, var i stor grad å utvikle nye metoder for lokal næringsutvikling.

Fra statlige myndigheter er det også iverksatt en del tiltak som har befolkningmessig sårbarhet som utgangspunkt, men hvor det å styrke det lokale næringslivet gjerne blir ett av tiltakene. Et eksempel er Utkantprogrammet, som KRD iverksatte i 1997, og som var en fireårig satsing rettet mot kommuner med stor nedgang i folketallet. Satsingen ble opprinnelig rettet mot 7 kommuner. Etter hvert ble den utvidet til å gjelde kommuner: *”...med en befolkningsnedgang på 10% eller mer i siste 10-årsperiode”* (Karlsen m.fl. 2003:37). Dette kan sees på som en operasjonalisering av hva man forstår med kommuner som har stor nedgang i folketallet, dvs. kommuner med en befolkningmessig sårbarhet. Flere av strategiene innenfor dette programmet, hadde en bred samfunnsmessig profil men programmet inkluderte også en strategi for næringsutvikling hvor det handlet om å tilrettelegge for nyskapning og entreprenørskap. På 2000-tallet har KRDs småsamfunnssatsing avløst utkantprogrammet. Det er de enkelte

fylkeskommunene som har ansvaret for å iverksette tiltak i egen region, delvis basert på midler over statsbudsjettet (Frisvoll m.fl. 2004). Igjen så resulterer desentralisering av ansvaret til en betydelig grad av heterogenitet i forhold til begreper som næringsmessig og befolkningsmessig sårbarhet.

Rent retorisk kan det også synes som det er en utfordring knyttet til begrepet sårbarhet. Kommuner som blir definert som sårbare kan oppfatte dette som stigmatiserende og som svært negativt ladet. Innenfor omstillingsbevilgningen har det eksempelvis kommet lokale initiativ hvor man i større grad ønsker å bruke mer positivt ladete begreper på satsingen, slik som eksempelvis "nyskappingsprogrammer" (Jakobsen m.fl. 2001). Evalueringen av Utkantprogrammet viste også at det var en lokal motstand mot tiltaket siden man oppfattet begrepet utkant som negativt ladet (Karlsen m.fl. 2003). Delvis som en følge av kritikken mot utkantbegrepet har KRD i sine politiske dokumenter etter hvert valgt å bruke begrepet småsamfunn, som er betydelig mer positivt ladet (se eksempelvis St.meld. nr.34 (2000-2001)) (Frisvoll m.fl. 2004). I regionalmeldingen fra 2005 brukes betegnelsen "*områder med små senter og spreidd busetnad.*" (St.meld. nr.25 (2004-2005), s.43). Selv om det hevdes at slike områder kan være attraktive bosteder og at de kan ha næringsmiljøer med potensial for videre utvikling, understrekes det også at "*arbeidsmarknadene er små, og at næringslivet ofte er ensidig dominert av landbruk, fiske eller industri.*" Dette bidrar til å gjøre "*...samfunna sårbare, anten ved at det blir raske endringar i industrien som følgje av endra internasjonale konjunkturer og endra rammevilkår, eller på grunn av meir langsiktige strukturendringar,*" (St.meld. nr.25 (2004-2005), s.44).

Gjennomgående har man i retorikken innenfor den norske regional- og distriktpolitikken de siste årene i betydelig grad anvendt honnørord som innovasjon, nyskaping, entreprenørskap og robuste samfunn istedenfor de mer negativt ladede begrepene som sårbare samfunn, utkantsamfunn og uttynningssamfunn (Jakobsen m.fl. 2004). Dette ønske om å vektlegge vekst og utvikling, sammen med en økende regionalisering av virkemiddelbruken, kan bidra til å forklare at det er vanskelig å spore en enhetlig definisjon av begrepet næringsmessig sårbarhet i politiske dokumenter og innenfor virkemiddelapparatet.

2.2. Gjennomgang av eksisterende arbeider

I dette avsnittet vil vi se nærmere på noen av de arbeidene som enten direkte eller indirekte har drøftet problematikken knyttet til næringsmessig sårbarhet, og hvilke dimensjoner eller indikatorer disse har brukt for å avdekke sårbarhet/robusthet innenfor geografiske områder.

NORUT (2005) har utarbeidet en rapport som inngår som bakgrunnsmateriale i arbeidet med det *regionale utviklingsprogrammet for Finnmark*. Man har valgt ut seks dimensjoner og utarbeidet indikatorer basert på offentlig statistikk for disse. De seks dimensjonene er:

- sysselsettings- og næringsstruktur
- arbeidsmarkedsstruktur
- utdanningsnivå
- befolkningsstruktur og befolkningsutvikling
- sosioøkonomiske strukturtrekk
- kommunaløkonomiske forhold

På bakgrunn av de enkelte indikatorene utarbeides det en aggregert indeks. Her kommer Alta (1), Vadsø (2) og Hammerfest (3) best ut, mens Hasvik (17), Gamvik (18) og Loppa (19) kommer dårligst ut.

I forhold til vårt formål i denne rapporten er sysselsettings- og næringsstrukturen vurdert som mest relevant. Man opererer her med to dimensjoner:

I) Næringsensidighet; målt ved:

- a) andel sysselsatte i fiskerirelaterte næringer (fiske, fangst og fiskeforedlingsindustri) og landbruk,
- b) kommunenes avhengighet av offentlig tjenesteyting, målt ved andelen sysselsatte i kommunal og statlig tjenesteyting,
- c) samleindikator for sysselsatte i a) og b)

II) Kvinnelige næringsdrivende; målt ved kvinneandelen blant selvstendige næringsdrivende med næringsinntekt som hovedinntektskilde. Begrunnelsen for å ta dette med er at *"kvinnelige næringsdrivende har sterk lokalsamfunnstilknytning og service- og produksjonsbedrifter ledet av kvinner på stedet utgjør et stabiliserende element på steder med tradisjonelt ensidig næringsgrunnlag"* (NORUT 2005:17).

NUTEK (2002) har utarbeidet en *sårbarhetsanalyse av svenske regioner*. Man tar utgangspunkt i industrisysselsettingen og andelen teknikere og ingeniører i industribedrifter. Når det gjelder det første punktet, anses regioner som har en høy andel av sysselsettingen på store arbeidsplasser å være sårbare. Det benyttes to mål på dette; andel på arbeidsplasser med over 249 ansatte og andel på arbeidsplasser med over 49 ansatte. Den andre dimensjonen skal fange opp utdanningsnivået. Innslaget av ingeniører og teknikere antas å påvirke sårbarheten; desto mindre andel av disse yrkesgruppene, jo mer sårbar antas regionen å være. Regioner med lav andel av industrisysselsatte i bedrifter hvor andelen teknikere og ingeniører er høyere enn landsgjennomsnittet anses som sårbare. Høy andel sysselsatte i slike bedrifter sees på som en indikator på robusthet.

Sårbarhetsanalysen for Hordaland (Hordaland fylkeskommune 2003)¹ hadde som formål å gi en indikasjon på hvilke områder som er utsatt eller sårbare for brå eller langvarige endringer i næringsliv og sysselsetting. Innledningen i rapporten viser at man særlig er opptatt av næringsensidighet: ”Regionar som har ein høg andel av den totale arbeidskrafta tilsett på store arbeidsplasser er av naturlege årsaker sårbare ved konjunkturedgang og/eller strukturelle endringer i industri eller andre næringar. Ei avgjerd om nedlegging eller utskipping av ei eller fleire verksemdar kan få store konsekvensar for heile regionen sitt næringsliv” (side 1).

Man skisserer fire indikatorer for sårbare regioner:

- % av arbeidsplassene i industri og primærnærings. Dette indikerer avhengighet av vareproduserende næringer der sysselsettingen på lang sikt er ventet å gå ned.
- % av arbeidsplassene i store industribedrifter. Dette målet gir indikasjoner på avhengighet av noen få store industribedrifter i regionen.
- Framskrevet folkevekst 2003-2010; er relevant fordi det vil være lettere å starte opp tjenesteytende virksomhet der man venter vekst i folketallet.
- % av befolkningen med utdanning på universitets- og høyskolenivå. Dette indikerer kompetanseressurser i miljøet, som har sammenheng med muligheten for å starte opp virksomheter.

Det er utviklet en aggregert indeks på bakgrunn av ”scorene” på disse indikatorene. Fedje (1), kommer dårligst ut fulgt av Indre Hardanger og Austevoll. I Fedje er det særlig lavt utdanningsnivå og svak folketallsutvikling som trekker ned. Indre Hardanger gjelder det

¹ Analysen fra 2003 ble fulgt opp med en ny sårbarhetsanalyse i 2006 (Hordaland fylkeskommune 2006).

folketallsutvikling og andelen av arbeidsplasser i store bedrifter, mens avhengighet av vareproduserende næringer og lavt utdanningsnivå trekker ned i Austevoll. Når man samtidig vet at næringsmiljøet i Austevoll er blant de mest dynamiske, innovative og kapitalrike områdene i fylket, så illustrerer dette problemet med en samlet indeks hvor summen av indikatorer avgjør hvor sårbart et samfunn er. Det er viktig at man også inkluderer de mer stedsspesifikke faktorene i slike vurderinger.

I Sogn og Fjordane har man utarbeidet en *tilstandsrapport* som tar for seg noen viktige trekk ved næringslivet og andre forhold (Sogn og Fjordane fylkeskommune 2004). I innledningen framheves det at næringsstrukturen er sårbar. Man har flere sysselsatte i jordbruk, industri og delvis offentlig sektor. Man peker på at *"dersom fylket framover skal få et robust næringsliv, må fylket få eit sterkare innslag av næringar i vekst, som reiseliv, akvakultur, undervising, rådgjeving, forskning og informasjonsteknologi"*. Rapporten går gjennom næringsstruktur, arbeidsmarked, utdanning og kompetanse, kommunaløkonomi og tjenesteproduksjon samt befolkningsstruktur. Man benytter en rekke indikatorer og måltall. Rapporten gir dermed et bredt bilde av situasjonen i fylket, som grunnlag for et omstillingsarbeid med særlig vekt på kommunene Høyanger, Årdal og Flora. ASPLAN VIAK er i ferd med å utvikle et sosio-økonomisk barometer for fylket. Denne vil blant annet ta for seg næringsutvikling, bedriftsstruktur og FoU.

Sand og Haugum (2006) har gjennomført en analyse av næringslivet i Steinkjer. Oppdraget var å belyse om Steinkjer kommune har fått et mer robust næringsliv etter omstillingsarbeidet i perioden 1999-2005. Kapittel 2 i rapporten drøfter begrepet robust næringsliv. Her går man først inn på de indikatorer som er aktuelle for å belyse hvorvidt et omstillingsprogram har gitt en mer robust og variert næringsstruktur. Med utgangspunkt i Jakobsen og Kvitastein (2002) vises det til tre indikatorer: i) lønnsomhetsutvikling hos deltakende bedrifter, ii) markedsutvikling hos deltakende bedrifter, iii) innovativ utvikling hos deltakende bedrifter.

Deretter drøftes begrepet robust næringsliv på et mer generelt grunnlag. Det skilles mellom to nivåer i analysen; bedriften og verdiskapingsmiljøet. På bedriftsnivå er følgende dimensjoner viktige; lønnsomhet, omsetning, markedsutvikling, innovativ aktivitet og antall arbeidsplasser. Med verdiskapingsmiljø menes bedriftens nærmiljø. Aktuelle dimensjoner er omstillingsdyktighet, bredde/variasjon, trekk ved støtteapparatet og kompetanse. Denne modellen ligger delvis til grunn for analysen av resultatene av omstillingen i Steinkjer. I løpet av perioden

1999-2005 har næringslivet blitt mer robust, både mht. indikatorene på bedriftsnivå og knyttet til verdiskapingsmiljøet.

To arbeider hvor fokuset er mot samfunnenes konkurransekraft og robusthet er Vareide og Mwenga (2005) og Selstad m.fl. (2004). De førstnevnte har gjennomført næringsanalyser for en rekke fylker. Disse tar for seg befolkningsutvikling, sysselsetting, næringsstruktur, nyetableringer, lønnsomhet og vekst. Man benytter også en næringslivsindeks (NM i Næringsliv) med indikatorene, andel lønnsomme foretak, andel foretak med vekst, etableringsfrekvens og næringstetthet. Poenget med denne indeksen er å ha et samlet mål for næringsutvikling innen et gitt område. Eksempelvis oppnådde Jæren-regionen den høyeste scoren på næringslivsindeksen i 2004 fulgt av Setesdal og Sørlandet. På Østlandet kom Gjøvik først, mens Sør-Østerdal, Vestmar og Halden her kom dårligst ut.

Selstad m.fl. (2004) anlegger en bred forståelse av robusthet i sin analyse. Det skilles mellom fem strukturelle elementer og fem dynamiske elementer ved et regionalt område. De strukturelle aspektene er; totalbefolkning, senterstørrelse, sentralstedsfunksjoner, andel i dagligvare og andel innen kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting. De dynamiske aspektene omfatter endringer knyttet til senter, omland, omsetning, og i de to nevnte næringene.

De arbeidene vi har sett har en rekke dimensjoner og indikatorer som er relevante for økonomisk sårbarhet. Dette gjelder selv om ikke alle rapportene fokuserer på sårbarhet som sådan. Man har med unntak av Sand og Haugom (2006) i liten grad gått inn på en drøfting av hva som ligger i sårbarhet, og hvordan man kan fange dette opp gjennom gode indikatorer. Flere av rapportene har imidlertid et sterkt fokus på næringsensidighet.

Et annet hovedtrekk er at man til dels bygger på en tankegang hvor det er summen av indikatorer som avgjør hvor sterke truslene er. En slik tankegang – som kan underbygge en aggregert indeks for sårbarhet – er etter vår oppfatning ikke den beste framgangsmåten her. Grunnen til dette er at det kan være mange potensielle trusler for en region. Svekket lønnsomhet og tap av arbeidsplasser kan ha sin årsak i en lang rekke forskjellige drivkrefter. For en region kan nedbemanning i forsvaret være avgjørende, andre steder kan nedbygging av andre deler av offentlig sektor, svikt i ressursgrunnet, ensidig markedsavhengighet, eller sentralisering av funksjoner i store konsern med avdelinger på ulike steder være

utslagsgivende. Det vil derfor være lite hensiktsmessig å summere alle aktuelle trusler, ofte vil en eller to drivkrefter være nok til at en region er sårbar. En mer fruktbar tilnærming vil være å utvikle en generell sjekklister over mulige trusler. Hver av disse bør analyseres og dokumenteres kvantitativt og kvalitativt.

Vi vil også peke på en utfordring knyttet til geografisk nivå. Implisitt i noen av rapportene (rettet mot fylkesnivået) er at man bør tilstrebe en utvikling hvor man får økt sysselsetting innen næringer og bransjer som generelt er i vekst. En slik tilnærming vil være mer relevant desto høyere aggregert geografisk nivå man opererer på. For et land som Norge, kan man for eksempel anta at industrisysselsettingen vil gå ned og stimulere til en utvikling av tjenestenæringer. På kommunenivå vil imidlertid en høy andel sysselsatte i industrien i utgangspunktet være et uttrykk for spesialisering innen en nisje eller en sektor. For noen av kommunene vil dette være knyttet til bransjer og bedriftsstrukturer hvor det forventes nedbygging (for eksempel Årdal, Høyanger). I andre kommuner kan en høy andel være knyttet til sterk konkurransevne, gjerne fordelt på flere bedrifter, innen nisjer i vekst (Kongsberg, Horten, Bømlo, Austevoll). Dette medfører at man må være oppmerksom på muligheten for nivåfeilslutninger når man går fra et aggregert nivå til et kommunenivå, samt betydningen av å analysere hver kommune kvalitativt.

Kapittel 3. Aktuelle indikatorer for analyse av lokal sårbarhet

3.1. Type indikatorer

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for en oversikt over aktuelle forhold som kan overvåkes for å vurdere den økonomiske sårbarheten for et område (kommune). Det vil være stor variasjon i nærings- og bedriftsstruktur mellom kommuner, samtidig som det kan være svært ulike årsaker til sårbarhet. Som tidligere nevnt vil det derfor være lite hensiktsmessig å benytte de aktuelle kildene til sårbarhet som grunnlag for en aggregert indeks. *Verktøyet har heller karakter av en generell sjekkliste over kilder til sårbarhet.* De enkelte faktorene og indikatorene kan benyttes som et hjelpemiddel, eller bakgrunnsinformasjon, for en påfølgende inngående kvalitativt orientert analyse, som må tilpasses det aktuelle geografiske områdets særegenheter.

Logikken i framstillingen er som følger: Vi tar utgangspunkt i kommunenivået. Det identifiseres først (1) ulike trusler som kan få innvirkning på næringslivet på dette nivået. Hver av truslene kan føres tilbake til ulike sider ved bedrifts- og næringsstrukturen; samt markeds, teknologiske og politiske omgivelser. Deretter går vi inn på viktige kilder til lokal handlingskapasitet (2). Vi går til slutt inn på forhold ved geografisk nivå, og diskuterer lokalt nivå versus prosesser på regionalt og nasjonalt nivå.

3.1.1 Trusler knyttet til bedrifts- og næringsstruktur

a) Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter

Dette er et tema som tradisjonelt har fått stor oppmerksomhet i regionalpolitikken. Rasjonaliseringer og/eller nedbemanning i de aktuelle hjørnesteinsbedriftene, som ofte inngår i et eksternt eid konsern, kan få store konsekvenser for sysselsettingen i en kommune, både ved at det rammer bedriften direkte og ved at det kan ramme lokale leverandører.

Utfordringen i forhold til en slik indikator vil være å sette et nivå for når et samfunn er avhengig av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og å konkretisere når en bedrift kvalifiserer til betegnelsen hjørnesteinsbedrift.

b) Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen

En ensidig næringsstruktur kombinert med avhengighet til en eller et fåtall hjørnesteinsbedrifter, er en type utfordring som mange av de ensidige industristedene har stått overfor. Men også andre kommuner vil kunne ha en betydelig grad av ensidighet i egen næringsstruktur, uten at stedet nødvendigvis domineres av en hjørnesteinsbedrift. Ofte er slik næringsmessig ensidighet knyttet til konkurranseutsatte bransjer, og det er da innlysende at området vil være særlig utsatt ved internasjonale konjunktursvingninger eller ved skifte i det internasjonale konkurransebilde (eksempelvis økt konkurranse fra NIC-land). Samtidig er det også viktig å være oppmerksom på at lokal spesialisering med utvikling av dyp kompetanse innenfor gitte sektorer tradisjonelt har vært en viktig forutsetning for å kunne være konkurransedyktige internasjonalt.

I en del av de arbeidene som er gjort på industristedsutvikling i Norge, sies det blant annet at et industristed er ensidig dersom minst halvparten av de sysselsatte i industrien er innenfor den dominerende industrigrenen (se eksempelvis Hansen 1997, NOU 1983:10). På samme måte kan man tenke seg at et samfunn kan sies å ha en ensidig næringsstruktur dersom minst halvparten av sysselsettingen innenfor produksjon av varer og tjenester er innenfor den dominerende sektoren. Tall for denne indikatoren på kommunenivå vil være tilgjengelig hos SSB.

c) Stort innslag av konkurranseutsatte næringer

Utfordringen er her knyttet til de markedsnisjene bedriftene opererer i og grad av konkurranseintensitet innenfor disse markedene. Hvis man eksempelvis har stor andel arbeidsplasser innen næringer hvor det primært konkurreres på pris, vil man kunne forvente rasjonaliseringspress, og muligheter for utflytting eller nedlegging av arbeidsplasser. Det er innen disse nisjene man først og fremst kan forvente nedbygging av industri i Norge, som en følge av det høye norske kostnadsnivået. Hvis denne faktoren eksempelvis kombineres med at kommunen også har stor avhengighet til en eller et fåtall bedrifter vil dette kunne gi en betydelig grad av sårbarhet for næringslivet i kommunen.

Et mål på denne indikatoren vil være eksporttall for regionen/kommunen sett i forhold til landsgjennomsnittet. Slike tall vil kunne være tilgjengelig hos SSB. Mer problematisk vil det være å avdekke hvor stor andel av de lokale virksomhetene som møter stor konkurranse fra utenlandske aktører på hjemmemarkedet.

d) Sterkt innslag av naturressursbaserte næringer (eks. gruve, fisk, landbruk)

Dette utgjør en kilde til sårbarhet av to grunner; det kan forventes rasjonalisering i slike næringer, samtidig som det er en tendens til økende internasjonal konkurranse ved nedbygging av handelsbarrierer.

Det vil her først være nødvendig å definere hva vi forstår med ressursbaserte næringer i standard for næringsklassifisering (NACE-koder). Andel av slik sysselsetting må deretter sees i forhold til landsgjennomsnittet.

e) Sterkt innslag av offentlige arbeidsplasser som er eksponert for rasjonalisering/sentralisering/nedbygging (eksempelvis Forsvaret)

Med unntak av eksemplvis helse- og sosialsektoren, er mange av de offentlige arbeidsplassene utsatt for rasjonalisering og nedbygging. Dette gjelder eksemplvis forsvaret. Det er også tendenser i retning av at offentlige arbeidsplasser sentraliseres til større regionale sentre, dette gjelder eksemplvis innenfor sykehussektoren og en del av embetsverket.

Indikatoren kan måles ved å se på antall offentlige arbeidsplasser i kommunen sett i forhold til landsgjennomsnittet.

f) Sterk avhengighet av offentlige rammevilkår (eks. miljøbestemmelser, gunstige kraftavtaler, skjerming av markeder gjennom tollbestemmelser m.m.)

Offentlige rammevilkår er under endring, bl.a. som en følge av internasjonalisering. I noen tilfeller vil dette svekke konkurranseposisjonen til næringslivet i kommunen, noe som blant annet er illustrert med at kraftavtalene innenfor den kraftkrevende industrien i større grad skal gjøres markedsbaserte.

En slik avhengighet kan fanges opp gjennom en kvalitativ gjennomgang av offentlige rammevilkår av særlig betydning for arbeidsplassene i kommunen.

g) Sterk avhengighet av ekstern kapital (dominans av nasjonalt eller internasjonalt eide bedrifter)

Dette er en potensiell trussel fordi det reduserer bedriftenes lokale forankring og engasjement, noe som gjør bedriftenes mobilitet høyere enn ved lokalt eierskap. En hypotese vil være at eksternt eide virksomheter er mindre tålmodige i forhold til avkastning enn de lokalt eide. På

den annen side kan store eksterne kapitaleiere være en indikator på finansiell soliditet, og lokaliseringsvalg basert på en god ”match” mellom ekstern kapital og kompetanse på den ene siden og attraktivitet ved de lokale ressursene på den andre siden. I tillegg til en beskrivelse av innslaget av eksternt eierskap, må man derfor vurdere eierskapet kvalitativt.

Også denne indikatoren forutsetter sannsynligvis en mer kvalitativ vurdering av næringsstrukturen i den aktuelle kommunen.

h) Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet

Det lokale næringslivet har en utvikling som er betydelig svakere enn gjennomsnittet for tilsvarende kommuner. Følgelig genereres det ikke ressurser som kan anvendes til nyskaping/utvikling. Aktuelle indikatorer (kvantitative) vil være omsetningsutvikling over tid og lønnsomhetsutvikling over tid.

i) Svak utvikling over tid for den lokale arbeidsstyrken

Aktørene i det lokale næringslivet evner ikke å nyttiggjøre seg de ressursene som finnes. En aktuell kvantitativ indikator er arbeidsledighet.

3.1.2. Indikatorer på lokal handlingskapasitet

a) Kompetansenivået i lokalsamfunnet

Vi kan anta at et høyt kompetansenivå vil bidra til å gi et lokalsamfunn handlingskapasitet og gjøre det lettere å få til omstilling. Høyt utdanningsnivå vil eksempelvis gjøre det enklere for innbyggerne å tilegne seg ny kunnskap. Det vil også øke mulighetene for at lokalsamfunnet har en formell kompetanse som matcher det som etterspørres i næringslivet.

Dette kan måles gjennom utdanningsnivå blant innbyggerne.

b) Type kompetanse i lokalsamfunnet (flersidighet, ingeniørkompetanse, grad av yrkesdeltakelse m.m.)

Selv om det naturligvis er fordelaktig med spisskompetanse innenfor gitte områder, vil vi i utgangspunktet anta at en variert og mangfoldig kompetanse gjør et lokalsamfunn best rustet til å utvikle nye arbeidsplasser. En variert kompetanse vil også kunne bidra til at ulike

perspektiver brynes mot hverandre, noe som er viktig i nyskappingsprosesser. Dersom den lokale kompetansen i sterk grad er knyttet til en næringssektor kan dette bidra til en kompetansemessig lock-in situasjon, der man i liten grad evner å få i gang nytenkning. Det er også viktig med høy yrkesdeltakelse slik at mange har jobbrelatert erfaring.

Denne indikatoren kan blant annet avdekkes med å se på type yrker som er representert i området (dvs. mangfold) og grad av yrkesdeltakelse.

c) Kompetanse hos lokale myndigheter

For å få i gang lokale omstillingsprosesser er det fordelaktig dersom det finnes organisasjoner og personer som har erfaring i det å jobbe med omstilling og lokal utvikling. Dette kan både være kommunale aktører eller aktører som har drevet med lokal næringsutvikling i samarbeid med eller på oppdrag fra kommunen. Finnes det en etablert struktur, vil man komme raskere i gang og sannsynligvis tidligere gjøre de rette grepene for å finne en hensiktsmessig organisasjonsform og profil på omstillingsarbeidet (se eksempelvis Jakobsen m.fl. 2001). Samtidig er det også viktig at et slikt lokalt omstillingsorgan ikke bare resirkulerer tidligere grep og strategier, som kan svekke organets lokale tillit, men viser evne til nytenkning.

Her må det registreres hvordan kommunens næringsapparat er organisert pr. dato (har de eksempelvis en næringskonsulent?), og hvilken historie man har for næringsarbeid. Dette vil også gi en indikasjon på kommunens holdning til næringsutviklingsarbeid. Denne indikatoren krever en mer kvalitativ gjennomgang av kommunens historie i forhold til lokalt næringsutviklingsarbeid.

d) Det lokale næringslivets dokumenterte konkurranse-, nyskappings- og omstillingsevne

Dersom det er mulig å historisk sett dokumentere høy grad av konkurranse- og omstillingsevne i det lokale næringslivet vil næringslivet naturligvis ha gode forutsetninger for å møte nye omstillingsutfordringer. Aktuelle indikatorer vil være innovasjonshyppighet, etableringsgrad og lønnsomhet. Sistnevnte indikatorer sier noe om aktørenes handlingsrom for å være innovative.

For denne indikatoren kan det brukes statistikk for innovasjoner i næringslivet, etableringshyppighet på kommunenivå og data for det lokale næringslivets lønnsomhet. Følgende forhold bør da avdekkes: omsetningsutvikling i det lokale næringslivet (vokser bedriftene?),

lønnsomhet i det lokale næringslivet (tjener bedriftene penger?), andel arbeidsplasser innenfor privat sektor, andel innovative bedrifter og antall nyetableringer.

e) Forekomst av lokale ildsjeler

Erfaring fra gjennomførte omstillingsprosesser tilsier også at lokale ildsjeler er viktige forutsetninger for omstilling og nyskaping. Slike ildsjeler finnes både i det offentlige og i det private. I en situasjon som krever handling er det viktig at det er personer som kan ta en lederrolle. Slike ildsjeler har også ofte betydelig legitimitet i lokalsamfunn. Denne indikatoren krever en kvalitativ gjennomgang, hvor man avdekker og identifiserer personer som har vært dominerende innenfor lokalt næringsliv og lokalt utviklingsarbeid.

f) Forekomst av lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Vellykket omstilling forutsetter samhandling mellom aktører med ulik kompetanse og ulike verdier. Det er viktig at det lokalt finnes etablerte samspillsarenaer, eventuelt at det er en dokumentert evne til å etablere slike samspillsarenaer. Eksempler på slike arenaer kan være lokale næringsforeninger, næringsspesifikke nettverk eller liknende mer eller mindre formelle konstellasjoner. En viktig faktor for nytenkning er eksterne impulser. Det vil således også være viktig å avdekke i hvilken grad lokale aktører og organisasjoner er involvert i eksterne nettverk som kan bidra til kompetansetilførsel og innovativ virksomhet.

Denne indikatoren forutsetter en mer inngående analyse av den aktuelle kommunen i forhold til hvilke lokale nettverk som finnes, hvilken funksjon har disse, hvilke tradisjoner det er for lokalt samarbeid og hvilke eksterne nettverk lokale nøkkelaktører er involvert i. Mulige indikatorer som her kan nyttes er å se på forekomst og deltakelse på lokale næringsarenaer, og det lokale næringslivets deltakelse i offentlige programmer/tiltak (eksempelvis næringsrettede NFR-programmer (Arena, VS21010 m.m.)).

g) Den lokale næringskulturen (tradisjoner for samarbeid, entreprenørkultur m.m.)

Det vil også være viktig på en kvalitativ måte å avdekke hva som kjennetegner den lokale næringskulturen. Er det tradisjoner for innovasjoner og entreprenørskap og hvilke tradisjoner for kollektiv handling finnes?

I forhold til denne indikatoren må det også gjøres en mer inngående og kvalitativ analyse av kjennetegn ved den lokale næringsstrukturen.

3.1.3. Stedets lokalisering

Som nevnt innledningsvis er det kommune som vil være det primære analysenivået i en vurdering av næringsmessig sårbarhet. Samtidig er det også viktig å vurdere kommunens posisjon i en regional sammenheng.

a) *Regionalt senter eller utkantkommune*

For det første er det viktig å vurdere kommunens posisjon i den regionale og nasjonale senterstrukturen; er kommunen et regionalt senter for en avgrenset region, eller er det utelukkende en utkantkommune uten et definert omland? Dersom den aktuelle kommunen er et regionalt senter vil en negativ utvikling i dette området også få konsekvenser for omlandskommunene.

b) *Inngår i regionalt arbeidsmarked*

For det andre må det vurderes i hvilken grad kommunen inngår, eller har muligheter for å inngå, i et regionalt arbeidsmarked. Dette kan blant annet måles gjennom innpendling til kommunen og utpendling til omkringliggende kommuner. Dersom det er betydelig grad av pendling ut av kommunen eller det er gode muligheter for en økning i denne pendlingen, kan en forsterket utpendling delvis løse en del av de utfordringene området står overfor i forhold til sysselsettingsmuligheter for innbyggerne. I regionalmeldingen fra 2005 omtales ”regionforstørring” som en strategi for å få til regional utvikling. Dette impliserer å videreutvikle den fysiske infrastrukturen, slik at det dannes større sammenhengende arbeidsmarkedsregioner (St.meld. nr.25 (2004-2005), s.50).

c) *Inngår i regionale eller nasjonale verdikjeder*

For det tredje må det vurderes i hvilken grad kommunens næringsliv inngår i regionale og nasjonale systemer og verdikjeder. Handlingsrommet og handlingsmulighetene til lokale aktører vil i slike tilfeller i stor grad være avhengig av hvordan aktører på andre nivå agerer. Det at man på en bedre måte integrerer lokale aktører eller lokale nettverk i regionale systemer kan ofte være en mer fordelaktig løsning på omstillingsutfordringene enn at kommunen tilstreber egne lokale løsninger. For å avdekke i hvilken grad næringslivet i kommunen er integrert i en videre næringsregion må det sannsynligvis gjøres mer spesifikke vurderinger i hvert enkelt tilfelle.

3.1.4. Samlet oversikt

I tabellen (tab.3.1) under oppsummerer vi de foreslåtte sårbarhetsindikatorer med utgangspunkt i om disse forutsettes å bygge på en kvantitativ beregning, en kvalitativ tilnærming eller begge deler. I forhold til det å gjennomføre kvalitative undersøkelser rundt de aktuelle indikatorene må det utarbeides en egen guide eller temaliste. I det neste avsnittet vil vi drøfte tilgjengelighet *kun til de indikatorene som bygger på kvantitativt grunnlag*, og som dermed forutsetter bruk av registerdata.

Tabell 3.1 Skisserte indikatorer for lokal sårbarhet, oppsummert

Indikator		Kvantitativ	Kvalitativ
3.1.1	Trusler knyttet til bedrifts- og næringsstruktur		
A	<i>Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter</i>	*	*
B	<i>Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen</i>	*	*
C	<i>Stort innslag av konkurranseutsatte næringer</i>	*	
D	<i>Sterkt innslag av naturressursbaserte næringer</i>	*	
E	<i>Sterkt innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser</i>	*	
F	<i>Sterk avhengighet av ekstern kapital</i>	*	*
G	<i>Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet</i>	*	
H	<i>Svak utvikling over tid for den lokale arbeidsstyrken</i>	*	
I	<i>Sterk avhengighet av offentlige rammevilkår</i>		*
3.1.2	Indikatorer på lokal handlingskapasitet		
A	<i>Kompetansenivået i lokalsamfunnet</i>	*	
B	<i>Type kompetanse i lokalsamfunnet</i>	*	
C	<i>Kompetanse hos lokale myndigheter</i>		*
D	<i>Konkurranse-, nyskapings- og omstillingsevne</i>	*	*
E	<i>Forekomst av lokale ildsjeler</i>		*
F	<i>Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk</i>		*
G	<i>Den lokale næringskulturen</i>		*
3.1.3	Stedets lokalisering		
A	<i>Regionalt senter eller utkantkommune</i>	*	
B	<i>Inngår i et regionalt arbeidsmarked</i>	*	
C	<i>Inngår i regionale eller nasjonale verdikjeder</i>		*

3.2. Operasjonalisering av aktuelle kvantitative indikatorer og datas tilgjengelighet

3.2.1. Generelle forhold knyttet til datakilder

Som det fremgår av tabell 3.1 (se forrige avsnitt), forutsetter visse indikatorer både kvantitative målinger og kvalitative analyser, men andre bare innebærer en av disse tilnærmingene. Nedenfor listes kun de av indikatorene i tabell 3.1 som forutsetter innhenting av oppdaterte kvantitative data. Viktigste datakilde for de aktuelle kvantitative indikatorer vil naturlig nok være Statistisk sentralbyrå (SSB). Særlig registerbasert SSB-statistikk (ikke utvalgsundersøkelser) vil være relevant (se NOS D37 Statistikk om føretak og bedrifter). I de senere år har SSB gjort registerbasert statistikk mer tilgjengelig over internett, gjennom grensesnitt som Statistikkbanken, også med muligheter for uttrekk på kommunenivå. Utvikling av statistikkproduksjon og publiseringstjenester har medført at tidsetterslepet er kortere enn tidligere. For spesifikke formål, som beregningsgrunnlag for de fleste av indikatorene nedenfor, vil det imidlertid være aktuelt å få spesialkjøringer utført av SSB som oppdrag. Til grunn for mye informasjon relatert til strukturelle forhold i næringslivet ligger SSBs Bedrifts- og foretaksregister (BoF), koblet over organisasjonsnumre med Enhetsregisteret (ER) og andre registre i Brønnøysund. BoF er Statistisk sentralbyrås register over alle foretak og bedrifter i offentlig og privat sektor i Norge. Andre relevante størrelser publisert i Statistikkbanken kan bygge på persondata f.eks. Folkeregistrets tall for befolkningen, fordelt på kommuner. Antall ansatte (sysselsatte) bygger på opplysninger fra Arbeidsgiver/Arbeidstakerregisteret (AA).

Som et tillegg til data fra SSB kan man benytte datasett basert på innleverte foretaksregnskaper til Brønnøysundregistrene. Et av kredittopplysningsforetakene som registrerer og anvender disse regnskapstallene er Dun & Bradstreet Norge (D&B). SNF har gjennom flere år kjøpt bruksrett til D&Bs komplette regnskapstall for alle norske foretak med plikt til innlevering av regnskap. Disse mikro-dataene er identifisert med organisasjonsnummer og kommunelokalisering. Med basis i regnskapstall kan man summere omsetningstall innenfor for eksempel kommuner. Det er også mulig å beregne indikatorer for lønnsomhet, soliditet og lignende. Til dels er også tall for sysselsetting/årsverk registrert, selv om slike ikke inngår i regnskapsrapportering.

3.2.2. Metodiske utfordringer

En sentral utfordring i relasjon til å etablere et system for forhåndsvarsel av potensielle problemer, før kriser oppstår, er hvor aktuelle data som kan innhentes for analyse. Langt tidsetterslep i innsamling, bearbeiding og offentliggjøring av relevante data kan svekke utbyttet av selv de best utformede indikatorer. En vellykket realisering av de aktuelle sårbarhetsindikatorene, vil i høy grad avhenge av i hvilken grad SSB raskt kan gjøre de nødvendige spesialuttrekk eller beregninger. Anslagene av tidsetterslep under hver indikator er basert på tidsetterslep i SSBs egne publiseringer av relatert standard statistikk.

En annen utfordring er knyttet til mulighetene for stedfesting av foretaksdata. Den juridiske enheten i en sammensatt foretaksstruktur er foretaket, gjerne organisert som et aksjeselskap. Under dette nivået kan vi ha operative enheter, for eksempel produksjonsbedrifter. Bedrift er ifølge SSBs definisjon en lokalt avgrenset enhet som hovedsakelig driver virksomhet innen en bestemt næringsgruppe. Over foretaksnivået kan vi finne interne divisjonsinndelinger og eventuelt et overordnet strategisk konsernnivå, gjerne registrert som et holdingselskap. Ifølge SSBs definisjon er konsern selvstendige juridiske enheter (foretak) knyttet sammen ved aksjeeie slik at de utgjør en økonomisk enhet. Måleproblemer oppstår fordi de fleste offisielle data er knyttet til det juridiske foretaksnivået. Dersom produksjonsbedrifter er lokalisert i en utkantkommune, mens eierforetaket er lokalisert utenfor kan det være vanskelig å fordele økonomiske størrelser og stedfeste endringer i økonomiske resultater.

Et tredje element er knyttet til ”kalibrering” av indikatorene. Det ligger i sakens natur at man er opptatt av måling av relative endringer innen kommuner, og ikke av (statiske) nivåforskjeller mellom kommuner. Hva er en betydelig endring over en gitt tidsperiode? Dette må bestemmes for hver indikator separat.

3.2.3. De enkelte indikatorenes tilgjengelighet

Kvantitative indikatorer under punkt 3.1.1. "Trusler knyttet til bedrifts- og næringsstruktur"

a) *Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter*

Denne indikatoren kan gjerne utformes som konsentrasjonsindeks tilsvarende til en Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHi) som måler konsentrasjonen i et gitt marked ved å summere de kvadrerte markedsandelene til hver produsent. Fortrinnet til denne indeksen er at den sammenfatter både antall bedrifter og deres andeler. Dersom en gitt produsent har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning) blir indeksen =1.

Datakilde SSB: For å kunne beregne denne indeksen trenger man mikrodata fra BoF eller spesialkjøring i regi av SSB. Antatt minimum tidsetterslep er 6 måneder.

b) *Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen*

Denne indikatoren kan også utformes som konsentrasjonsindeks tilsvarende til en Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHi) som måler konsentrasjonen i et gitt marked ved å summere de kvadrerte markedsandelene til hver produsent. I dette tilfellet kan produksjon summeres over næringskoder. Dersom en næring har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indeksen =1.

Datakilde SSB: For å kunne beregne denne indeksen trenger man mikrodata fra BoF eller spesialkjøring i regi av SSB. Dersom næringsgruppering i publisert statistikk er hensiktsmessig, kan denne legges til grunn. Antatt minimum 6 måneder tidsetterslep.

c) *Stort innslag av konkurranseutsatte næringer*

Til utforming av denne indikatoren må det avgrenses relevante næringer. Interessen vil da knytte seg til om andelen av kommunenes virksomhet som finner sted i disse næringene, samlet overstiger en gitt terskelverdi.

Datakilde SSB: For å kunne beregne denne indeksen trenger man eventuelt mikrodata fra BoF eller spesialkjøring i regi av SSB. Dersom næringsgruppering i publisert statistikk er hensiktsmessig, kan denne legges til grunn. Antatt minimum 6 måneder tidsetterslep.

d) *Sterkt innslag av naturressursbaserte næringer*

Til utforming av denne indikatoren må det avgrenses relevante næringer. Interessen vil da knytte seg til om andelen av kommunenes virksomhet som finner sted i disse næringene, samlet overstiger en gitt terskelverdi.

Datakilde SSB: For å kunne beregne denne indeksen trenger man eventuelt mikrodata fra BoF eller spesialkjøring i regi av SSB. Dersom næringsgruppering i publisert statistikk er hensiktsmessig, kan denne legges til grunn. Antatt minimum 6 måneder tidsetterslep.

e) *Sterkt innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser*

Til utforming av denne indikatoren må det avgrenses relevante næringer. Interessen vil da knytte seg til om andelen av kommunenes virksomhet som finner sted i disse næringene, samlet overstiger en gitt terskelverdi.

Datakilde SSB: For å kunne beregne denne indeksen trenger man eventuelt mikrodata fra BoF eller spesialkjøring i regi av SSB. Dersom næringsgruppering i publisert statistikk er hensiktsmessig, kan denne legges til grunn. Antatt minimum 6 måneder tidsetterslep.

f) *Sterk avhengighet av ekstern kapital*

Denne indikatoren forutsetter kunnskap om eierforhold. Opplysninger i BoF kan indikere om bedrifter er eid av lokale foretak eller av foretak som er lokalisert utenfor kommunen. Et annet spørsmål er hvem som er (majoritets-)eiere av foretak som er hjemmehørende i kommunen. Disse forholdene kan det være vanskelig å komme til bunns i. Gitt at det er mulig, vil interessen da knytte seg til om andelen av kommunenes virksomhet som er underlagt eksterne eiere, samlet overstiger en gitt terskelverdi.

Datakilde SSB: For å kunne beregne denne indeksen trenger man eventuelt mikrodata fra BoF eller spesialkjøring i regi av SSB. Antatt minimum 6 måneder tidsetterslep.

Datakilde D&B: Det er usikkert om private tilbydere av foretaksinformasjon har data omkring eierforhold som kan tilføre mer enn SSBs registre.

g) *Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet*

Datakilde SSB: Sysselsettingsutvikling i lokale bedrifter og foretak.

Datakilde: D&B: Driftsresultat og lignende nøkkeltall kan beregnes på foretaksnivå. Kan ikke beregnes isolert for bedriftsenheter lokalisert i kommunen (som er eid av eksternt lokalisert ”moderforetak”).

h) *Svak utvikling over tid for den lokale arbeidsstyrken*

Datakilde SSB: Alder 15-74 år er en vanlig gruppering for arbeidsstyrken i offisiell statistikk. Derfor er denne anvendt her, selv om man gjerne kan legge et noe smalere aldersintervall til grunn, f.eks. 20-67 år. Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og de arbeidsledige. Delindikatorer kan være:

- Arbeidsstyrken som prosent av aldersgruppen 15-74 år
- Arbeidsledige (av AETATS registrerte arbeidsledige) som prosent av aldersgruppen 15-74 år
- Andel i aldersgruppen 15-74 år som prosent av befolkningen.

Kvantitative indikatorer under punkt 3.1.2. ”Indikatorer på lokal handlingskapasitet”

a) *Kompetansenivået i lokalsamfunnet*

Datakilde SSB: Registeret for Befolkningens høyeste formelle utdanning (BHU). Fullført utdanning innenfor 9 nivåer. Antatt minimum 10 måneder tidsetterslep.

b) *Type kompetanse i lokalsamfunnet*

Datakilde SSB: Registeret for Befolkningens høyeste formelle utdanning (BHU). Fullført utdanning innenfor 9 fagfelt. Antatt minimum 10 måneder tidsetterslep.

d) *Konkurrans-, nyskappings- og omstillingsevne*

Datakilde SSB: Antall nyetableringer og nedlegginger fordelt på næringer. Antatt minimum 6 måneder tidsetterslep. Eventuelt også kommunefordelte overlevelsesrater for nyetableringer (med flere års etterslep).

Kvantitative indikatorer under punkt 3.1.3. ”Stedets lokalisering”

a) *Regionalt senter eller utkantkommune*

Datakilde SSB: Stedets sentralitet kan enkelt fastsettes gjennom bruk av SSBs system for kommuneklassifisering.

b) *Inngår i et regionalt arbeidsmarked*

Datakilde SSB: For denne indikatoren må endringer i inn- og utpendling til kommunen måles. Tall for pendlingsstrømmer foreligger vanligvis med vel 6 måneders etterslep.

Del II Uttesting av opplegget

Kapittel 4. Kvantitativ analyse: Beregning av indikatorverdier per kommune

4.1. Spesifisering og avgrensning av analysen

Fokus mot indikatorer som måler trusler knyttet til bedrifts- og næringsstrukturen

Den sentrale datakilden for våre analyser er SSBs Bedrifts- og foretaksregister. Dette registeret gjør det mulig å analysere samtlige kvantitative indikatorer under punkt 3.1.1. (Trusler knyttet til bedrifts- og næringsstruktur), med unntak av indikator h) ("Svak utvikling over tid for den lokale arbeidsstyrken"), som forutsetter bruk av annen datakilde (se vedlegg 1 for en datadokumentasjon). Det er et omfattende arbeid knyttet til innhenting og klargjøring av datakilder, og innenfor de rammene som gjaldt for dette prosjektet fant vi det naturlig å avgrense oss til de dataene som var tilgjengelige innenfor Bedrifts- og foretaksregisteret. I de oppfølgende eksempelstudiene (se kap.5) har vi rettet hovedfokuset mot en kvalitativ vurdering av indikatorene for lokal handlingskapasitet (se punkt 3.1.2 i indikatoroversikten i tabell 3.1).

Det er altså følgende syv indikatorer som er gjenstand for den kvantitative analysen i kapittel 4:

- Indikator 1: Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter (3.1.1a)*
- Indikator 2: Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen (3.1.1b)*
- Indikator 3: Stort innslag av konkurranseutsatte næringer (3.1.1c)*
- Indikator 4: Stort innslag av naturressursbaserte næringer (3.1.1d)*
- Indikator 5: Stort innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser (3.1.1e)*
- Indikator 6: Stor avhengighet av ekstern kapital (3.1.1f)*
- Indikator 7: Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet (3.1.1g)*

Alle landets kommuner er inkludert

I våre eksempelstudier i kap.5 omtales også stedenes lokalisering (se punkt 3.1.3 i tabell 3.1) som naturligvis har stor betydning i forhold til vurdering av sårbarhet. I de illustrerende beregninger som vi gjør i den kvantitative analysen av indikatorer under punkt 3.1.1. har vi inkludert alle landets kommuner. I denne omgang er dette gjort for å illustrere verdispennet i indikatorene. I flere av tabellene med kun 2005-verdier (for eksempel tabell 4.1, 4.3 og 4.7) ser vi at de største bykommunene finnes blant kommunene med laveste verdier. Kommunene med høye indikatorverdier i enkeltår er derimot stort sett distriktskommuner.

Beregningene er basert på bedrifters registrerte antall ansatte i 2004 og 2005

I de følgende beregninger av indikatorer er kun antall ansatte brukt som grunnlag. Alternativt kunne man med grunnlag i SSBs Bedrifts- og foretaksregister (BoF) ha lagt til grunn registreringer av samlet sysselsetting (summen av ansatte og eiere) i bedriftene, eller omsetning fordelt på bedrifter. Sysselsetting finnes imidlertid ennå ikke for nyeste årgang av data (observert per 31.12.2005). Sysselsetting er dessuten en beregnet størrelse basert på diverse SSB-kilder som ikke er åpne for innsyn. I tillegg skal det være anvendt algoritmer som tar utgangspunkt i antall ansatte og justerer denne størrelsen for forutsatt sysselsetting av eiere i bedriftene. Ved gjennomgang av data har vi funnet at forholdet mellom antall ansatte og antall sysselsatte har vært vanskelig å tolke, både på bedriftsnivå og på mer aggregert nivå. Med hensyn til tall for bedrifters omsetning har disse kun vært tilgjengelig for SNF på aggregert nivå (kommune og 2-siffer næring). Omsetning gir ikke nødvendigvis en indikasjon på verdiskaping. Omsetning per ansatt varierer naturligvis mellom virksomheter og bransjer. For eksempel vil en bedrift som leverer tjenester ha en langt større omsetning per ansatt enn en bedrift i varehandel. Omsetning alene forteller heller ikke noe om bedrifters lønnsomhet. Endringer i omsetning på kommunenivå kan kanskje indikere viktige endringer, men for en utfyllende analyse vil man trenge flere økonomitall. Slike tall finnes imidlertid kun på foretaksnivået, og gjerne med ett års etterslep. Dette tilsier en helt annen analyse enn den som er aktuell i denne sammenheng.

4.2. Presentasjon av analysen

I den påfølgende presentasjonen av analysen viser vi for hver av *indikatorene 1 – 6*:

- Tabell med 10 høyeste og 10 laveste kommuneverdier for året 2005 alene.

- Kart med alle landets kommuner, med utheving av mulige ”problemkommuner” per 31.12.2005. Uthevingen er gjort ved å dele kommunenes verdifordeling i like verdiintervall, med et ulikt antall kommuner i hvert verdiintervall. Disse tabellene og kartene har kun positive indikatorverdier.

For hver av *indikator 1 – 7* vises i det følgende også:

- Tabell med 10 høyeste og 10 laveste kommuneverdier for prosentvis endring fra 2004 til 2005. I disse tabellene og kartene er endringer vist som positive eller negative indikatorverdier.
- Kart med alle landets kommuner, med utheving av mulige problemkommuner basert på prosentvis endring fra 2004 til 2005. Uthevingen er gjort ved å dele kommunenes verdifordeling i valgte intervaller som er tilpasset hver indikator, med ulikt antall kommuner i hvert verdiintervall. I disse kartene er bl.a. negative indikatorverdier samlet i en verdiklasse. Unntaket er kartet for indikator 7 (figur 4.7) *der fordeling av negative indikatorverdier har størst interesse.*

I presentasjonen vil vi anta at både nivå og endringer i indikatorverdier er av interesse. Særlig store endringer fra et år til et annet i en kommunes indikatorverdi blir imidlertid potensielt et problem, kun dersom kommunen *allerede har en høy verdi* for denne indikatoren. Dvs. store prosentvise endringer fra 2004 til 2005 i de følgende eksempler er bare et uttrykk for sårbarhet med tanke på frafall av arbeidsplasser dersom disse er relatert til en høy indikatorverdi i utgangsåret 2004. Derfor er grunnlaget (2004 og 2005 verdier) for beregning av de relative endringene også listet per kommune i tabellene 4.2, 4.4, 4.6, 4.8, 4.10, 4.12 og 4.13.

I tabellene presenterer vi altså kun kommunene med høyeste og laveste verdi. Vedlegg 2 gir imidlertid *en oversikt over verdier på de utvalgte indikatorene for alle norske kommuner.* Vedlegget inkluderer kommuneverdier for 2005 for indikatorene 1-6 og prosentvis endring fra 2004 til 2005 for indikatorene 1-7.

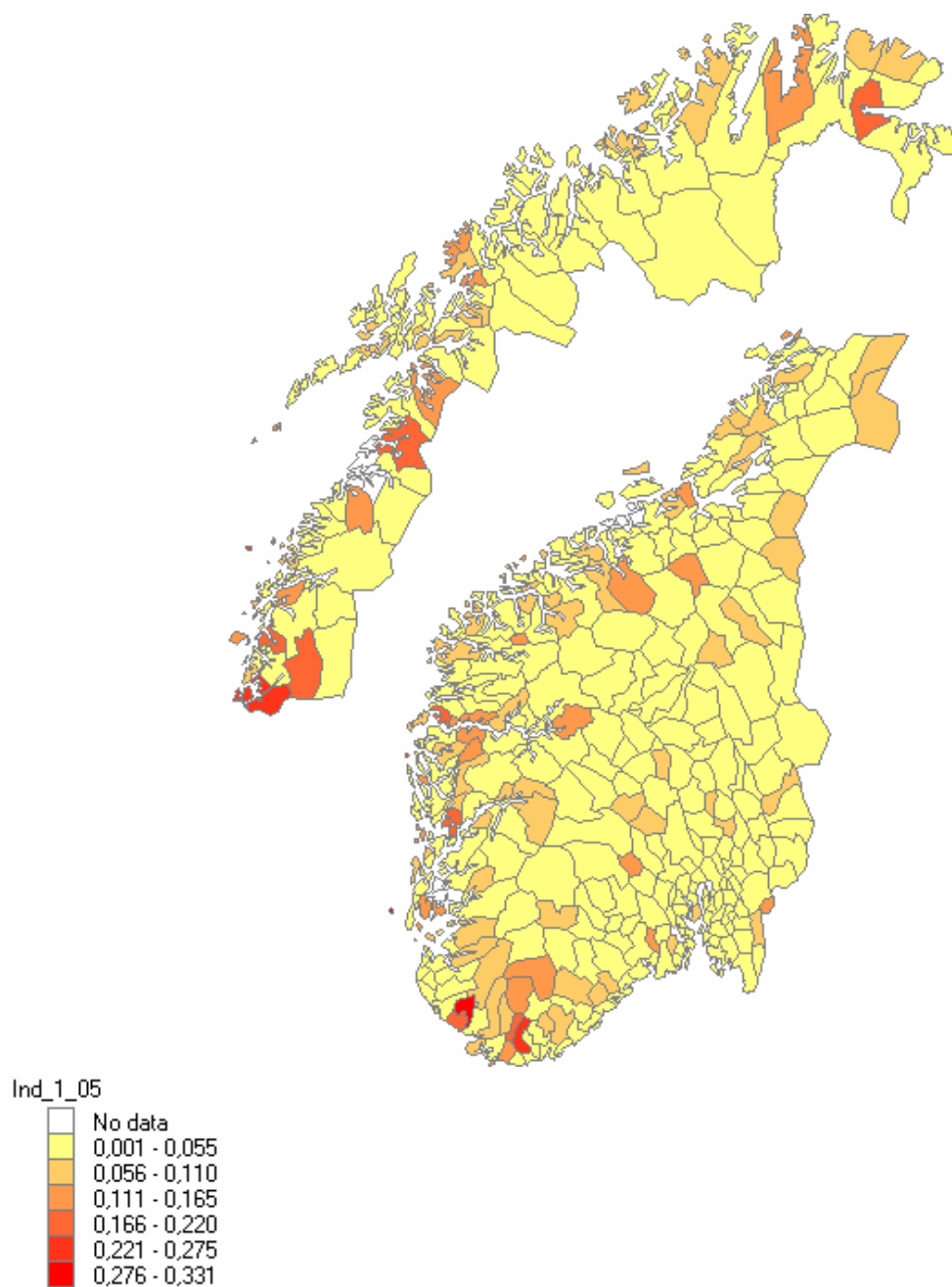
4.2.1. Indikator 1: Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter

Denne indikatoren er utformet som en konsentrasjonsindeks tilsvarende til en Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHI) som måler konsentrasjonen i et gitt marked ved å summere de kvadrerte markedsandelene til hver produsent. Fortrinnet til denne indeksen er at den sammenfatter både antall bedrifter og deres andeler. Dersom en gitt produsent har all produksjon blir indeksen =1. I dette tilfellet er ”markedet” kommunen og ”produktet” er sysselsetting eller ansatte. Indikatorverdiene er beregnet fra filer på bedriftsnivå. Alle bedrifter er inkludert, unntatt de som er merket ”offentlig eid” i BoF.

Tabell 4.1 og figur 4.1 nedenfor gjengir verdier beregnet per kommune for Indikator 1, kun for året 2005. I tabell 4.1 er listet ekstremverdier, dvs. indikatorverdier for de 10 kommunene med høyeste verdier (her konsentrasjon) og de 10 kommunene med laveste verdier (størst spredning av ansatte på bedrifter).

Tabell 4.1. Indikator 1, kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Indikator 1
Høyeste	1	1112 Lund	,3306
	2	1151 Utsira	,2973
	3	1835 Træna	,2390
	4	1811 Bindal	,2378
	5	1265 Fedje	,2287
	6	1021 Marnardal	,2238
	7	1241 Fusa	,2182
	8	2027 Unjarga Nesseby	,2106
	9	1825 Grane	,1995
	10	1845 Sørfold	,1942
Laveste	1	0301 Oslo kommune	,0009
	2	1601 Trondheim	,0016
	3	1201 Bergen	,0017
	4	1001 Kristiansand	,0027
	5	0709 Larvik	,0029
	6	1504 Ålesund	,0030
	7	0106 Fredrikstad	,0034
	8	0501 Lillehammer	,0044
	9	0806 Skien	,0045
	10	0403 Hamar	,0047

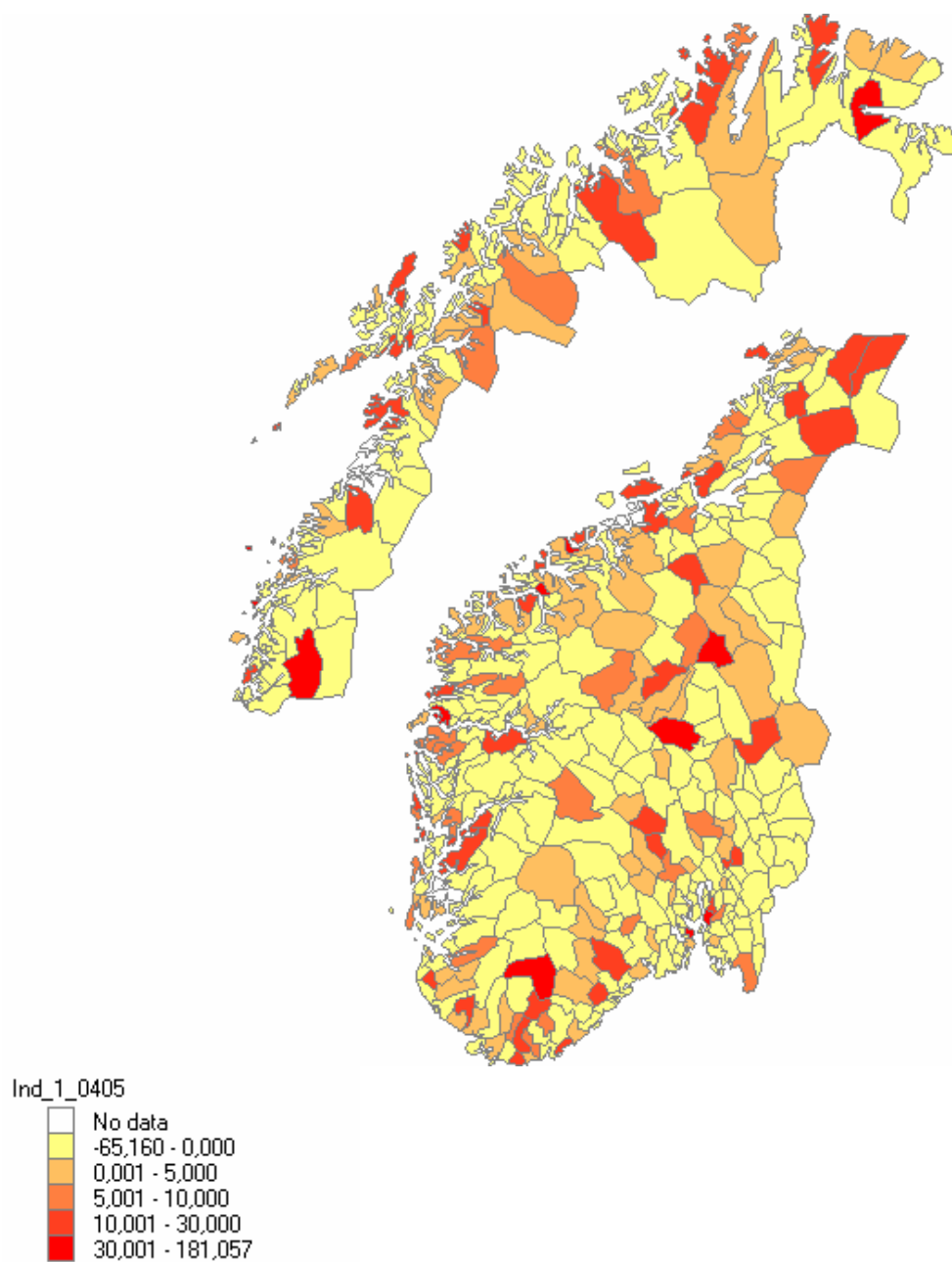

Figur 4.1. Indikator 1, verdier per kommune 2005

Kommentar: Kommune 1835 Træna finnes blant de 10 høyeste verdiene i både tabell 4.1 og tabell 4.2. Dvs. det høye konsentrasjonsnivået i 2005 er et resultat av endringer siden måletidspunkt 2004.

Tabell 4.2. Indikator 1, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 1	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	1413 Hyllestad	181,06	0,066	0,186
	2	0938 Bygland	109,09	0,076	0,160
	3	0438 Alvdal	77,966	0,051	0,092
	4	1835 Træna	72,950	0,138	0,239
	5	0211 Vestby	69,697	0,019	0,032
	6	1551 Eide	45,200	0,026	0,038
	7	1523 Ørskog	43,416	0,036	0,051
	8	2027 Unjarga Nesseby	41,096	0,149	0,211
	9	1818 Herøy (Nordl.)	36,270	0,071	0,097
	10	0701 Horten	35,579	0,012	0,016
Laveste	1	1826 Hattfjelldal	-65,16	0,129	0,045
	2	2004 Hammerfest	-46,10	0,033	0,018
	3	1925 Sørreisa	-42,62	0,055	0,031
	4	1439 Vågsøy	-39,72	0,025	0,015
	5	1749 Flatanger	-31,31	0,057	0,039
	6	0226 Sørumsund	-30,36	0,016	0,011
	7	0137 Våler (Østf.)	-29,03	0,049	0,035
	8	1141 Finnøy	-28,76	0,021	0,015
	9	0720 Stokke	-26,46	0,023	0,017
	10	1003 Farsund	-25,04	0,075	0,056

Figur 4.2. Indikator 1, % endring per kommune 2004 til 2005

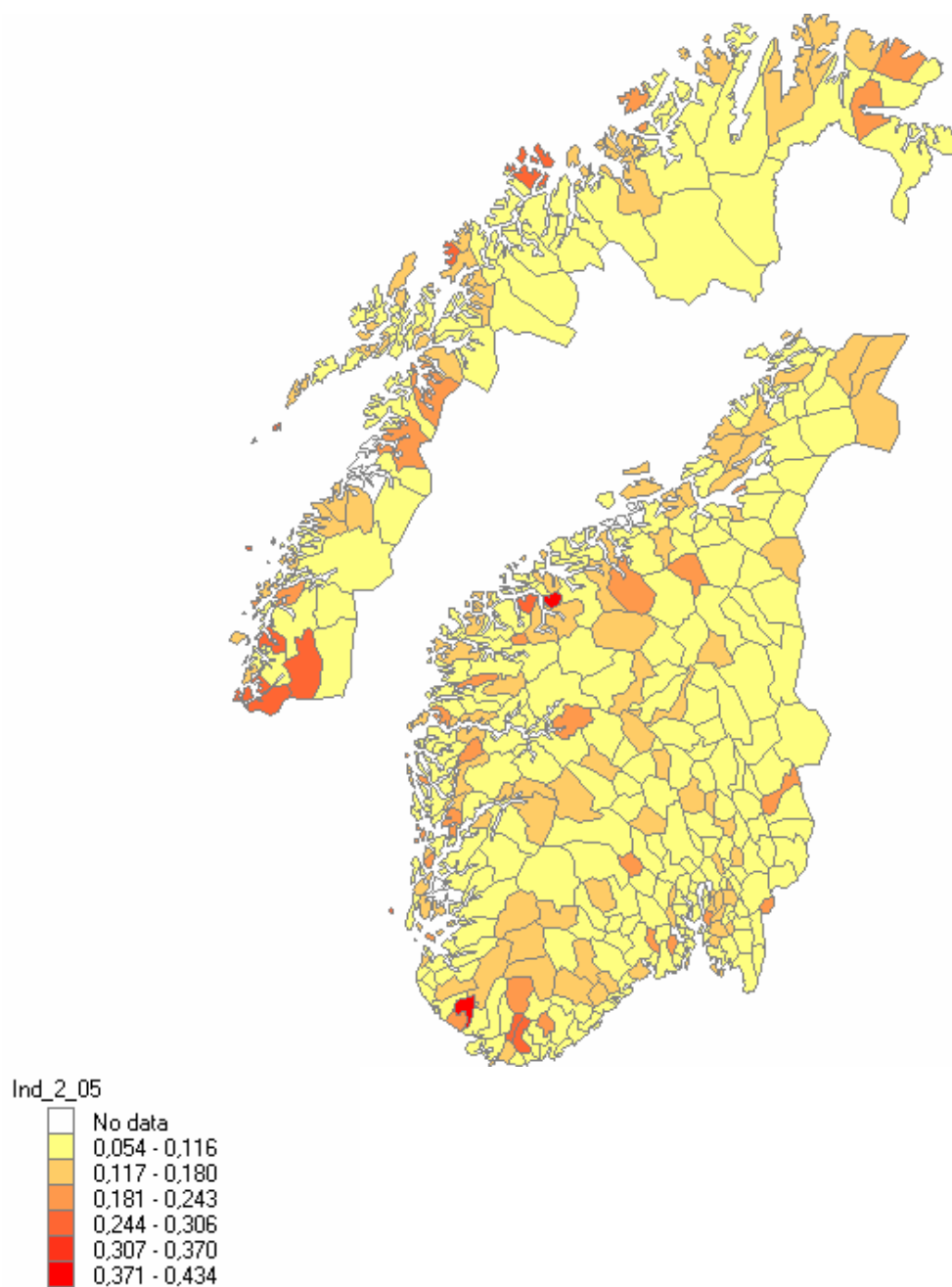
4.2.2. Indikator 2: Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen

Denne indikatoren skal også utformes som konsentrasjonsindeks tilsvarende til en Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHI). I dette tilfellet kan produksjon summeres over næringskoder. Dersom en næring har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indeksen =1. Indikatorverdiene er beregnet fra filer på bedriftsnivå. Alle bedrifter er inkludert, unntatt de som er merket ”offentlig eid” i BoF.

Tabell 4.3 og figur 4.3 nedenfor gjengir verdier beregnet per kommune for Indikator 2, kun for året 2005. I tabell 4.3 er listet ekstremverdier, dvs. indikatorverdier for de 10 kommunene med høyeste verdier (her konsentrasjon) og de 10 kommunene med laveste verdier (størst spredning av ansatte på næringer).

Tabell 4.3. Indikator 2, kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Indikator 2
Høyeste	1	1526 Stordal	,4337
	2	1112 Lund	,4052
	3	1856 Røst	,3687
	4	1151 Utsira	,3017
	5	1928 Torsken	,3005
	6	1835 Træna	,2967
	7	1027 Audnedal	,2887
	8	1021 Marnardal	,2832
	9	1816 Vevelstad	,2776
	10	1811 Bindal	,2775
Laveste	1	0720 Stokke	,0543
	2	1201 Bergen	,0579
	3	0101 Halden	,0584
	4	1714 Stjørdal	,0607
	5	0106 Fredrikstad	,0621
	6	0624 Øvre Eiker	,0621
	7	1103 Stavanger	,0627
	8	0417 Stange	,0633
	9	1601 Trondheim	,0637
	10	1001 Kristiansand	,0640

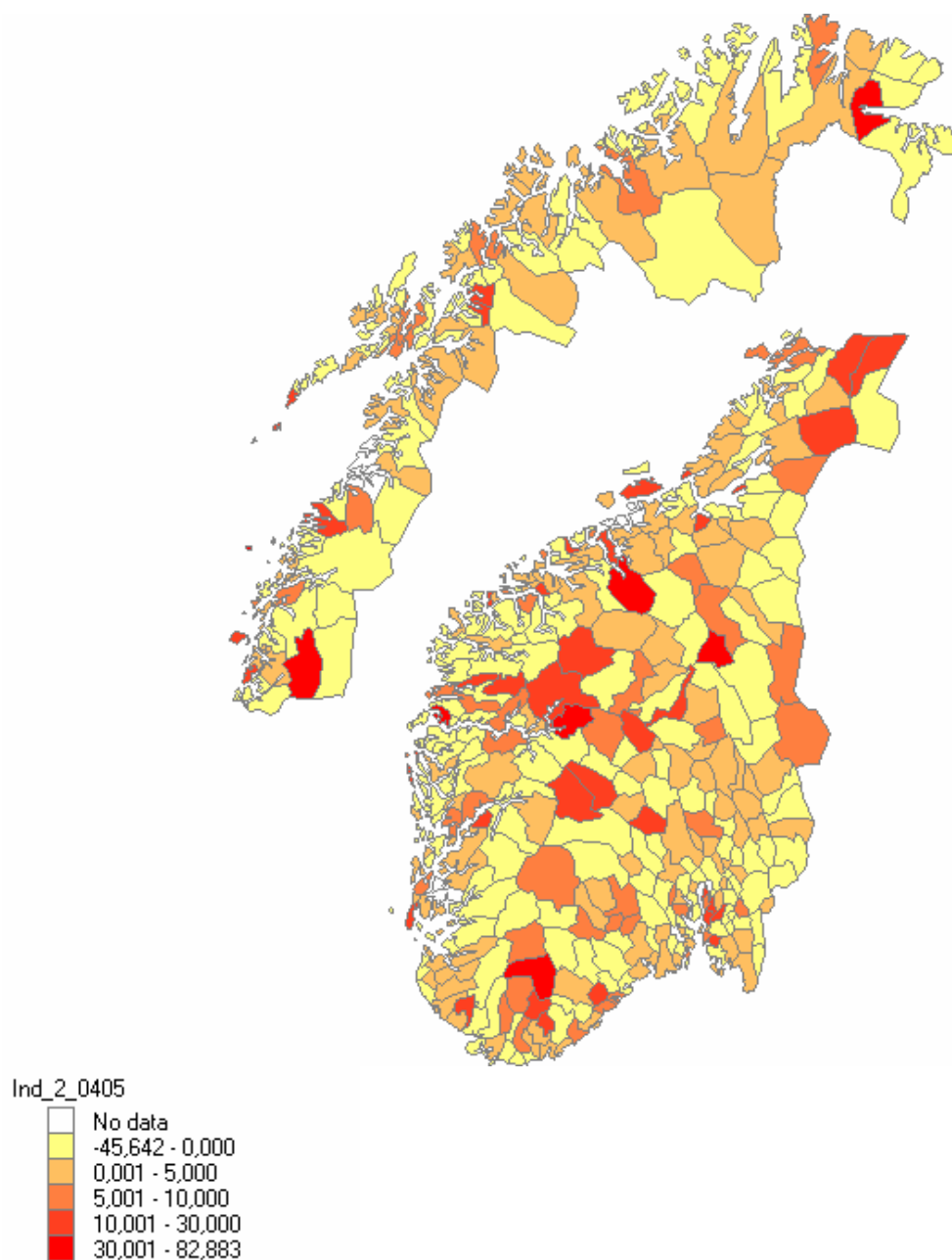
Figur 4.3. Indikator 2, verdier per kommune 2005

Kommentar: Kommune 1835 Træna finnes blant de 10 høyeste verdiene i både tabell 4.2 og tabell 4.4. Dvs. det høye konsentrasjonsnivået i 2005 er et resultat av endringer siden måletidspunkt 2004. Konsentrasjon av ansatte innen 2-siffer næring er naturlig nok enda høyere enn konsentrasjon av ansatte på enkeltbedrifter.

Kommunene 1526 Stordal og 1856 Røst har høy konsentrasjon av 2-siffer næring, uten at dette lar seg knytte til et fåtall bedrifter. Derfor er de kun rangert høyt i tabell 4.3 og ikke i tabell 4.1. For mange andre kommuner som 1112 Lund, 1151 Utsira og 1835 Træna er det sammenfall mellom høy konsentrasjon på enkeltbedrifter og høy konsentrasjon på enkelt-næringer.

Tabell 4.4. Indikator 2, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 2	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	1413 Hyllestad	82,883	0,117	0,214
	2	0938 Bygland	82,423	0,094	0,171
	3	1424 Årdal	45,825	0,153	0,223
	4	2027 Unjarga Nesseby	36,534	0,177	0,242
	5	1835 Træna	36,180	0,218	0,297
	6	1563 Sunndal	34,606	0,136	0,184
	7	1825 Grane	34,589	0,184	0,247
	8	0438 Alvdal	31,372	0,113	0,149
	9	1433 Naustdal	24,241	0,172	0,214
	10	0135 Råde	23,148	0,100	0,123
Laveste	1	1826 Hattfjelldal	-45,64	0,183	0,100
	2	1620 Frøya	-45,03	0,268	0,147
	3	1859 Flakstad	-24,60	0,163	0,123
	4	1845 Sørfold	-21,56	0,262	0,205
	5	1514 Sande (M. og R.)	-18,82	0,154	0,125
	6	1003 Farsund	-17,76	0,117	0,096
	7	2015 Hasvik	-17,35	0,244	0,202
	8	2004 Hammerfest	-17,30	0,102	0,084
	9	1252 Modalen	-17,11	0,262	0,217
	10	1938 Lyngen	-16,72	0,113	0,094

Figur 4.4. Indikator 2, % endring per kommune 2004 til 2005

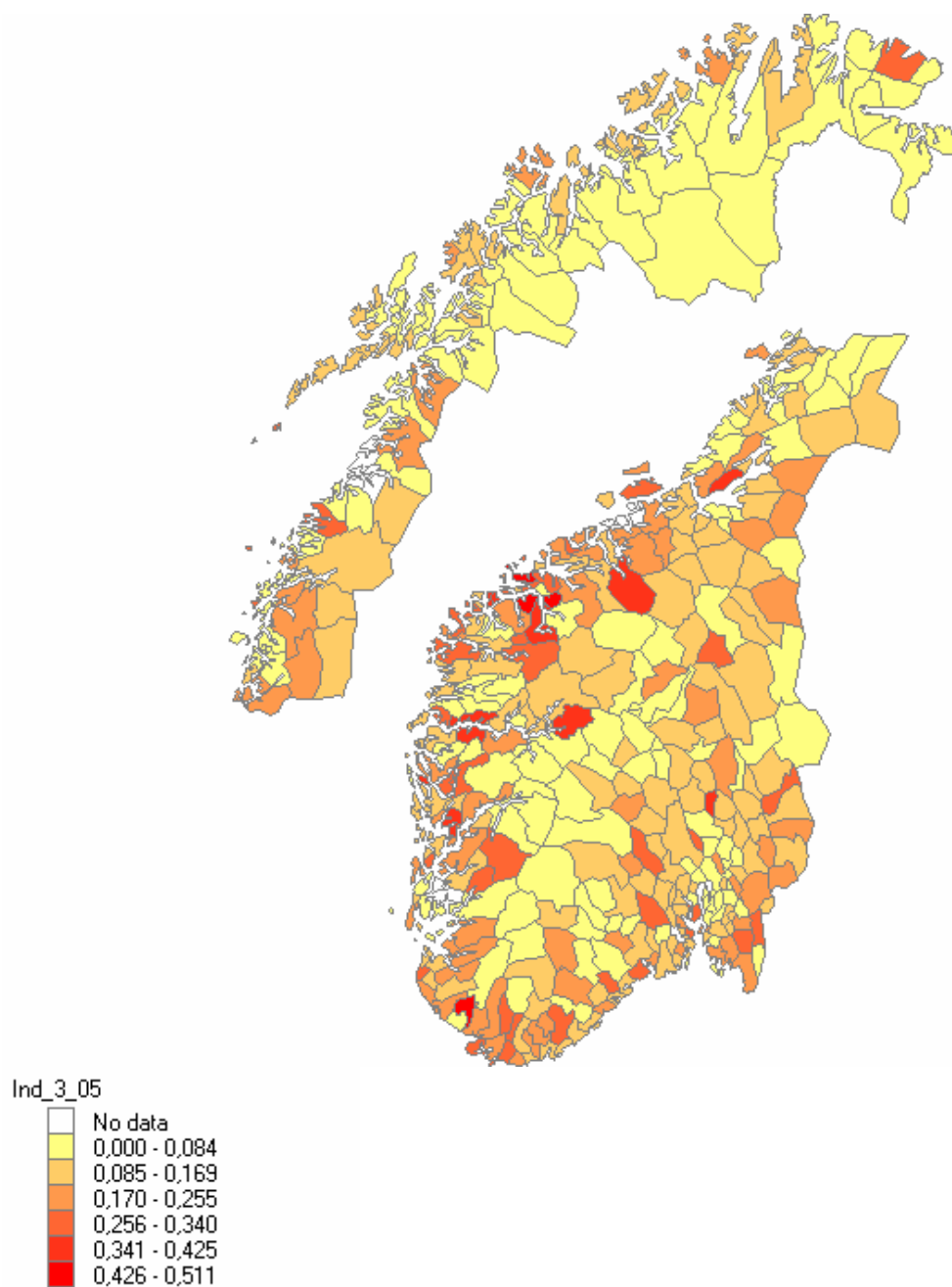
4.2.3. Indikator 3: Stort innslag av konkurranseutsatte næringer

Denne indikatoren er utformet som en ren andel av total produksjon. I dette tilfellet blir produksjon summert over utvalgte næringskoder. Dersom de utvalgte næringer har all produksjon (kan operasjonaliseres til ansatte eller sysselsetting) blir indikatoren =1. Indikatorverdiene er beregnet fra filer på kommune og 2-siffer næringsnivå. Industri-næringene NACE 15 t.o.m. 37 er inkludert.

Tabell 4.5 og figur 4.5 nedenfor gjengir verdier beregnet per kommune for Indikator 3, kun for året 2005. I tabell 4.5 er listet ekstremverdier, dvs. indikatorverdier for de 10 kommunene med høyeste verdier (her høye andeler) og de 10 kommunene med laveste verdier (lavest andel av ansatte i konkurranseutsatte næringer).

Tabell 4.5. Indikator 3, kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Indikator 3
Høyeste	1	1534 Haram	,5114
	2	1526 Stordal	,5054
	3	1528 Sykkylven	,5020
	4	1112 Lund	,4840
	5	1517 Hareid	,4159
	6	1525 Stranda	,4109
	7	1424 Årdal	,4103
	8	0529 Vestre Toten	,3999
	9	1241 Fusa	,3820
	10	1516 Ulstein	,3717
Laveste	1	1755 Leka	,0000
	2	1431 Jølster	,0015
	3	1923 Salangen	,0026
	4	1852 Tjeldsund	,0027
	5	1940 Gaivuotna Kåfjord	,0074
	6	0229 Enebakk	,0082
	7	0533 Lunner	,0097
	8	0827 Hjartdal	,0107
	9	1943 Kvænangen	,0126
	10	1433 Naustdal	,0138

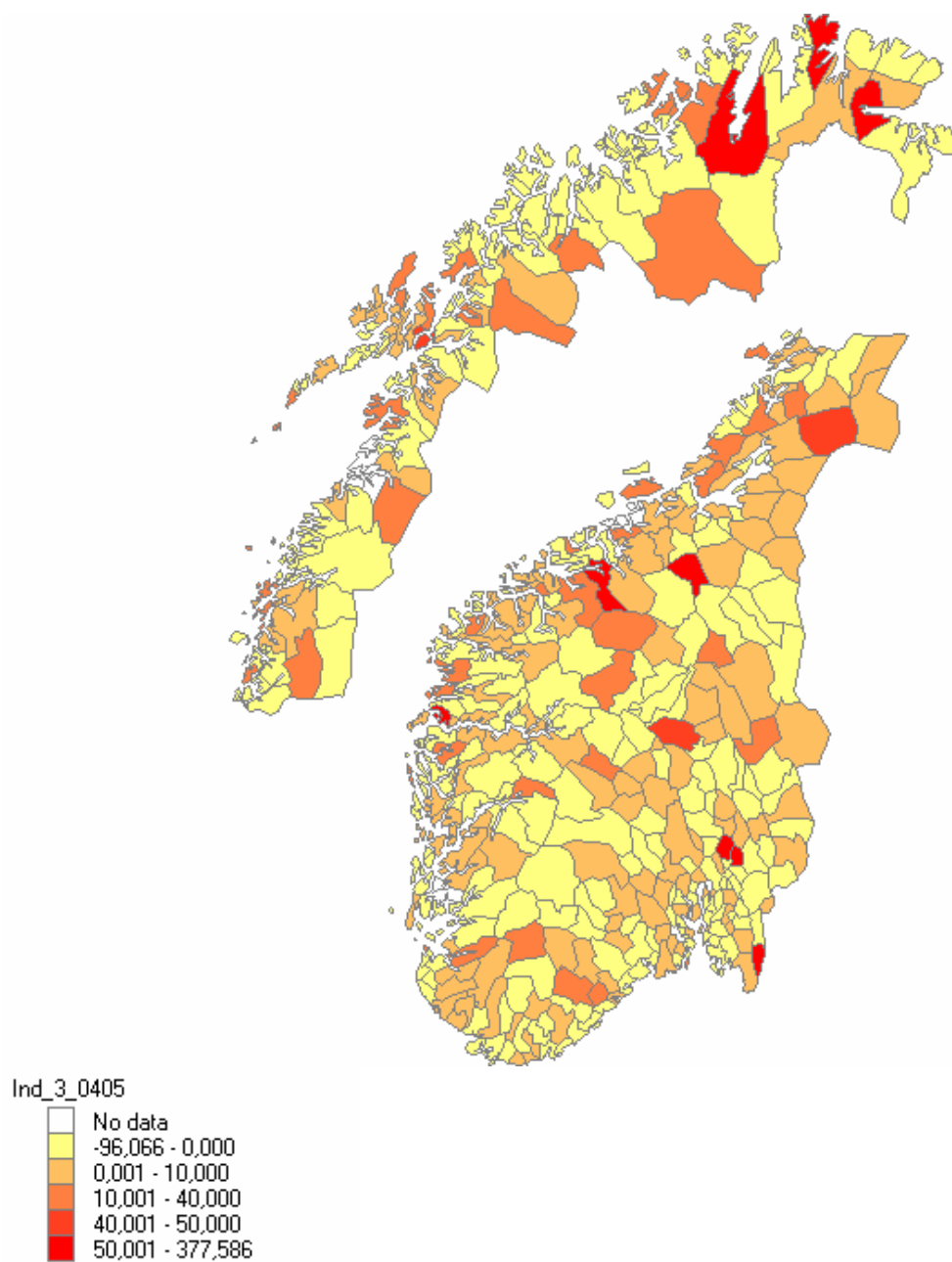

Figur 4.5. Indikator 3, verdier per kommune 2005

Kommentar: Kommunen 1526 Stordal (møbler) finnes i tabell 4.5, som i tabell 4.3 blant de 10 kommunene med høyeste verdier. 1112 Lund og 1241 Fusa har høye verdier i tabell 4.5, og er som i tabell 4.1 blant de 10 på topp. Dette indikerer stor avhengighet til enkelte industri-bedrifter. 1424 Årdal har 7. høyeste verdi i tabell 4.5. Denne kommunen har også svært høy økning i verdi for indikator 2 (tabell 4.4).

Tabell 4.6. Indikator 3, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 3	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	2027 Unjarga Nesseby	377,59	0,004	0,017
	2	1413 Hyllestad	135,86	0,110	0,260
	3	2023 Gamvik	112,05	0,040	0,084
	4	0235 Ullensaker	103,99	0,036	0,073
	5	1635 Rennebu	86,435	0,074	0,138
	6	0238 Nannestad	64,428	0,019	0,032
	7	1543 Nesset	62,134	0,077	0,125
	8	0118 Aremark	57,525	0,028	0,044
	9	2020 Porsanger Porsángu	51,252	0,021	0,032
	10	1852 Tjeldsund	42,933	0,002	0,003
Laveste	1	1431 Jølster	-96,07	0,039	0,002
	2	1943 Kvæningen	-63,21	0,034	0,013
	3	1265 Fedje	-52,83	0,198	0,094
	4	1433 Naustdal	-51,87	0,029	0,014
	5	0533 Lunner	-51,60	0,020	0,010
	6	1826 Hattfjelldal	-49,27	0,171	0,087
	7	1620 Frøya	-45,77	0,374	0,203
	8	2002 Vardø	-33,43	0,072	0,048
	9	0231 Skedsmo	-32,48	0,096	0,065
	10	1929 Berg	-32,08	0,223	0,151

Figur 4.6. Indikator 3, % endring per kommune 2004 til 2005

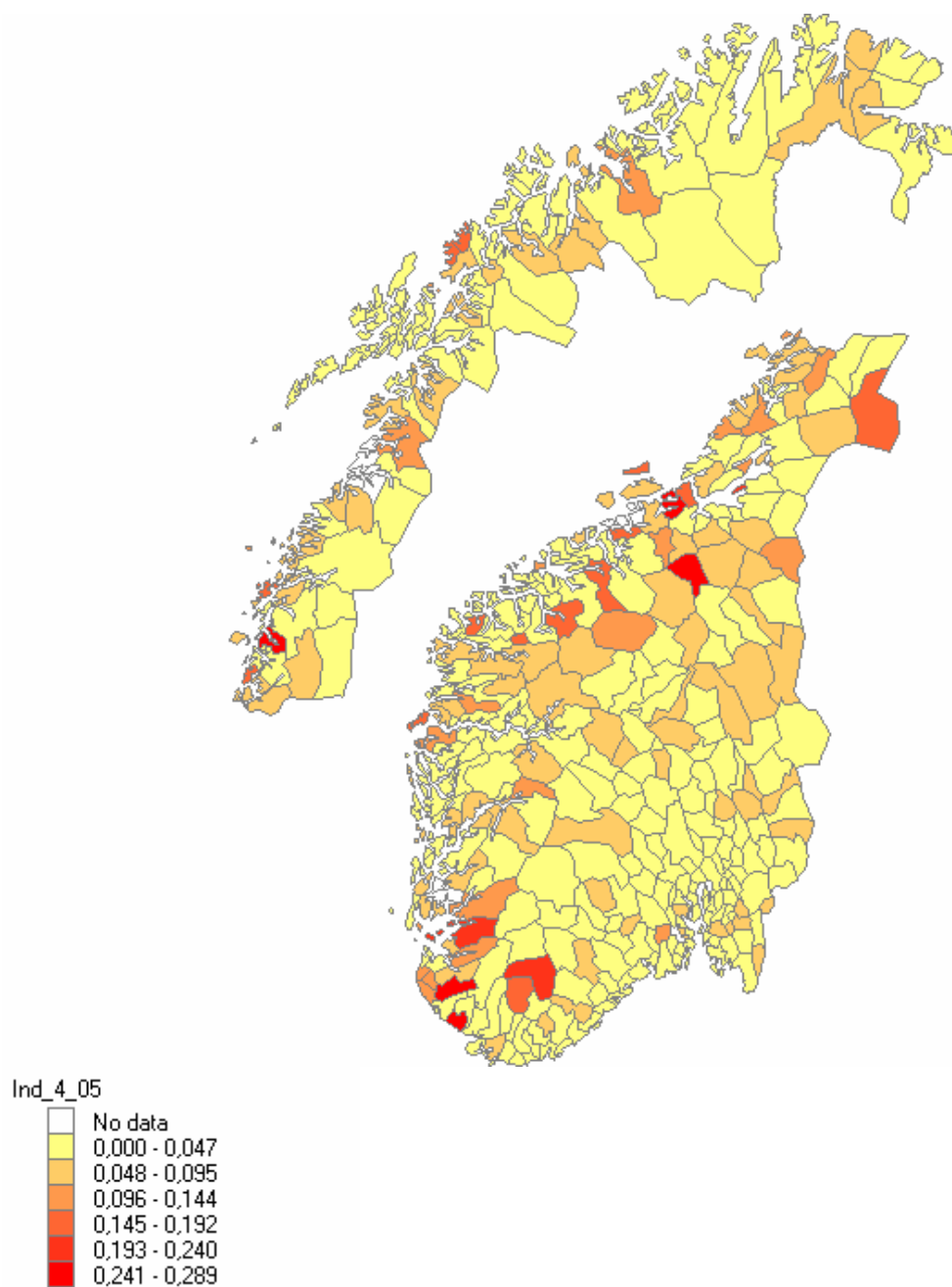
4.2.4. Indikator 4: Stort innslag av naturressursbaserte næringer

Denne indikatoren er utformet som en ren andel av total produksjon. I dette tilfellet blir produksjon summert over utvalgte næringskoder. Dersom de utvalgte næringer har all produksjon (kan operasjonaliseres til ansatte eller sysselsetting) blir indikatoren =1. Indikatorverdiene er beregnet fra filer på kommune og 2-siffer næringsnivå. Primærnæringene NACE 1 t.o.m. 14 (unntatt næring 11 Utvinning Olje og Gass) er inkludert.

Tabell 4.7 og figur 4.7 nedenfor gjengir verdier beregnet per kommune for Indikator 4, kun for året 2005. I tabell 4.7 er listet ekstremverdier, dvs. indikatorverdier for de 10 kommunene med høyeste verdier (her høye andeler) og de 10 kommunene med laveste verdier (lavest andel av ansatte i naturressursbaserte næringer).

Tabell 4.7. Indikator 4, kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Indikator 4
Høyeste	1	1111 Sokndal	,2893
	2	1635 Rennebu	,2865
	3	1114 Bjerkreim	,2770
	4	1613 Snillfjord	,2727
	5	1816 Vevelstad	,2560
	6	1142 Rennesøy	,2402
	7	1717 Frosta	,2295
	8	1141 Finnøy	,2215
	9	1133 Hjelmeland	,2193
	10	0938 Bygland	,2066
Laveste	1	2028 Båtsfjord	,0000
	2	2015 Hasvik	,0000
	3	1151 Utsira	,0000
	4	0811 Siljan	,0000
	5	0228 Rælingen	,0005
	6	0111 Hvaler	,0012
	7	0301 Oslo kommune	,0016
	8	1531 Sula	,0017
	9	1106 Haugesund	,0028
	10	1201 Bergen	,0032

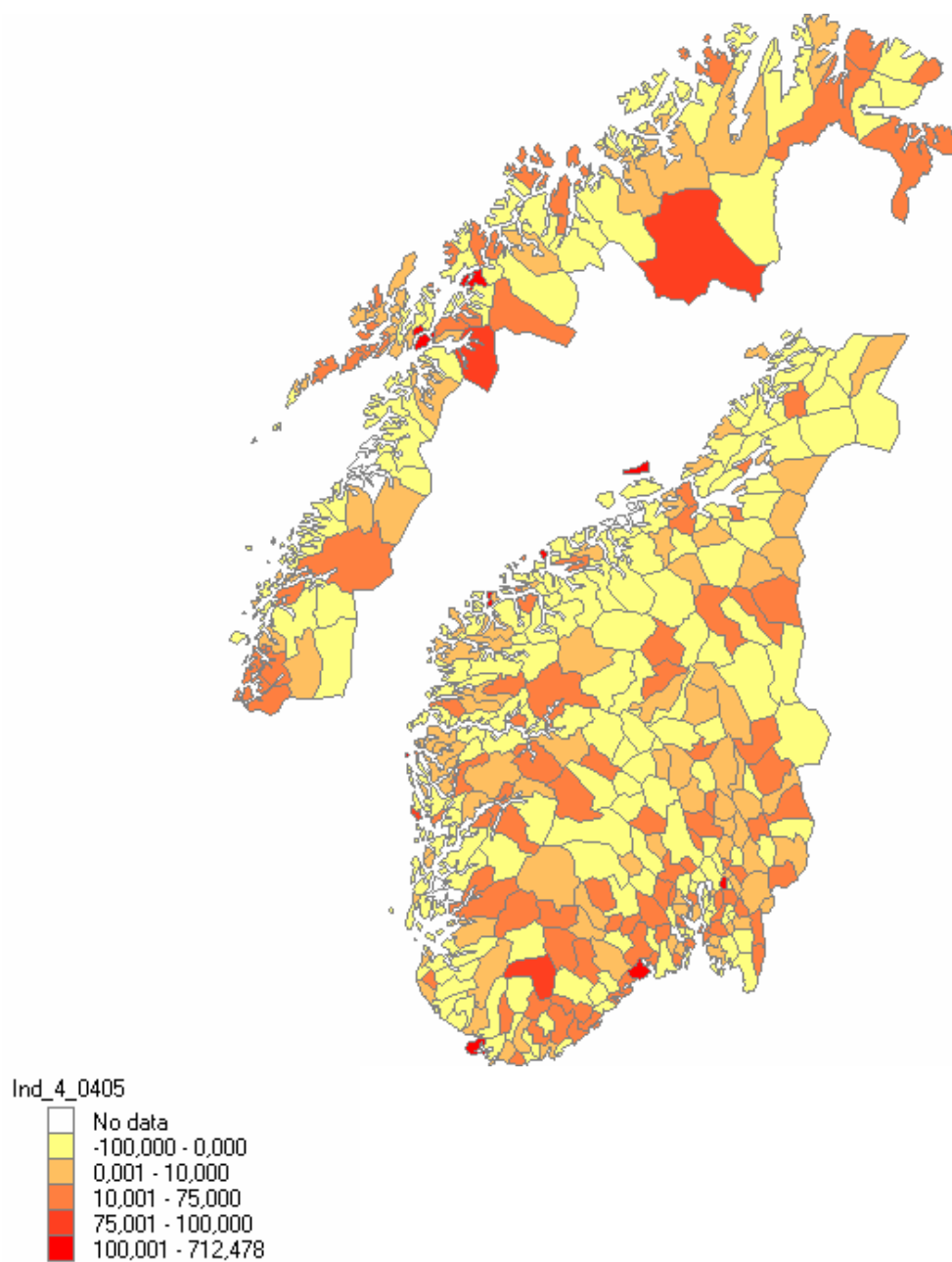

Figur 4.7. Indikator 4, verdier per kommune 2005

Kommentar: De høyeste verdiene for 2005 i Tabell 4.7 er preget av Rogalandskommuner.

Tabell 4.8. Indikator 4, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 4	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	1516 Ulstein	712,48	0,001	0,005
	2	0814 Bamble	321,28	0,002	0,008
	3	1620 Frøya	266,50	0,041	0,150
	4	1547 Aukra	190,25	0,014	0,041
	5	1265 Fedje	122,98	0,004	0,009
	6	1003 Farsund	118,01	0,006	0,012
	7	0230 Lørenskog	117,08	0,003	0,006
	8	1852 Tjeldsund	114,40	0,019	0,040
	9	1926 Dyrøy	111,59	0,022	0,047
	10	2011 Guovdageaidnu Kauto	98,907	0,022	0,044
Laveste	1	2028 Båtsfjord	-100,0	0,007	0,000
	2	1531 Sula	-76,14	0,007	0,002
	3	1657 Skaun	-73,05	0,056	0,015
	4	1920 Lavangen	-51,62	0,015	0,007
	5	1433 Naustdal	-50,68	0,052	0,026
	6	2014 Loppa	-46,71	0,026	0,014
	7	0233 Nittedal	-44,97	0,016	0,009
	8	1925 Sørreisa	-44,82	0,096	0,053
	9	2019 Nordkapp	-43,87	0,008	0,004
	10	0436 Tolga	-34,26	0,072	0,048

Figur 4.8. Indikator 4, % endring per kommune 2004 til 2005

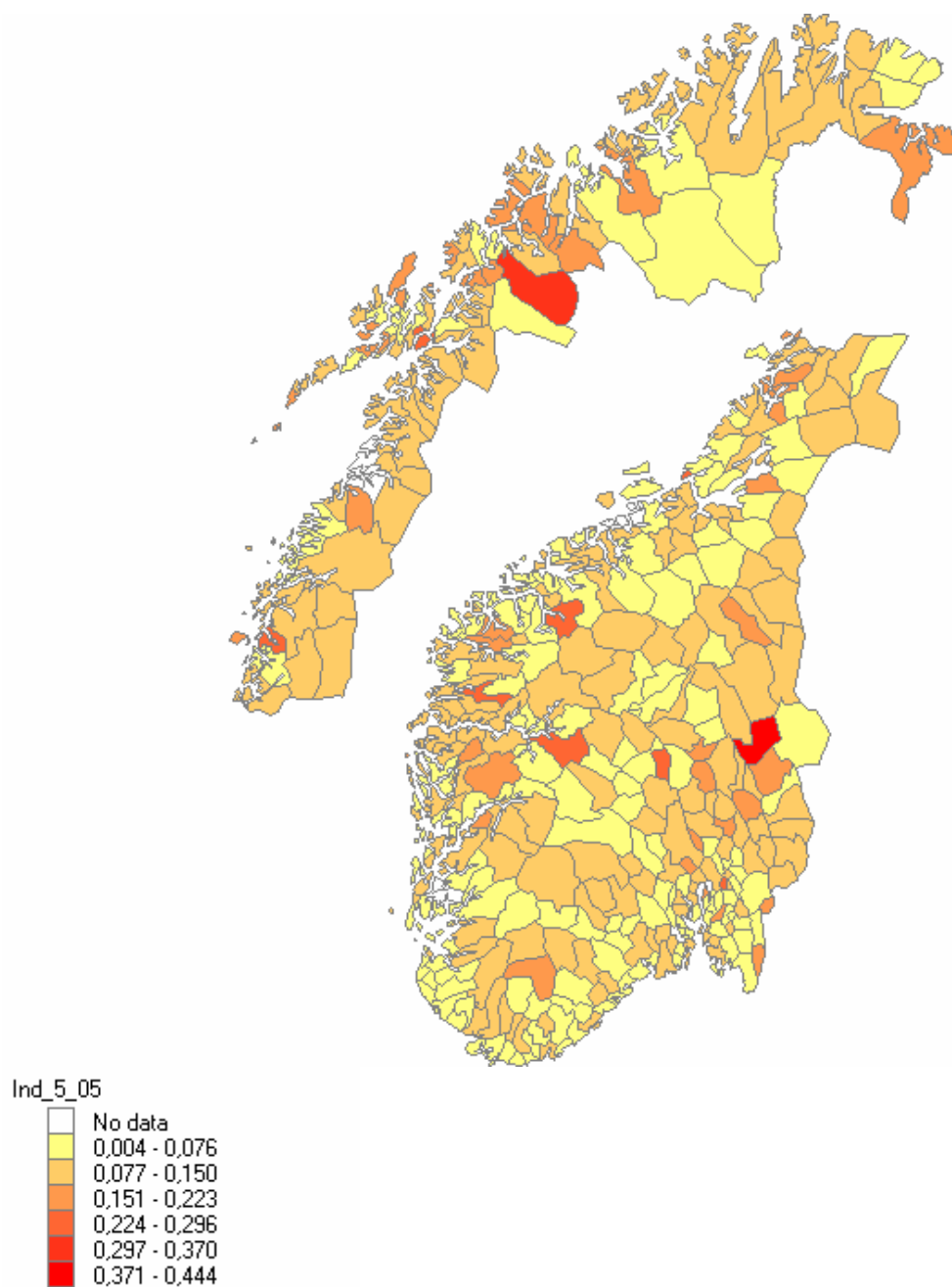
4.2.5. Indikator 5: Stort innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser

Denne indikatoren er utformet som en ren andel av total produksjon. I dette tilfellet blir produksjon summert over utvalgte næringskoder. Dersom de utvalgte næringer har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indikatoren =1. Indikatorene er beregnet fra filer på bedriftsnivå. Ikke alle som er merket ”offentlig eid” i BoF er inkludert. Vi har kun tatt med utvalgte næringer som anses å være særlig relevant med tanke på sårbarhet, dvs. 75.220 Forsvaret og 85.111 til 85.117 Sykehustjenester.

Sykehjem er ikke inkludert, da disse er stort sett et kommunalt ansvar. I sykehustjenester er imidlertid også inkludert private og ideelle virksomheter med nasjonalt eller regionalt virkefelt. Disse er i realiteten integrert i offentlig sektor gjennom driftsavtaler eller stykkpris-kontrakter.

Tabell 4.9. Indikator 5, kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

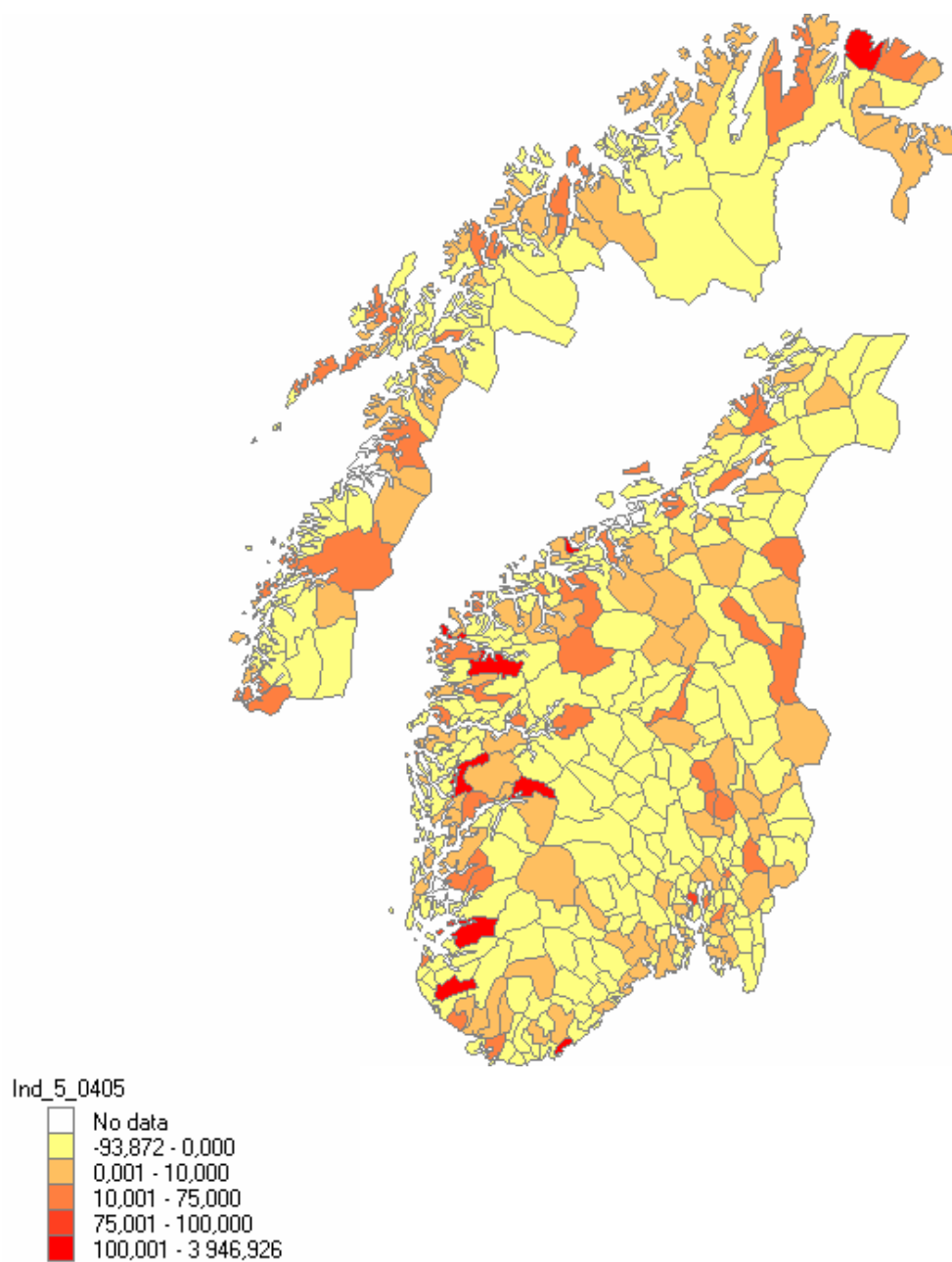
	Rang	Kommune	Indikator 5
Høyeste	1	0429 Åmot	,4441
	2	1924 Målselv	,3376
	3	1621 Ørland	,2759
	4	1422 Lærdal	,2719
	5	1852 Tjeldsund	,2693
	6	0230 Lørenskog	,2678
	7	1524 Norddal	,2374
	8	0541 Etnedal	,2370
	9	1816 Vevelstad	,2320
	10	1432 Førde	,2242
Laveste	1	0617 Gol	,0045
	2	1234 Granvin	,0065
	3	1739 Røyrvik	,0110
	4	0234 Gjerdrum	,0113
	5	1135 Sauda	,0136
	6	1233 Ulvik	,0153
	7	1528 Sykkylven	,0171
	8	0633 Nore og Uvdal	,0185
	9	1246 Fjell	,0195
	10	1124 Sola	,0209

Figur 4.9. Indikator 5, verdier per kommune 2005

Tabell 4.10. Indikator 5, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 5	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	2024 Berlevåg	3946,9	0,003	0,133
	2	1114 Bjerkreim	550,75	0,008	0,051
	3	0926 Lillesand	244,14	0,015	0,050
	4	1439 Vågsøy	237,85	0,011	0,037
	5	1551 Eide	186,40	0,034	0,098
	6	1251 Vaksdal	171,36	0,036	0,098
	7	1233 Ulvik	147,12	0,006	0,015
	8	1445 Gloppen	135,36	0,052	0,124
	9	1133 Hjelmeland	121,19	0,035	0,078
	10	1141 Finnøy	87,955	0,037	0,070
Laveste	1	1739 Røyrvik	-93,87	0,180	0,011
	2	1922 Bardu	-66,64	0,202	0,067
	3	0538 Nordre Land	-46,50	0,108	0,058
	4	1852 Tjeldsund	-45,73	0,496	0,269
	5	1146 Tysvær	-44,29	0,120	0,067
	6	0912 Vegårshei	-42,98	0,209	0,119
	7	0235 Ullensaker	-40,04	0,063	0,038
	8	1702 Steinkjer	-39,85	0,044	0,026
	9	2003 Vadsø	-39,16	0,041	0,025
	10	0831 Fyresdal	-38,76	0,128	0,078

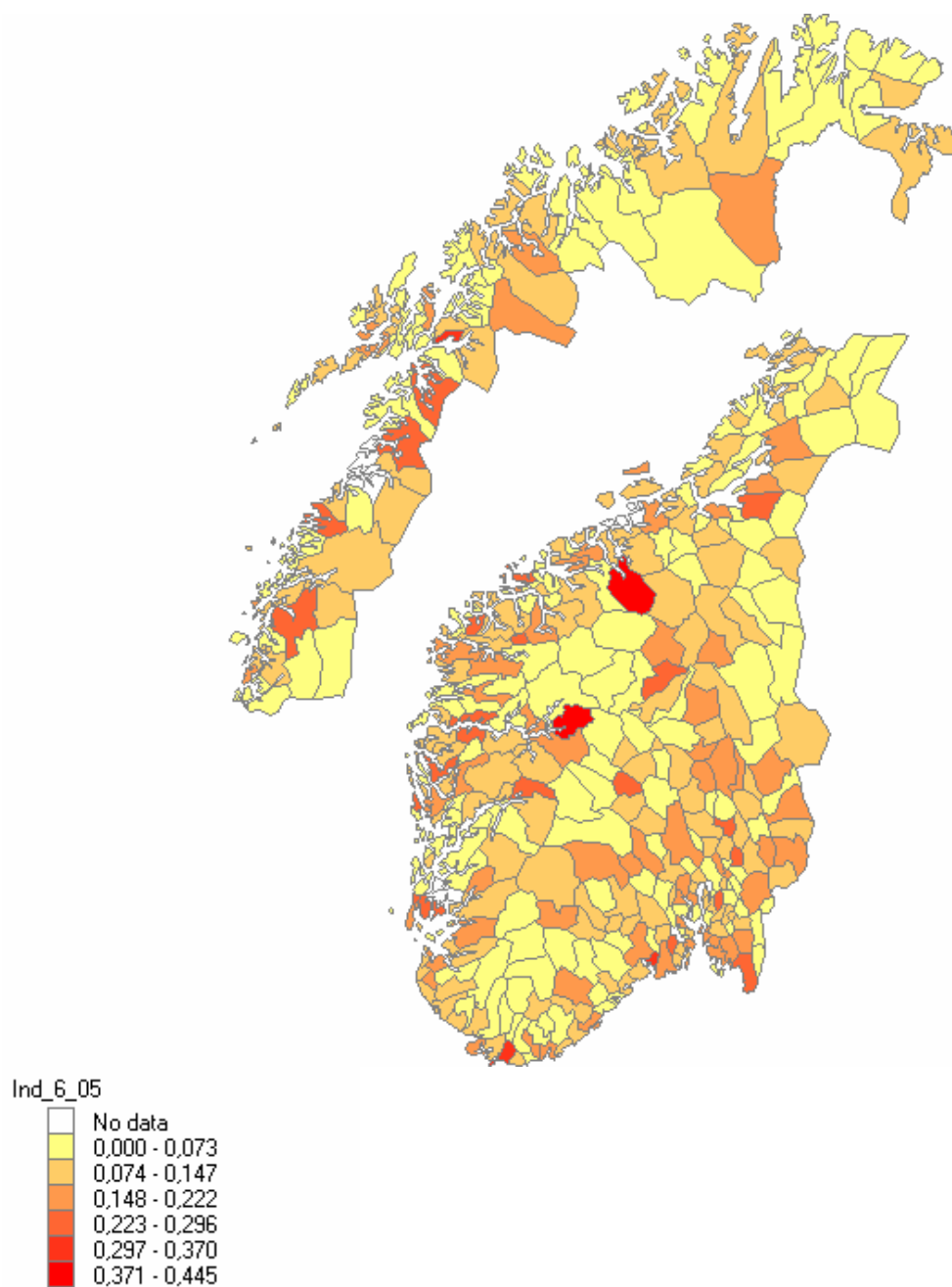
Figur 4.10. Indikator 5, % endring per kommune 2004 til 2005

4.2.6. Indikator 6: Stor avhengighet av ekstern kapital

Denne indikatoren bygger på registrering av beliggenhetsadresse (kommune) for bedrifter og beliggenhetsadresse (kommune) for foretak. Dersom alle ansatte i kommunens bedrifter er ansatt i bedrifter som er eid av foretak lokalisert utenfor kommunen, blir indeksen=1. Indikatorverdiene er beregnet fra filer på bedriftsnivå. Alle bedrifter er inkludert, unntatt de som er merket ”offentlig eid” i BoF.

Tabell 4.11. Indikator 6, kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

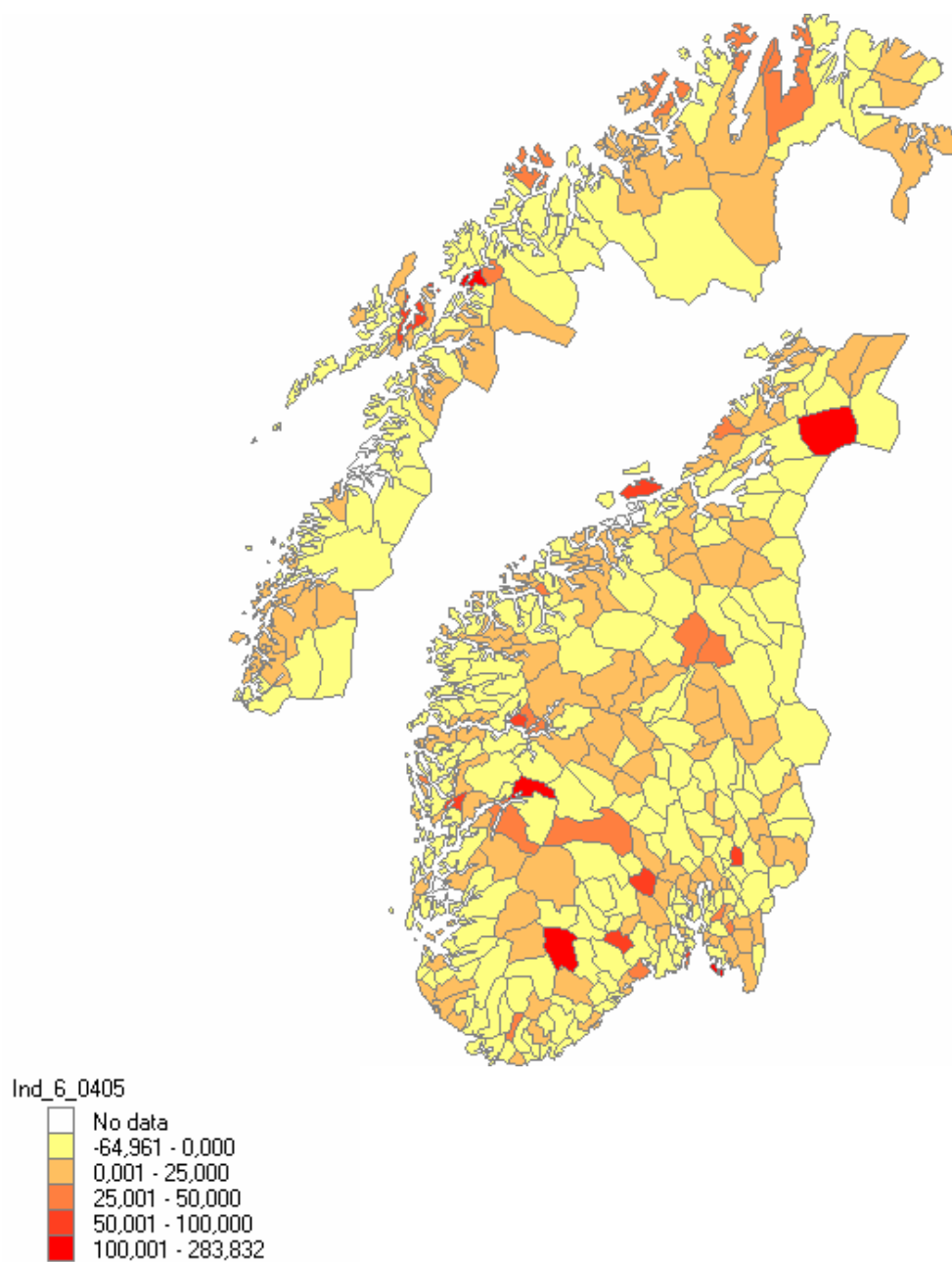
	Rang	Kommune	Indikator 6
Høyeste	1	1424 Årdal	,4446
	2	1563 Sunndal	,3847
	3	0805 Porsgrunn	,3200
	4	1029 Lindesnes	,3181
	5	1853 Evenes	,2984
	6	1263 Lindås	,2922
	7	0235 Ullensaker	,2814
	8	1146 Tysvær	,2775
	9	1534 Haram	,2644
	10	0517 Sel	,2605
Laveste	1	2017 Kvalsund	,0000
	2	1852 Tjeldsund	,0000
	3	1749 Flatanger	,0000
	4	1748 Fosnes	,0000
	5	1265 Fedje	,0000
	6	1711 Meråker	,0032
	7	1026 Åseral	,0051
	8	1739 Røyrvik	,0055
	9	1717 Frosta	,0070
	10	1718 Leksvik	,0081

Figur 4.11. Indikator 6, verdier per kommune 2005

Tabell 4.12. Indikator 6, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 6	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	1736 Snåsa	283,83	0,016	0,060
	2	1233 Ulvik	277,74	0,062	0,234
	3	0831 Fyresdal	193,97	0,009	0,027
	4	0111 Hvaler	165,80	0,023	0,060
	5	1926 Dyrøy	122,17	0,025	0,057
	6	1915 Bjarkøy	87,654	0,059	0,111
	7	0722 Nøtterøy	74,907	0,043	0,075
	8	0631 Flesberg	73,665	0,040	0,070
	9	0235 Ullensaker	71,247	0,164	0,281
	10	1419 Leikanger	69,358	0,041	0,070
Laveste	1	0226 Sørumsund	-64,96	0,130	0,046
	2	1418 Balestrand	-62,34	0,112	0,042
	3	0513 Skjåk	-52,86	0,098	0,046
	4	1859 Flakstad	-45,31	0,042	0,023
	5	1112 Lund	-43,48	0,115	0,065
	6	1433 Naustdal	-41,75	0,030	0,018
	7	0713 Sande (Vestf.)	-41,48	0,065	0,038
	8	1657 Skaun	-38,75	0,104	0,064
	9	2018 Måsøy	-38,56	0,047	0,029
	10	1046 Sirdal	-37,91	0,032	0,020

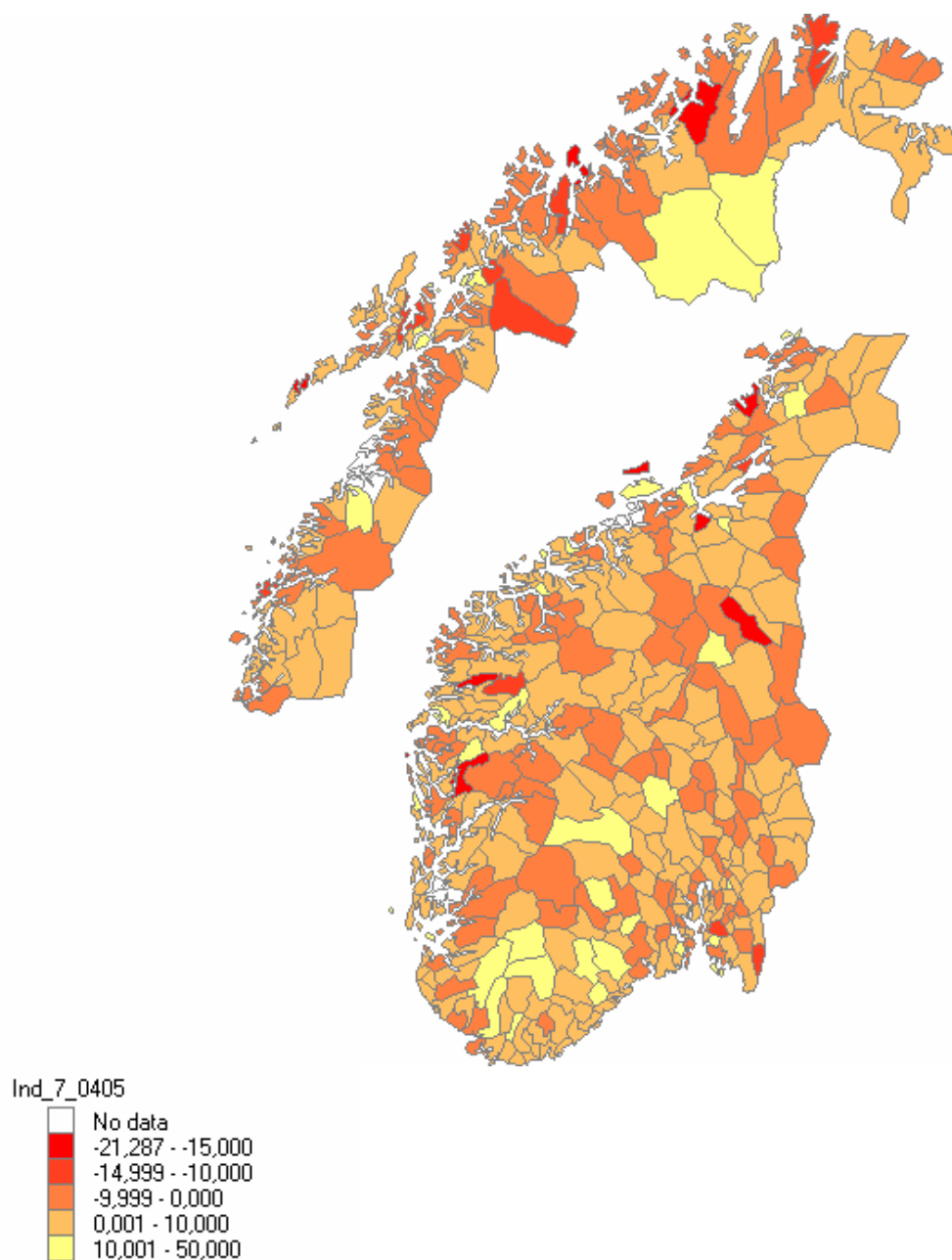
Figur 4.12. Indikator 6, % endring per kommune 2004 til 2005

4.2.7. Indikator 7: Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet

Denne indikatoren fanger opp endringer i ansatte eller sysselsatte for bedrifter etter beliggenhetsadresse (kommune). Utformet som prosentvis endring i summerte kommunetall mellom to årsobservasjoner. Indikatorverdiene er beregnet fra filer på bedriftsnivå. Alle bedrifter i næringene 1 t.o.m. 74 er inkludert.

Tabell 4.13. Indikator 7, % endring 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring % Indikator 7	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	1151 Utsira	50,000	26,00	39,00
	2	0938 Bygland	37,220	223,00	306,00
	3	1413 Hyllestad	35,154	293,00	396,00
	4	0111 Hvaler	23,077	377,00	464,00
	5	1547 Aukra	21,503	386,00	469,00
	6	1252 Modalen	19,149	94,00	112,00
	7	1755 Leka	18,966	58,00	69,00
	8	1523 Ørskog	18,541	329,00	390,00
	9	0940 Valle	16,667	198,00	231,00
	10	0438 Alvdal	16,094	466,00	541,00
Laveste	1	1433 Naustdal	-21,29	202,00	159,00
	2	1620 Frøya	-19,40	1165,00	939,00
	3	1251 Vaksdal	-18,88	1022,00	829,00
	4	1265 Fedje	-18,75	128,00	104,00
	5	2017 Kvalsund	-18,68	91,00	74,00
	6	1941 Skjervøy	-18,67	691,00	562,00
	7	1749 Flatanger	-17,18	163,00	135,00
	8	0436 Tolga	-15,64	211,00	178,00
	9	1657 Skaun	-15,63	416,00	351,00
	10	1859 Flakstad	-15,57	167,00	141,00

Figur 4.13. Indikator 7, % endring per kommune 2004 til 2005

4.2.8. Tilleggsindikator: Offentlige arbeidsplasser

I den gjennomførte analysen har vi altså avgrenset oss til 7 utvalgte indikatorer. Det finnes naturligvis også andre indikatorer som kunne vært gjenstand for analyse. En slik indikator er andel ansatte i offentlig eide bedrifter. Stort innslag av offentlige arbeidsplasser vil kunne vært et uttrykk for en svak privat sektor. Indikatoren kan også sees på som en utvidet variant av indikator nr. 5, hvor vi avgrenset oss til antall ansatte i eksponerte offentlige arbeidsplasser, som vi da definerte som forsvaret og sykehus tjenester. Dersom alle ansatte i kommunen er ansatt i virksomheter som er offentlig eid, blir indeksen=1.

Ikke overraskende viser oversikten at det særlig blant kommuner i Nord-Norge er et stort innslag av offentlig eide arbeidsplasser.

Tabell 4.14. Tilleggsindikator (offentlige arbeidsplasser), kun 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Indikator
Høyeste	1	1265 Fedje	,80
	2	1911 Kvæfjord	,74
	3	1419 Leikanger	,73
	4	1852 Tjeldsund	,71
	5	1748 Fosnes	,71
	6	1815 Vega	,71
	7	1915 Bjarkøy	,71
	8	1755 Leka	,70
	9	2017 Kvalsund	,70
	10	1144 Kvitsøy	,68
Laveste	1	1124 Sola	,13
	2	0235 Ullensaker	,17
	3	1449 Stryn	,22
	4	1528 Sykkylven	,22
	5	1516 Ulstein	,23
	6	0617 Gol	,23
	7	1114 Bjerkreim	,23
	8	1515 Herøy (M. og R.)	,24
	9	0626 Lier	,24
	10	0706 Sandefjord	,24

Tabell 4.15. Tilleggsindikator (offentlige arbeidsplasser), % endring fra 2004 til 2005, 10 på topp og 10 på bunn

	Rang	Kommune	Endring %	Nivå 2004	Nivå 2005
Høyeste	1	1929 Berg	21,11	0,469	0,568
	2	1941 Skjervøy	19,32	0,371	0,443
	3	1620 Frøya	16,28	0,324	0,377
	4	1445 Gloppen	16,15	0,352	0,408
	5	1868 Øksnes	13,79	0,373	0,425
	6	1141 Finnøy	13,74	0,353	0,402
	7	0627 Røyken	13,46	0,322	0,365
	8	1251 Vaksdal	13,11	0,334	0,378
	9	1145 Bokn	12,88	0,478	0,540
	10	1424 Årdal	10,92	0,287	0,318
Laveste	1	0937 Evje og Hornes	-15,83	0,368	0,310
	2	0912 Vegårshei	-14,39	0,537	0,460
	3	0235 Ullensaker	-14,13	0,198	0,170
	4	1852 Tjeldsund	-13,72	0,828	0,715
	5	0418 Nord-Odal	-12,82	0,592	0,516
	6	0941 Bykle	-11,74	0,421	0,372
	7	0619 Ål	-11,09	0,442	0,393
	8	1617 Hitra	-10,68	0,380	0,339
	9	1119 Hå	-10,68	0,301	0,269
	10	1002 Mandal	-10,59	0,357	0,319

Kapittel 5. Kvalitativ analyse: Eksempelstudier av utvalgte kommuner

5.1. Innledning

Som en oppfølging av de kvantitative analysene har vi gjennomført kvalitative eksempelstudier av kommuner som kom dårlig ut i disse beregningene, dvs. kommuner som scorer høyt på de aktuelle indikatorene. Intensjonene med disse eksempelstudiene er både å vurdere holdbarheten (validiteten) i det som framkommer i de kvantitative analysene og i tillegg teste ut bruken av de mer kvalitative indikatorene for sårbarhet som vi skisserte i kapittel 3 (jf tab.3.1). For å begrense omfanget av eksempelstudiene brukte vi som utvalgskriteriet at kommunen måtte være oppført to eller flere ganger blant de 10 kommunene som hadde høyest utslag på de utvalgte indikatorene (for indikator 7 inngår de kommunene som hadde *lavest* utslag). Ved utvalget avgrenset vi oss også kun til beregningene som viser *indikatornivå* og inkluderte følgelig ikke oversiktene over endringer, siden endringer i indikatorverdiene kun er relevant dersom kommunene har en høy indikatorverdi for utgangsåret. Det viste seg da at det var 11 kommuner som inngikk i ”topp 10” for to eller flere av indikatorene.

Tabell 5.1. Oversikt over utvalgte kommuner for eksempelstudier og hvilke indikatorer de har hatt utslag på (den mest hyppige kombinasjonen av indikatorer er markert med fet skrift, se kap.4.1 for en beskrivelse av indikatorene)

Indikator Kommune	1 (Hj. bedrift)	2 (Ensidig- het)	3 (Konk. utsatt)	4 (Natur- ressurs)	5 (Offent- lig)	6 (Ekstern kapital)	7 (Utv. over tid)	Sum
Lund	X	X	X					3
Utsira*	X	X						2
Træna	X	X						2
Bindal	X	X						2
Marnardal	X	X						2
Fusa	X		X					2
Fedje	X						X	2
Stordal		X	X					2
Vevelstad		X		X	X			3
Årdal			X			X		2
Haram			X			X		2

Note: *) Hjørnesteinsbedriften i Utsira flyttet fra kommunen i 2003.

Første oppgave i den kvalitative analysen var å opparbeide oss bakgrunnsinformasjon om de ulike kommunene. I dette arbeidet var kommunene sine hjemmesider, eksisterende næringsplaner, fylkeskommunen og Statistisk sentralbyrå sentrale kilder. Deretter utarbeidet vi en mal for en intervjuguide (vedlegg 3), som tok utgangspunkt i de ulike kvalitative indikatorene som var skissert i forslaget til et analyseverktøy (se tab.3.1). På bakgrunn av foreliggende informasjon om hver enkelt kommune gjorde vi så en viss tilpasning av malen til den spesifikke kommunen, hvor vi fokuserte på den enkelte kommunes spesifikke utfordringer. Vår erfaring er at dette var en fruktbar måte å forberede intervjuene på. For det første virker en tilpasset intervjuguide som en ”portåpner” fordi forskeren viser en forkunnskap og interesse for tematikken. For det andre gjør den det mulig å gå mer i dybden på spesifikke utfordringer siden et oversiktsbilde over kommunen allerede er etablert.

I forhold til de tidsbegrensninger som gjaldt for dette pilotprosjektet mente vi det ville være hensiktsmessig å gjøre *to intervjuer* for hver kommune. I selve gjennomføringen av intervjuene tok vi noen valg som avvek fra det opprinnelige opplegget. I tre kommuner (Haram, Årdal og Fusa) forelå det tilstrekkelig bakgrunnsinformasjon (offentlige dokumenter, tidligere forskningsrapporter, avisartikler) til at vi fant det metodisk forsvarlig å kun gjennomføre et mer dyptgående intervju. I tre kommuner (Marnardal, Bindal og Vevelstad) gjennomførte vi tre intervjuer på grunn av usikkerhet rundt sentrale problemstillinger. For over halvparten av kommunene fulgte vi opp intervjuene med henvendelser til fylkeskommunen eller andre instanser. Dette var nødvendig for å presisere enkeltopplysninger eller for å få en større forståelse av kontekst og sammenheng. Til hvert intervju ble det satt av mellom 20 og 40 minutter.

I den resterende delen av kapitlet gir vi en kort og summarisk analyse av de utvalgte kommunene. Kommunene presenteres etter en fast mal, hvor vi innledningsvis gir bakgrunnsinformasjon om kommunen (befolkning, sentralitet, næringsstruktur og organisering av det næringsrettede utviklingsarbeidet), deretter skisseres praksis i det kommunale utviklingsarbeidet (gjennomførte tiltak), før vi tar for oss viktige kvalitative indikatorer som samhandlingsarenaer, kompetanse og omstillingsevne. Avslutningsvis gir vi en vurdering av kommunens sårbarhet.

5.2. Vevelstad

Indikatorverdier

Vevelstad har utslag på tre kvantitative indikatorer; avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter, stort innslag av naturressursbaserte næringer og stort innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser.

Befolkning

Vevelstad er den minste kommunen i Sør-Helgeland og ved utgangen av 2006 var folketallet 504. Det har vært en jevn nedgang i befolkningen siden 2000 (SSB). Kommunen har 125 menn per 100 kvinner (SSB) og lav kvinneandel trekkes fram som en av kommunens utfordringer.

Lokalisering og sentralitet

Vevelstad ligger i Nordland og utgjør en halvøy uten fastlandsforbindelse. Kommunen er lokalisert mellom de to regionale sentrene Brønnøy og Alstadhaug, og inngår i et felles bo- og arbeidsmarked med Brønnøy. Netto innpendling til Vevelstad i 2006 var -71 (SSB). Rundt 80% av utpendlingen er til Brønnøy. Ifølge SSB sine standarder for sentralitet er Vevelstad en minst sentral kommune (0B).

Sysselsetting og næringsstruktur

Vevelstad er en primærnæringskommune og 28,6% er sysselsatt innenfor denne sektoren (SSB). Som i resten av Sør-Helgelandregionen har den tradisjonelle fiskerinæringen i kommunen gått sterkt tilbake. I 2006 var det registrert 28 sysselsatte innen fiske, fiskeoppdrett og tilknyttede næringer (SSB).

I 2006 besluttet Sea Farm Invest å legge ned hjørnesteinsbedriften Vevelstad Fiskeindustri. Nedleggelsen medførte et tap av 21 arbeidsplasser, samt at kommunen tapte kapital de hadde gått inn med og i tillegg inntekter knyttet til offentlige avgifter. I forhold til framtidige nyetableringer pågår det for tiden et prosjekt i regi av Kystinkubatoren på Lovund for å etablere en Notservicestasjon i Vevelstad. Prosjektet ble startet i 2006, og dersom det realiseres vil det generere 5-8 nye arbeidsplasser.

Reiseliv er et satsingsområde og i denne sammenhengen kan kommunen muligens utnytte synergieffekten av Vegas verdensarvstatus. I 2005 etablerte den sentrale bedriften Vevelstad Trevare en bobilcamp på tomten sin, og det har også forekommet 3-4 andre nyetableringer innenfor næringen de siste årene.

Kommunal næringsutvikling

Kommunen har ingen egen næringsavdeling, og rådmannen fungerer som næringssjef.

I 2006, da Vevelstad Fiskeindustri ble lagt ned, kjøpte kommunen opp det privateide konkursboet og opprettet selskapet Vevelstad Eiendomsselskap. Siktemålet er at det skal bistå med å etablere ny fiskerirelatert virksomhet i de tomme lokalene, men også drive kommunens næringsutviklingsarbeid videre på generell basis.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Omtrent 75% av arealet i Vevelstad kommune er foreslått vernet som ”Lomsdal-Visten nasjonalpark”, og kommunen hevder at nasjonalparken vil utgjøre en viktig faktor for framtidig vekst i reiselivsnæringen. I denne sammenhengen er bedriftene Forvikgården, Visthus Rorbukamping og Bønå Villmarksenter sentrale samarbeidspartnere. Kommunikasjon er et annet prioritert område og kommunen har startet opp forprosjekteringen av en ny tunnel under Velfjorden. Prosjektet er i startfasen og det er ikke avgjort hvorvidt det blir noe av.

Fra kommunalt hold hevdes det at månedlige henvendelser om tilflytting må avslås på grunn av mangel på boliger. I den sammenheng har kommunen kartlagt antall tomme hus og sommerboliger og ser det som en sentral utfordring å få frigjort disse privateide boligene til nye innflyttere. Behovet har også sammenheng med at kommunen har vært med i Placement Norge, et privat initiert prosjekt som formidler kontakt med familier, arbeidssøkere og selvstendig næringsdrivende som ønsker å emigrere til Norge. Prosjektet har resultert i en andel nederlendere som ønsker å bosette seg i Vevelstad. Kommunen hevder videre at det er et hinder for næringsutviklingsarbeidet at det er mangel på gode tilskuddsordninger. For å få tilgang til nye ordninger jobbes det målrettet med informasjon mot landbrukere om muligheten for å etablere nisjeselskaper og virksomheter som kombinerer landbruk og reiseliv.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Vevelstad har ingen privat næringsforening, og kommunen hevder at det er lite tradisjon for samarbeid mellom private næringslivsaktører lokalt. Kommunen er med i to regionale næringslivssamarbeid. Det ene er Torgar næringshage AS, hvor Vevelstad er medeier. Torgar er en viktig bidragsyter på konsulentbistand i kommunen. Det andre forumet for regionalt næringslivssamarbeid er Sør-Helgeland regionråd (Bindal, Brønnøy, Vega, Sømna og Vevelstad). Regionrådet disponerer partnerskapsmidler, som i Vevelstad er blitt brukt blant annet til utvikling av bredbåndnettet.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Både informanten fra kommunen og en lokal bedrift hevder at det er en stor grad av gjensidig tillit og at samarbeidet mellom kommunen og næringslivet fungerer godt. Kommunen trekker også fram et godt samarbeidsklima med bankene.

Vår vurdering av sårbarhet

Når Vevelstad Fiskeindustri ble lagt ned, tok kommunen aktivt grep med sikte på framtidige investeringer. Kommunen ønsker å ha en aktiv rolle og har nær kontakt til ulike private næringsaktører. Det finnes også private aktører i kommunen, blant annet innenfor landbruket, som har satset betydelig på utvidelse av drift og etablering innenfor nye virksomhetsområder. Dette bærer bud om en vilje til å bli i kommunen og aktører som ser muligheter for framtidig utvikling. Det tegnes likevel et sammensatt bilde av handlingskapasiteten i kommunen. Informantene hevder på den ene siden at det er en stemning preget av giv og optimisme for framtiden. På den andre siden hevder de at den generelle holdningen til næringsutvikling er preget av en ”metthetsfølelse”, og av mangel på initiativ og gjennomføringskraft. Det er også vanskelig å si noe spesifikt om gjennomføringskraften i næringsarbeidet siden det i skrivende stund bare er et halvt år siden nedleggelsen av Vevelstad Fiskeindustri, og mange tiltak og initiativ befinner seg på et tidlig stadium.

Nedleggelsen av Vevelstad Fiskeindustri medførte en dramatisk nedgang i antall årsverk, og kommunen har ennå ikke kommet seg på fote igjen. Nedleggelsen illustrerer hvor sårbar kommunen er overfor eksterne faktorer den selv har liten innflytelse over. Vi vurderer det dit hen at truslene mot sysselsettingen i kommunene er større enn handlingskapasiteten. Vevelstad er slik sett en sårbar kommune.

5.3. Fusa

Indikatorverdier

Fusa slår ut på indikatorene for avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og stort innslag av konkurranseutsatte næringer.

Befolkning

Det har vært en vekst i befolkningen siden 2000. Per 1. januar 2007 bodde det 3749 mennesker i kommunen (SSB). Fusa er en av de kommunene med høyest andel befolkning med høyere utdanning i Hordaland (Hordaland fylkeskommune 2006).

Sentralitet og lokalisering

Fusa ligger i Hordaland fylke og inngår i Bergensregionen, som utgjør et felles bo- og arbeidsmarked. Kommunen betegnes som en mest sentral kommune (3A) i SSB sine standarder for sentralitet. I 2006 var nettoinnpendling -72 (SSB).

Sysselsetting og næringsstruktur

Frank Mohn Fusa er hjørnesteinsbedriften i kommunen, og med rundt 600 ansatte utgjør den en viktig arbeidsplass for hele regionen. Bedriftens hovedprodukt er pumper til bruk om bord i tankskip. Kommunen har likevel en allsidighet i næringsstrukturen og akvakultur, trelast og mekanisk industri er tre andre store bransjer. Landbruk er også en viktig næring.

Kommunal næringsutvikling

I 2006 gikk Fusa kommune og Fusa Kraftlag sammen og stiftet Fusa Utviklingsselskap, der de eier henholdsvis 51% og 49% av aksjene. Utviklingsselskapet har ansvar for det kommunale næringsarbeidet og som et ledd i dette har kommunen blant annet overdratt alt tomteareal for boligbygging til selskapet. Tidligere lå ansvaret for næringsarbeidet hos rådmannen, samt at kommunen jobbet med næringsutvikling gjennom det interkommunale samarbeidet i Bjørnefjorden næringsutvikling (Fusa, Os, Samnanger). Kommunen har et næringsfond fra konsesjonskraftmidler.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Kommunen har satset på stedsutvikling blant annet gjennom prosjektet ”Fusabygda”. I 2007 ble det satt ned en kommunal gruppe som jobber med sentrumsutvikling. Det har ellers vært en satsing på å skape samhandlingsarenaer og på å møte bedriftenes behov innen areal og infrastruktur.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Den private næringsforeningen, Fusa næringslivslag, framheves som en aktiv samhandlingspartner for kommunen. Næringslivslaget er også medlem i Veinemda i Fusa sammen med formannskapet i kommunen, Fusa Kraftlag og Frank Mohn AS. Både Kraftlaget og Frank Mohn AS bidrar med kapital til forskuttering av veiprosjekter. Frank Mohn AS ble godkjent lærebedrift i 1998 og samarbeider med Fusa videregående skole om lærlingplasser.

Bjørnefjorden næringsutvikling, som har vært en sentral arena for næringsutvikling i Fusa, Samnanger og Os, er nå under utvikling. Kommunen vedtok i 2007 å bli med i Business Region Bergen, som etableres samme år. Fusa er også med i Regionrådet Bergen og Omland, og har et interkommunalt landsbrukssamarbeid med kommunene Os og Samnanger.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Fra kommunens hold hevdes det at det er en stor interesse for nærings- og stedsutvikling i Fusa og en positiv holdning til framtiden. Kommunen vektlegger at det er et godt samarbeid mellom Næringslivslaget, kommunen og ulike bedrifter. Spesielt Frank Mohn har engasjert seg sterkt lokalt og bidrar både med kompetanse og risikovillig kapital. Det blir framhevet at Fusa har flere bein å stå på næringsmessig, og at det generelt er en positiv trend lokalt med utbygging både av driften til Frank Mohn og innen trelast. Samtidig blir det hevdet at det gjennom det interkommunale samarbeidet har vært mulig å opprettholde og styrke kompetansen i landbruket til tross for nedbemanning.

Vurdering av sårbarhet

Vår eksempelstudie av kommunen gir inntrykk av at næringsarbeidet i Fusa er preget av engasjement, kompetanse og velfungerende samhandlingsarenaer. De største bedriftene i kommunen går godt og engasjerer seg lokalt. Dette gir kommunen tilgang på viktig kapital. Den geografiske nærheten til Bergen og utbyggingen av Business Region Bergen er også en viktig kontekst når Fusas sårbarhet skal vurderes. Etter vår vurdering er den lokale

beredskapen større enn trusselfaktorene, og vi vurderer Fusa som en dynamisk og ikke spesielt sårbar kommune.

5.4. Marnardal

Indikatorverdier

Marnardal har utslag på indikatorene for avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen.

Befolkning

Det har vært en nedgang i befolkningen siden 2000. Ved utgangen av 2006 var folketallet 2147 (SSB).

Sentralitet og lokalisering

Marnardal ligger i Vest-Agder. Kommunen inngår i Lindesnesregionen (Marnardal, Audnedal, Mandal, Lindenes og Åseral) og er i pendlingsavstand til Kristiansand. Den klassifiseres som en mest sentral kommune (3A) i SSB sine standarder for sentralitet. Netto innpendling for kommunen i 2006 var -272 (SSB). Det er størst pendling til Kristiansand og Mandal, men også til andre steder i Vest- og Aust-Agder. Sørlandsbanen går gjennom kommunen.

Sysselsetting og næringsstruktur

Hjørnesteinsbedriften i Marnardal, TT Anlegg AS, er Sørlandets største maskinentreprenør og hadde rundt 160 ansatte i 2007. Norelement og Sørlaminering er andre sentrale bedrifter. Det er en aktiv og kompetent klynge av bedrifter innen montering og bygg i kommunen, og det har vært en tendens til knoppskyting, nyetableringer og kompetansespredning de siste fem årene. Skogbruk og melkeproduksjon er andre viktige næringer i Marnardal.

Mangel på arbeidskraft og næringsarealer betegnes som de største utfordringene for næringsvirksomhet i kommunen.

Kommunal næringsutvikling

Rådmannen er næringssjef i kommunen og har sammen med ordfører hovedansvaret for næringsarbeidet. Kommunen har et eget næringsfond.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

I kommuneplanen fra 2002 beskriver kommunen tre satsingsområder for næringsutvikling. Disse er klargjøring av attraktive tomter til boliger og næringsvirksomhet, en satsing på Mandalselva i forhold til bruk og turisme, og arbeidet med en landbruksplan/utmarksplan. Kommunen deler ut næringstomter gratis, og har vedtatt planer om utvidelse av to boligfelt. Begrenset tilgang på informasjon gjør det vanskelig å si noe utover dette om hvorvidt planene har vært fulgt opp i praksis.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Marnardal Næringsforum er en interesseorganisasjon for næringslivet i Marnardal. Næringsforumet har en sentral samarbeidspartner i Sjøsandens næringshage i Mandal. Av regionale næringssamarbeid nevnes Marnardal kommunes samarbeid med kommunene i Lindesnes Regionråd. Regionrådet ble dannet i 2005.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Det har vært rettet kritikk mot kommunen fra etablerere og bedrifter på grunn av at kommunen tar for lite tak i næringsarbeidet. Dette kan ha sammenheng med en pågående diskusjon om hvorvidt Marnardal primært skal ha fokus mot bosetting, eller om de også skal være opptatt av å utvikle et eget lokalt næringsliv.

Vår vurdering av sårbarhet

Kommunen har et industrimiljø som er velfungerende og som har vært kjennetegnet av knoppskyting og nyetableringer de siste årene. En informant framhever også den sentrale beliggenheten som en viktig årsak til at en del eksterne bedrifter har valgt å flytte sin virksomhet til kommunen de siste årene. På grunn av initiativene og kompetansen i næringsforeningen og styrken i det lokale industrimiljøet, er vår vurdering at Marnardal ikke er en spesielt sårbar kommune. På den andre siden hevder informantene at det kommunale næringsrettede arbeidet er nedprioritert. Det er mulig at framtidige utfordringer vil kunne kreve et sterkere kommunalt næringsapparat, og en større kompetanse på næringsutviklings- og tiltaksarbeid enn hva som pr dato finnes i kommunen. Sammen med en økt prioritering av

næringsutviklingsarbeidet i kommunen, vil dette kunne bidra til at kommunen i enda større grad støtter oppunder de private initiativene.

5.5. Utsira

Indikatorverdier

Utsira kommune slår ut på de kvantitative indikatorene for avhengighet av en eller ett fåtall store hjørnesteinsbedrifter, og for en betydelig grad av ensidighet i næringslivet.

Befolkning

Kommunen har hatt en negativ befolkningsutvikling siden 2000, med unntak av 2006 da det var en folketilvekst på 5 personer (innflytting). Ved utgangen av 2006 hadde Norges minste kommune 214 innbyggere (SSB).

Sentralitet og lokalisering

Utsira ligger vest i havet i Rogaland og har ikke fastlandsforbindelse. I SSB sin standard for sentralitet betegnes den som en minst sentral kommune (0B). Kommunen inngår i regionen Haugalandet, med Haugesund som regionscenter. I 2006 hadde Utsira en netto innpendling på -12 (SSB). De fleste som pendler jobber i Haugesund.

Sysselsetting og næringsstruktur

Den største private bedriften på Utsira er reiselivsbedriften Utsira Havstuer AS, som ble startet i 2003. I sommerhalvåret sysselsetter de 5-6 personer. En annen viktig bedrift er Utsira Servicesenter som driver mannskapsformidling for maritimt personell. Kommunen er ellers en sentral arbeidsgiver og sysselsetter 43% av totalt antall sysselsatte. I 2006 var det totalt 54 sysselsatte i kommunen (SSB).

Hjørnesteinsbedriften Sildakongen Produksjon AS, som etablerte seg i kommunen i 1988, flyttet i 2003 inn til fastlandet. Dette var dramatisk for kommunen og medførte et bortfall av rundt 10 arbeidsplasser. Det har også vært en nedgang i andelen som driver med jordbruk og fiske. Høsten 2007 var det to fiskebåter registrert på Utsira.

Vindkraft er et satsingsområde på Utsira i dag. I 2004 åpnet Hydro Energi verdens første vind- og hydrogenanlegg på øya. Dette er et prøveprosjekt som skal gå fram til 2008. Anlegget har i seg selv ikke generert nye arbeidsplasser, men fører til økt antall tilreisende og støtter således opp under reiselivsnæringen. I forbindelse med vind- og hydrogenanlegget fikk Utsira i 2007 RUP-midler fra fylkeskommunen for å se på muligheten for å etablere prosjektet "Generator Utsira". "Generator Utsira" er et forprosjekt som fokuserer på muligheter for en videreutvikling av vind- og hydrogenanlegget og er et samarbeid mellom kommunen, Utsira Havstuer, Polytec i Haugesund og Norsk Hydro. Dette vil kunne gi nye arbeidsplasser i kommunen. Det er også knyttet forventninger til kraftselskapet Lyse i Stavanger sine planer om en vindmøllepark i havet vest for Utsira.

Kommunal næringsutvikling

I 2002 opprettet kommunen selskapet Utsira Næringsutvikling AS. Selskapet tar seg av kommunens arbeid innen næringsutvikling og kontakten ut til næringslivet. Selskapet har et styre bestående av regionale og lokale næringslivsaktører, mens kommunens formannskap er generalforsamling.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Et sentralt anliggende for kommunen er en satsing på utbygging av IKT slik at det blir mulig å etablere stedsuavhengige arbeidsplasser. Tidligere næringslivsetableringer har måttet vente opp til et halvt år på internettilgang. Arbeidet med IKT er helfinansiert av kommunen. Kommunen prioriterer også skole som et satsingsområde, og en ny barne- og ungdomsskole er under planlegging. Kommunen formidler at prosjektet er viktig både fordi det skaper en følelse av "et samfunn som vil noe" og fordi det vil frigjøre en bygning til næringsvirksomhet. Det er også planlagt å bruke RUP-midler til et realfagsprosjekt i samarbeid med Jæren museet.

Også reiseliv er gitt høy prioritet i kommuneplanen og i denne sammenhengen har Utsira fyr en sentral funksjon. Fyret er med i EU-prosjektet "Pharos", og riksantikvaren, kystverket og kommunen samarbeider om å lage en plan for vern av fyret og området rundt.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Det finnes ikke et formelt privat nærings samarbeid i kommunen, men innenfor reiselivsnæringen har tre bedrifter gått sammen og startet en reiselivsgruppe.

Haugalandet er det viktigste geografiske området for samarbeid for Utsira. I 2007 ble kommunen assosiert medlem i Haugaland Vekst AS, som er et interkommunalt samarbeid for næringsutvikling mellom kommunene Haugesund, Tysvær, Bokn og Rogaland Fylkeskommune. Kommunen forsøker også å etablere et felles prosjekt med Røra innenfor rammene av Småsamfunnssatsingen (et statlig finansiert program). Utsiras prosjekt i denne sammenhengen er det planlagte stedsutviklingsprosjektet "Bulyst på Utsira" som skal gå fram til 2015. Søknad om midler er sendt inn i 2007. Det har generelt vært en utfordring for kommunen å finne partnere slik at de har kunnet søke RUP-midler fra fylket, der partnerskap er et vilkår for støtte. Her har Haugesund og Haugalandet Vekst AS spilt en viktig rolle.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Utsira Havstuer formidler at det var et nært samarbeid mellom etablerere og kommunen under oppstarten, og at kommunen formidlet verdifull kontakt blant annet til Innovasjon Norge.

Vår vurdering av sårbarhet

Det har skjedd nyetableringer på Utsira de siste årene, og både kommunen og Utsira Havstuer formidler at det er et godt samarbeidsklima som er basert på gjensidig tillit. Utsiras beliggenhet er attraktiv for turister, og private aktører har tatt initiativ og ønsker å bruke dette i reiselivssammenheng. Den positive utviklingen innenfor reiseliv er en indikator på at det er kompetanse, engasjement og et godt samhandlingsklima i kommunen. Samtidig gjør satsingen på energi som næringsvei Utsira attraktiv for aktører innenfor denne bransjen og kan også være en indikator på at kommunen har spesielle lokaliseringsfordeler på dette området. Det er også verdt å legge merke til nettoinnflyttingen på 5 personer i 2006. Til tross for disse ressursene og god handlingskapasitet er Utsira etter vår mening en sårbar kommune. Den er såpass liten at den kun kan tåle små endringer i befolkningsstrukturen før grunnlaget for å opprettholde vitale kommunale tjenester bortfaller.

5.6. Årdal

Indikatorverdier

Årdal slår ut på indikatorene for stort innslag av konkurranseutsatte næringer og stor avhengighet av ekstern kapital.

Befolkning

Årdal har hatt en negativ befolkningsutvikling siden 2000, og ved utgangen av 2006 var folketallet 5491 (SSB).

Sentralitet og lokalisering

Årdal ligger i Sogn og Fjordane fylke. I 2006 hadde kommunen en netto innpendling på 97 (SSB). I SSB sin angivelse av sentralitet betegnes Årdal som en minst sentral kommune (0B).

Syssetting og næringsstruktur

I alt 46% av innbyggerne i Årdal er sysselsatt innenfor sekundærnæringen (SSB) og samfunnet er på mange måter formet av og bygget rundt hjørnesteinsbedriften Hydro Årdal, som i 2007 hadde nærmere 900 ansatte. De siste årene har kommunen imidlertid måttet forholde seg til endringer i Hydros drift og påfølgende tap av arbeidsplasser. I 2007 avviklet Hydro driften ved Søderberg-anlegget. Avviklingen medførte at om lag 120 ansatte mistet jobben. I denne prosessen gikk kommunen og Hydro sammen om et initiativ for å skape nye arbeidsplasser. Et resultat av satsingen er etableringen av tre nye bedrifter: Dooria, NorSun og HMR Årdal, som alle inngår i et lokalt industrimiljø hvor Hydro Årdal er drivkraften. Den fullautomatiserte dørprodusenten Dooria startet opp i 2007 og skal etter planen opp i ca 110 årsverk. NorSun leverer råstoff til solcellepanel og fabrikken skal være ferdig i begynnelsen av 2008. I løpet av sommeren 2008 er målsettingen at den skal ha rundt 160 årsverk. HMR Årdal ble etablert som en utvidelse av en gammel bedrift og produserer kjøretøy for aluminiumsbransjen. Etter planen vil man gå suksessivt opp mot 180 årsverk i bedriften.

Det er betydelig grad økonomiske transaksjoner mellom industribedriftene i Årdal (leverandørrelasjoner), og de oppnår også samlokaliseringsfordeler. Blant annet har NorSun lokalisert seg på Hydro sine arealer, og de to bedriftene har opprettet en industripark. Hydro har et stort forskningsmiljø i Årdal med nærmere 100 forskere.

Kommunal næringsutvikling

Det kommunale næringsarbeidet drives gjennom to ulike selskap. Årdal Utvikling er en kommunal stiftelse som har ansvar for mindre selskapsetableringer og som jobber med kompetanse og utvikling av lokale bedrifter. Stiftelsen ble formelt opprettet i 2003, men springer ut fra et arbeid som har pågått siden 1980-tallet. Årdal Framtid ble også startet i 2003 og eies av kommunen og Hydro. Selskapet jobber i hovedsak med akkvisisjon og det å trekke

til seg større, nye industrietableringer til Årdal. Årdal Framtid har i stor grad tatt i bruk ekstern kompetanse og konsulenter i sitt arbeid, mens selve prosjektene har vært forankret i kommunen. De tre store nyetableringene ble gjort på initiativ av denne organisasjonen. I arbeidet med å få på plass de nye bedriftene jobbet de etter en akkvisisjonsstrategi der de vendte blikket ut i Europa for å finne prosjekt som passet inn i kommunen. Etter planen skal de to utviklingsorganisasjonene/selskapene fusjoneres til ett nytt utviklingsselskap ved utgangen av 2007.

Gjennomførte nærings tiltak og prioriterte områder

Kommunen har omstillingsstatus og er i virkemiddelområde C. Kommunen har også hatt utviklingskapital til rådighet fordi Hydro i forbindelse med nedleggingene opprettet et fond der kommunen fikk 500 000 kroner for hver person de greide å sysselsette.

Kommunen hevder at det har vært en prioritet for dem i nærings sammenheng å ta initiativ til, og støtte opp om, lokale samhandlingsarenaer. Samtidig har kommunen jobbet aktivt med stedsutvikling. I 2004 etablerte de prosjektet ”Årdal skal leva” som er et mobiliseringsprosjekt rettet mot både innbyggere og utflyttede årdølinger.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

I 2007 var det en mangel på rundt 200 årsverk i kommunen og Årdal Framtid tok derfor initiativ til et rekrutteringssamarbeid mellom de største bedriftene. Det har blitt etablert en rekrutteringspool, som også tar seg av eventuell ektefelle/partner problematikk. Det er samtidig etablert tre støtteprosjekter rundt rekrutteringssamarbeidet. Dette er et prosjekt for gjennomgangsboliger, der folk kan prøvebo i Årdal, et språkprosjekt og et system med ”Årdalsverter” for nyankomne. Rekrutteringssamarbeidet ble formalisert i 2007.

Årdal Framtid har sammen med SIVA tatt initiativ til et industrielt knutepunkt med regionalt fokus i Årdal. Pilotprosjektet startet i 2006 og har vært svært vellykket. Etter planen skal det derfor etableres et industrielt knutepunkt i Årdal i 2008. Samtidig har Årdal Framtid vært en av flere pådrivere i arbeidet med forskningsselskapet ”Årdal teknologi og innovasjon” som ble etablert i 2007. Styret består av en representant for SINTEF, Hydro og Norcem, og målsettingen er at selskapet skal fungere som et nettverk inn mot ulike forskningsmiljøer i Norge. Årdal Framtid/Årdal Utvikling samarbeider ellers nært med Fjord Invest, Kunnskaps-parken i Sogndal, samt med ulike banker.

Den lokale handelsforeningen i Årdal ble revitalisert i 2007 og jobber blant annet aktivt med sentrumsutvikling.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Årdal Framtid har spilt på kommunens fortrinn og uttaler at de har vært bevisst på hvilke bedrifter de ville ha til kommunen. Her har de hatt fordel av god tilgang til fornybar energi og betydelig kompetanse i den lokale industriklyngen og forskningsmiljøet. Også skiftarbeiderkulturen har vist seg som et fortrinn i akkvisisjonsprosessen fordi det gir bedriftene høy grad av fleksibilitet i forhold til bemanning. Næringsarbeidet i kommunen er preget av gode og varierte samhandlingsarenaer som synes å være basert på tillit og evne til å knytte til seg og nyttiggjøre seg av ekstern kompetanse, samt stor kompetanse og engasjement i de lokale miljøene selv.

Vår vurdering av sårbarhet

Kommunen har evnet å omstille seg i en vanskelig fase gjennom nye bedriftsetableringer slik at avhengigheten til hjørnesteinsbedriften er redusert. Kommunen er imidlertid fortsatt en industrikommune. En analyse gjort av Asplan Viak antyder også at effektene av omstillingsarbeidet vil dabbe av mot 2014 dersom kommunen ikke tar nye grep. Dette har aktørene tatt innover seg og starter opp en ny fase i næringsarbeidet i 2008. Til tross for at Årdal med Årdal Framtid sine ord ”er utsatt for globaliseringens krefter hele tiden”, er beredskapen og kompetansen i kommunen så høy at vi vurderer dem som ikke spesielt sårbare. Det må imidlertid også taes med i betraktningen at det har vært av stor betydning for kommunen at den har hatt omstillingsstatus, og det er vanskelig å si noe om hva som vil være effektene når omstillingsmidlene faller bort.

5.7. Haram

Indikatorverdier

Haram slår ut på indikatoren for stort innslag av konkurranseutsatte næringer, og stor avhengighet av ekstern kapital.

Befolkning

Ved utgangen av 2006 var folketallet i kommunen 8606. Kommunen har hatt en negativ befolkningsutvikling siden 2000 (SSB).

Sentralitet og lokalisering

Haram ligger i Møre og Romsdal og inngår i Ålesundregionen (Haram, Ålesund, Giske, Sula, Skodje, Ørskog) som utgjør et felles bosteds- og arbeidsmarked for nærmere 70 000 mennesker. Netto innpendling til Haram i 2006 var -236 personer (SSB). Kommunen kategoriseres som en noe sentral kommune (2B) i SSBs standarder for sentralitet.

Syssetting og næringsstruktur

Den maritime industrien dominerer med nær 80% av arbeidsplassene i Haram. Rolls-Royce Marine og Aker Braattvaag er to sentrale aktører i et miljø som består av et nettverk av leverandører og underleverandører som kjøper tjenester og varer fra hverandre. De siste årene har flere bedrifter i kommunen blitt innlemmet i større konsern, eller fått et bredere eierskap gjennom børsnotering.

Kommunal næringsutvikling

Haram kommune har en næringskonsulent som er administrativt ansvarlig for næringsarbeidet i kommunen. Kommunen er også medeier i stiftelsen Haram Innovasjonsstudio som ble stiftet i 2004. Haram har fått mye omtale for Haram-modellen, som er et prosjekt som ble startet på 80-tallet, først og fremst for å møte behovet for arbeidskraft. Kommunen tok initiativet til prosjektet, som ble organisert som et samarbeid mellom næringsliv, skole og kommunen selv. Haram-modellen ligger fortsatt til grunn for kommunens næringsarbeid.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Kommunen og næringslivet samarbeider om en satsing på ungdom. I 2006 startet de prosjektet "Sett spor", der ungdom inviteres til et årlig møte med det lokale næringslivet. 2004-2006 ble identitetsutviklingsprosjektet "Sjå og bli sett" gjennomført. I begge prosjektene har næringslivet vært viktige finansielle bidragsytere.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Helt siden den videregående skolen ble startet på initiativ fra kommunen og næringslivet på 70-tallet, har det vært et aktivt samarbeid mellom skolen og ulike bedrifter (Hertzberg 2007).

I 1995 ble samarbeidet utvidet med initiativet ”Haram på kartet” som kom på bakgrunn av mangel på arbeidskraft lokalt, og i 1998 ble det opprettet en teknisk allmennfaglinje på skolen. I 2003 opprettet skolen ett nytt tilbud, International Business Development, som tar sikte på å gi elevene internasjonal næringslivskompetanse (Hertzberg 2007). Dette prosjektet fases ut i 2007. Som et samarbeidsprosjekt mellom kommunen, SIVA, fylkeskommunen og Teknologibedriftenes Landsforening, ble det i 2003 etablert et innovasjonsstudio på skolen. Dette var forløperen til stiftelsen Haram Innovasjonsstudio. Målsettingen var at innovasjonsstudioet skulle fungere som en samspillarena mellom skole, næringsliv og gründere. Prosjektet ble gjennomført som en del av Tettstedsprogrammet. Kommunen formidler at prosjektet var delvis vellykket, men at det har vært en utfordring for skolene å vite hvordan de skulle ta studiet i bruk. Innovasjonsstudioet er nå flyttet til Haram Kompetansepark som ble etablert i 2004. Nettverket i parken brukes aktivt i gründerrådgivningen, og flere gründere var aktivt med som initiativtakere i oppstartsfasen.

Haram næringslag ble startet i 1992 og er en interesseorganisasjon for næringslivet i kommunen. Næringslaget har blant annet inngått en avtale med Telenor om gunstige vilkår på flere av Telenor sine tjenester.

Haram Innovasjonsstudio er med i DIMOR-nettverket (distribuert inkubator i Møre og Romsdal) og har et samarbeid med Ålesund kunnskapspark og Høgskolen i Ålesund. De hevder at de har stort utbytte av muligheten for utveksling av erfaring og kompetanse i disse nettverkene. Haram deltar også i hoppid.no, som er et samarbeidsprosjekt mellom Innovasjon Norge og Møre og Romsdal fylke.

Kompetanse, engasjement og omstillingsevne

Viktige bedrifter som Rolls Royce og Aker Yards har engasjert seg i steds- og næringsutviklingsarbeidet i kommunen, og bidrar både med kompetanse og kapital. Begge bedriftene sitter i dag i styret i prosjektet ”Sett spor”. De har også inngått et partnerskap med skolene gjennom ”Ungt Entreprenørskap”. Ungdom har helt siden 80-tallet vært et satsingsområde og både kommune, skole og bedrifter har hatt et fokus på å bidra til økt kompetanse hos denne gruppen.

I en evaluering av samarbeidet mellom skole, næringsliv og kommunen i Haram, hevder Hertzberg (2007) at samarbeidet har vært basert på felles forståelse og interesse og en evne til

å utvikle samarbeidskompetansen over tid. Samarbeidet har samtidig vært drevet fram på initiativ fra enkeltaktører, og de ulike aktørene har vist en evne til å reagere på endringer og partnernes behov.

Vår vurdering av sårbarhet

I Haram er det viktig å se på interaksjonen mellom ekstern kapital og lokale aktører. Interaksjonen har vært preget av en felles kultur der aktørene har evnet å se løsninger, etablere samarbeidsarenaer basert på gjensidig vinning og reagere raskt på endringer. Dette har bidratt til det Jakobsen m.fl. kaller en stivhengig utvikling (Jakobsen m.fl. 2005). Den lokale næringskulturen i Haram kjennetegnes av en tradisjon for innovasjon, samhandling og gjennomføringskraft. Kommunen har tatt initiativ på mange arenaer samtidig og sett steds- og næringsutvikling som gjensidig avhengige av hverandre. På bakgrunn av dette vurderer vi Haram som en dynamisk og ikke spesielt sårbar kommune. Likevel må det bemerkes at andelen eksternt eierskap i bedriftene har økt de siste fem årene, og kommunen signaliserer en viss bekymring for at dette kan bli en utfordring i den framtidige samhandlingen med næringslivet.

5.8. Lund

Indikatorverdier

Lund har utslag på tre indikatorer for sårbarhet. Dette er avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter, betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen og stort innslag av konkurranseutsatte næringer.

Befolkning

Folketallet i Lund per 1. januar 2007 var 3120 (SSB). Bortsett fra noen årlige svingninger har folketallet vært stabilt siden 2000.

Sentralitet og lokalisering

Lund ligger i Rogaland fylke og er lokalisert mellom Stavanger og Kristiansand. Både E39 og Sørlandsbanen går gjennom kommunen. Kommunen inngår i Dalane-regionen (Lund, Eigersund, Bjerkreim og Sokndal) som utgjør et felles arbeids- og bomarked. Netto

innpendling til Lund i 2006 var -73 (SSB). Ifølge SSB sine standarder for sentralitet er Lund en mindre sentral kommune (1A).

Syssetting og næringsstruktur

Vindusprodusenten Nor-Dan er med sine rundt 500 årsverk hjørnesteinsbedriften i Lund. Nor-Dan er Norges største dør- og vindusprodusent, og selger 70% av varene sine innenlands. Bedriften er en familiebedrift og eierne bor selv i Lund. Det har vært en svak vekst i antall ansatte de siste årene. Det har vært en utfordring for bedriften å få tak i nok og kvalifisert arbeidskraft. En annen utfordring er at prisen på råvarer som trevarer, aluminium og glass er stigende.

Kommunal næringsutvikling

Ordføreren sitter med det overordnede ansvaret for det kommunale næringsarbeidet. I 2004 ble det utarbeidet en næringsplan på bakgrunn av den regionale næringsplanen for Dalane. Kommunen har forsøkt å legge til rette for næringslivet ved administrative grep som kort byggesaksbehandlingstid, lavt byggesaksgebyr, fravær av eiendomsskatt og næringsstøtte.

Gjennomførte utviklingstiltak og prioriterte områder

I 1997 fikk Dalane avgrenset omstillingstatus og inngikk i omstillingsprogrammet "Nyskaping i Dalane", som varte fram til 2004 (Jacobsen m.fl. 2001). Lund har også fått RUP-midler gjennom fylket, som blant annet brukes til å finansiere en satsing på geoturisme. Prosjektet, som heter "Magma Geopark", er et samarbeid mellom Rogaland og Vest-Agder fylkeskommune, Dalane næringsråd og kommunene Lund, Hå og Flekkefjord.

Kommunen har tatt initiativ til en næringshage som skal stimulere til etableringen av nye arbeidsplasser som skal gi et mer differensiert næringsliv. Styret i næringshagen er satt sammen av representanter fra kommunen og det private næringslivet, men næringslivets representanter innehar verv som leder og nestleder. Etter planen skal den åpnes i 2008. Et annet kommunalt satsingsområde er utbedringen av E39, der Lund kommune har finansiert planleggingen sammen med de andre kommunene i Dalane-regionen.

Hjørnesteinsbedriften har engasjert seg direkte i stedsutviklingsprosessen i kommunen. Bedriften har blant annet etablert "Nor-Dan kulturfond" hvor de setter av 1 million kroner i året til kultursektoren i kommunen. Bedriften og kommunen har også felles brannvern.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Det finnes en lokal næringsforening der blant annet Nor-Dan er medlem. Kommunen har ellers tatt initiativ til et årlig møte med næringslivet.

Lund kommune inngår i Dalane næringsråd, som er et interkommunalt samarbeid mellom kommunene i Dalane. Næringsrådet ble startet i 2004, og koordinerer næringsarbeidet i regionen gjennom en felles næringsjef. Rådet er lokalisert til Egersund, hvor også Dalane næringshage befinner seg. Lund kommune er medeier i næringshagen som har spilt en viktig rolle under etableringen av Lunds egen næringshage.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Både fra hjørnesteinsbedriften og kommunen sin side er det en erkjennelse av at det vil være avgjørende for Lund å skape et mer mangfoldig næringsliv. For å nå målsettingen fokuseres det både på næringsutvikling og stedsutvikling. Informantene fra Nor-Dan og kommunen framhever at de har et nært samarbeid som er preget av gjensidig tillit og et engasjement for stedet. Fra kommunalt hold blir det likevel hevdet at Dalane-regionen generelt er preget av en mangel på driv innen næringsutviklingsarbeidet.

Vår vurdering av sårbarhet

Utvikling i hjørnesteinsbedriften har vært positiv de siste årene, så næringshagen må forstås som et tiltak som skal generere noe nytt og som et tegn på at kommunen ønsker å ha en aktiv beredskap og ikke avgrenser sin rolle til ”brannslukker” i krisetider. Likevel har kommunen store utfordringer i dette arbeidet, blant annet fordi Nor-Dan fortsatt representerer en svært trygg vei for ungdom som kunne vært potensielle gründere i kommunen. Etter vår vurdering er den største utfordringen i kommunen en næringskultur som er preget av det informantene kaller en ”metthetsfølelse” og mangel på entreprenørtradisjoner.

Eierne i Nor-Dan har sterke bånd til Lund som sted. Samtidig er det klare lokaliseringsfordeler med beliggenheten i Lund. Kommunen ligger utenfor pressområdene og dette gjør det mulig å holde lønnskostnadene nede. Også logistikkmessig er beliggenheten gunstig, med E39, sørlandsbanen og havneforbindelser til Storbritannia. Nor-Dans økonomi har vært solid og bedriften har løst rekrutteringsproblemerne med å flytte folk fra sine fabrikker i Polen til Lund. Bedriftens solide økonomi, og eiernes sterke bindinger til stedet, er faktorer som må tas med i beregningen når sårbarheten skal vurderes. Lund kan i så måte synes å være mer robust

enn mange andre kommuner som er avhengige av en stor bedrift. I denne sammenhengen er blant annet Nor-Dans rolle som ildsjel og økonomisk bidragsyter i stedsutviklingen et viktig aspekt. Bedriften er tydelig på at de selv er avhengig av et mer allsidig næringsliv og en attraktiv kommune for å kunne trekke til seg kvalifisert arbeidskraft.

Etter vår vurdering er Lund ikke en spesielt sårbar kommune. Tillit mellom sentrale aktører, en kapitaltung og solid bedrift med et praktisert engasjement for stedet, og en økende bevissthet fra kommunen sin side om framtidige utfordringer veier tungt i vurderingen. Til tross for at Lund kan kalles en ”skjermet” kommune, som har lite tradisjon for innovasjon og aktiv næringsutvikling, virker det som om en endring er i gang på dette feltet. At denne utviklingen fortsetter og forsterkes både i forhold til kompetanse og ressursbruk er nødvendig både for at bedriften skal klare å tiltrekke seg nok arbeidskraft og for at kommunen skal få flere bein å stå på.

5.9. Træna

Indikatorverdier

Træna slår ut på indikatorene for avhengighet av et eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen.

Befolkning

Det har vært en svak nedgang i befolkningen siden 2000, og 1. januar 2006 var folketallet 446 (SSB). Befolkningen i Træna har likevel vært mer stabil enn i mange andre utkantkommuner i regionen. Dette har blant annet sammenheng med en god utvikling innen det tradisjonelle fisket på 90-tallet. Først i 1997 begynte nedgangen i folketallet.

Sentralitet og lokalisering

Træna ligger i Nordland fylke. Kommunen er forbundet med fastlandet gjennom daglig anløp av hurtigbåt og ferje, mens en lokalrute trafikkerer øyene innen kommunen flere ganger i uken. Træna klassifiseres som en minst sentral kommune (0B) i SSB sine standarder for sentralitet.

Sysselsetting og næringsstruktur

Av privat næringsvirksomhet er fiske den viktigste, og aktivitet innen fiskeri-, mottaks- og produksjonsbedriftene har dannet grunnlaget for annen næringsvirksomhet i kommunen. Av totalt 135 registrerte arbeidstakere i 2006 var 56 personer registrert som ansatt innenfor fiske, oppdrett og relaterte næringer (SSB). Modolv Sjøset AS er med sine nærmere 50 ansatte den største bedriften i kommunen. De er virksomme innen frysing, bearbeiding og konservering av fisk og består av to selskaper som driver med henholdsvis pelagisk fisk og hvitfisk. Fiskeindustrien på Træna har satset stort på sild, og store deler av råstoffet som landes på Træna leveres av fremmedfiskere.

De ti siste årene har Træna mistet mange kvoterettigheter innenfor fiskeriene. To av disse er blitt solgt, mens de fleste er gått tilbake til staten fordi folk har gitt opp virksomheten. Også antall oppdrettskonsesjoner i drift er halvert fra 4 til 2 siden 1997. Informantene på Træna hevder at flåten står overfor store utfordringer når det gjelder modernisering og rekruttering, og at nedgangen i kvoterettigheter er dramatisk for næringen. Tilgangen til elektrisitet er en annen stor utfordring for fiskeindustrien, som må kjøre med aggregat i høysesongene. Norsk Oljevernforening for Operatørselskap (NOFO) har de siste 20 årene drevet en oljevernbase på Husøya. Træna kommune får 170 000 kroner i årlige leieinntekter for lokalene til basen. Basen gir bare en arbeidsplass direkte, men sikrer oppdrag til Træna Båtservice AS. I 2006 kom det signaler fra NOFO om at de ønsker å flytte oljevernbasen til Sandnessjøen. Dette er møtt med mye motstand og bekymring lokalt.

Kommunal næringsutvikling

Næringsarbeidet i kommunen er delt mellom rådmann og ordfører. Ordfører har ansvar for den utadrettede kontakten mot næringslivet, mens rådmannen administrerer søknader til næringsfondet som kommunen har opprettet. I 1998 utarbeidet kommunen en næringsplan, der fiske ble vektlagt i større grad enn i den foregående fra 1993. Næringsplanen er blant annet retningsgivende for prioritering av søknader til næringsfondet.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Interesseorganisasjonen for næringslivet i Træna, Træna næringsforum, har de siste to årene etablert kontakt til skolene og jobber opp i mot ungdommen lokalt.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Træna næringsforum ble opprettet i 2005.

Det eksisterer et forum for regionalt samarbeid gjennom Helgeland Invest, men Næringsforumet har til nå ikke hatt noe samarbeid med dem. Træna kommune på sin side har et prosjektrettet samarbeid med Rødøy og Lurøy innen næringsutvikling. Prosjektet ble opprettet på et initiativ fra fylkeskommunen som en del av småsamfunnssatsingen og er delfinansiert på fylkesnivå. Dette er et samarbeid som vil videreføres.

Modolv Sjøset har engasjert seg aktivt i næringsarbeidet og er medeier i Kystinkubatoren på Lovund AS, som i 2006 inngikk en femårig utviklingsavtale med Nordland fylkeskommune. Kystinkubatoren befinner seg i oppstartingsfasen, men det hevdes at det er gode forventninger til hva som kan komme ut av samarbeidet regionalt.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

I næringsplanen fra 1997 ble fiske beskrevet som satsingsområde nummer en. Forgubbing og liten og umoderne fiskeflåte stod oppført som de viktigste utfordringene å ta tak i. Både nedgangen i kvoter og tilstanden i flåten tyder på at kommunen ikke har greid å ta tak i utfordringen som ble skissert i næringsplanen i 1997. Private næringsaktører hevder at kommunen ikke har tatt grep og formidler at de har liten tillit til kommunens kompetanse og gjennomføringsevne. De formidler en holdning av at "skal noe skje, må vi gjøre det selv". Flere private aktører gjør dette i bokstavlig forstand og det er blant annet satt i gang et arbeid for å få flere kvoterettigheter tilbake til kommunen.

Vår vurdering av sårbarhet

Den kommunale handlingskapasiteten har vært lav de siste ti-årene, og i intervjuene formidler informantene en manglende tillit til kommunens evne til å ta tak i sentrale utfordringer. Dramatisk nedgang i kvoterettigheter, tilstanden i fiskeflåten, mulig flytting av oljevernbase og elektrisitetsmangel utgjør noen av de viktigste truslene mot opprettholdelse av sysselsettingen i kommunen. Etter vår vurdering er Træna en svært utsatt og sårbar kommune. Det er likevel viktig å understreke at det finnes et lokalt engasjement og kompetanse blant private næringsaktører.

5.10. Bindal

Indikatorverdier

Bindal har utslag på indikatorene som angir avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen.

Befolkning

Siden 2000 har det vært en jevn nedgang i befolkningen, og 1. januar 2007 hadde kommunen 1692 innbyggere (SSB). Bindal har ingen videregående skole, og kommunen framhever at en stor utfordring er fraværet av aldersgruppen mellom 16 og 30 år.

Sentralitet og lokalisering

Bindal ligger i Nordland. I SSB sine standarder for sentralitet kategoriseres Bindal som en minst sentral kommune (0B). I 2006 var netto innpendling -117. Hoveddelen av utpendlingen er til Rørvik, mens det er noe innpendling til Bindal fra Nærøy.

Sysselsetting og næringsstruktur

Trelastprodusenten Bindalsbruket AS har i underkant av 100 ansatte, og er en hjørnesteinsbedrift i Bindal. Bedriften har hatt magre år og har kuttet betydelig i staben de siste årene. Samtidig sliter den med rekruttering av kvalifisert arbeidskraft. Kommunen er majoritetsseier i Bindalsbruket. Landbruk er den andre store næringen i kommunen. Næringen har imidlertid vært preget av nedgang i antall sysselsatte og bruk, noe som også påvirker fagkompetansen i miljøet.

Bindal har et kraftselskap som gir tilgang til billig strøm for næringslivet. Kraftselskapet er organisert som et andelsselskap der kommunen har majoritetsandelen. Nordland fylkeskommune inngikk i 2007 samarbeidsavtale med Bindal kommune om utbygging av Gaupen vannverk med det formålet å tilrettelegge for næringsutvikling.

Kommunal næringsutvikling

Næringsarbeidet sorterer under plan- og ressursavdeling i kommunen, mens den mer utadrettede delen av næringsarbeidet utøves gjennom selskapet Bindal Initiativ AS (BIAS), som eies sammen av kommunen og private næringsaktører. Kommunen hadde sekretæransvar

i BIAS fram til 2006, da det ble ansatt en daglig leder. Bindal har en kommunal næringsplan fra 1998. Rullering av planen er blitt utsatt på grunn av administrative forhold internt i kommunen.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Informantene kan ikke vise til konkrete tiltak som er satt i gang for økt innflytting eller økt bedriftsetablering i kommunen de siste årene. I 2007 foreligger det imidlertid ikke-vedtatte planer som skal stimulere til store bedriftsetableringer. Det ble i 2007 laget en konsekvensutredning om mulighetene for å starte en vindmøllepark i kommunen. Vindmølleparken er planlagt på et område der det også er store kalkforekomster som det er et ønske om å utnytte. Ved en realisering vil en vindmøllepark og en eventuell kalkdrift kunne dra nytte av hverandre. Kommunen har også en prøvedrift på gull. Hvis den utvides til kommersiell drift, vil også den kunne benytte seg av infrastruktur fra de to andre prosjektene. Ønsket er å kunne utnytte den mulige synergieffekten mellom kalkdrift, vindmøllepark og gulldrift i framtiden. To kapitaltunge aktører, Fred. Olsen Renewables og Plathes Eiendommer, er knyttet til prosjektene. Prosjektene er i startfasen og det er ikke fastsatt når de eventuelt vil kunne realiseres.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

Bindal kommune er med i to regionale nettverk. Torgar AS er et næringssselskap for hele Sør-Helgeland, som i 2006 fusjonerte med Helgeland næringshage og opplevingskontoret i Sør-Helgeland. Torgar AS har kjørt etablererkurs i kommunen, men er ellers ikke brukt aktivt. Kommunen har fram til i dag heller ikke i særlig grad benyttet seg aktivt av nettverket i Sør-Helgeland Regionsråd (Bindal, Brønnøy, Vega, Sømna og Vevelstad). Bindal er en geografisk utkant i Regionrådet og kommunen hevder de sakene som er av betydning i Bindal ikke er prioriterte saker for de andre kommunene. Dette gjelder for eksempel kommunikasjonsmessig i forhold til utbedring av RV 17.

Det er de siste årene tatt initiativ til et uformelt samarbeid mellom de små reiselivsbedriftene i kommunen.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Som største eier av Bindalsbruket AS har kommunen formulert målsettinger om knoppskyting og kompetansespredning fra bedriften. Dette har ikke skjedd i særlig grad. Bindalsbruket er likevel en økonomisk bidragsyter til andre bedrifter og sitter i styret i BIAS.

Signalene fra kommunen er at det er en økende erkjennelse av at næringsutvikling er en hovedutfordring, noe som ble tydeliggjort ved opprettingen av en prosjektstilling i BIAS i 2006. BIAS satt i 2007 i gang arbeidet med en handlingsplan for næringsutvikling.

En informant hevder at man nå ser tendenser til at grep blir tatt innen landbruket, men at landbruket så langt ikke har evnet å omstille seg ved å etablere samdriftsløsninger eller ta tak i problematikken på andre måter. Informanten framhever samtidig skolen som en drivkraft i næringsarbeidet, men hevder at kommunen ikke har evnet å ta tak i det positive arbeidet som blir lagt ned i dette miljøet.

Vår vurdering av sårbarhet

Bindalsbruket har i liten grad bidratt til knoppskyting eller maktet å danne et kompetanse-givende miljø rundt seg, og i så måte er både bedriften og kommunen svært sårbar for eksterne endringer. Inntrykket av Bindal som sårbar forsterkes av tendensene i jordbruket, der avskalling og lav kompetanse framtrer som en hovedutfordring. Det gies samtidig et generelt inntrykk av at næringsarbeidet i kommunen har vært lite prioritert. Etter vår vurdering er Bindal en sårbar kommune.

5.11. Stordal

Indikatorverdier

Stordal hadde utslag på indikatorene for betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen og stort innslag av konkurranseutsatte næringer.

Befolkning

Det har vært en årlig befolkningsnedgang siden 2000, kun med 2004 som et unntak. 1. januar 2007 var folketallet 984 (SSB).

Sentralitet og lokalisering

Stordal ligger i Møre og Romsdal. I SSB sine standarder for sentralitet kategoriseres Stordal som en minst sentral kommune (0B). Netto innpendling til kommunen i 2006 var 90 (SSB). Hovedandelen av dagpendlerne kommer fra nabokommunene Ørskog og Norddal, men også til dels fra Stranda, Skodje og Ålesund. De fleste av innpendlerne er sysselsatt i møbelindustrien.

Sysselsetting og næringsstruktur

Møbelindustrien står for nesten halvparten av alle arbeidsplassene i kommunen. Ved utgangen av 2006 var 296 personer sysselsatt i de åtte bedriftene som til sammen utgjør en lokal ”møbelklynge”. Av disse bedriftene er fire rene møbelbedrifter, mens fire fungerer som råvareleverandører. Vår informant fra næringslivet hevder imidlertid at det er lite samarbeid mellom møbelbedriftene i kommunen, og at samarbeidet og utbytte av hverandres tilstedeværelse har blitt mindre de siste årene. Siden 2000 har det vært en nedgang på om lag 130 sysselsatte innen bransjen. Nedgangen skyldes først og fremst at enkelte bedrifter fikk eksterne eiere og flyttet produksjonen i 2002-2003. I de gjenværende fabrikkene er det hovedsakelig lokale eiere. Det har imidlertid også forekommet nyetableringer innen bransjen siden 2003, ved at to møbelfabrikker har flyttet til Stordal fra nabokommunene. Møbelindustrien i Stordal inngår i en regional møbelklynge på Sunnmøre.

Mangel på arbeidskraft er en hovedutfordring for industrien i Stordal. Kommunen inngår i arbeidsgiveravgiftssone IA, mens nabokommunene Nordal og Stranda er plassert i sone II. Nabokommunene har dermed en kostnadsfordel i den regionale konkurransen om arbeidskraften.

Landbruk, og herunder spesielt melkeproduksjon, er en annen viktig næring, men som i resten av landet er den preget av en markant nedgang og omlegging. I 2007 var det en økning i satsingen på jordbær. Omlegging til bærproduksjon og fritid/naturbaserte opplevelser er strategier som skisseres fra kommunens side.

Kommunal næringsutvikling

Ordfører og rådmann er ansvarlig for næringsarbeidet, da det ikke er tilsatt noen innenfor dette området. Dette gjelder imidlertid ikke næringsarbeidet innenfor landbruk, som er

organisert gjennom et interkommunalt samarbeid med Skodje og Ørskog. Kommunen jobber med en ny strategisk næringsplan som etter planen skal være ferdig ved utgangen av 2007.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

I sammenheng med ”utflaggingen” i møbelindustrien i 2002-2003 tok kommunen to aktive grep. Det ble etablert et egenfinansiert næringsfond (i tillegg til det eksisterende næringsfondet) for å møte de nye utfordringene og tiltrekke seg nye bedrifter. Denne økonomiske styrken framheves som bakgrunnen for at Stordal vant konkurransen om de to bedriftene som flyttet dit fra nabokommunen. Kommunen satt samtidig i gang et rekrutteringsprosjekt i regi av Placement Norge. Dette førte til at 40-50 nederlendere bosatte seg i kommunen.

Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

I 2007 innledet kommunen et samarbeid med Fjordhagen næringshage i Norddal. Her er det et fokus på nyetableringer. Stordal er også med i Ålesundregionens utviklingsselskap (ÅRU).

Det private næringslaget i Stordal har ligget nede de siste årene. Selv om det ikke finnes etablerte formelle samhandlingsarenaer, så framhever kommunen at de har en god dialog med næringslivet. Bedriftsinformanten på sin side mener den kommunale innsatsen er av minimal betydning og at hans bedrift ikke har noe igjen for å inngå i et lokalt nærings samarbeid med andre lokale bedrifter.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Kommunen hevder at næringsutvikling har vært et prioritert område også innenfor det kommunalpolitiske arbeidet, og at dette viser seg i prioriteringen av økonomiske midler til formålet. Det blir samtidig hevdet at det er en generell optimisme og engasjement blant befolkningen i kommunen. Kommunen understreker at bedriftene i Stordal er sentrale aktører på ulike områder i arbeidet med steds- og næringsutvikling. Blant annet bidrar de med kapital til prosjekter innenfor kultur og idrett. Bedriftsinformanten tegner et annet bilde av situasjonen. Han hevder at næringskulturen i Stordal er preget av en mangel på entreprenørskap og vilje til å investere og satse.

Vår vurdering av sårbarhet

Informantene formidler *ulike* oppfatninger av næringslivet og næringsutviklingsarbeidet i kommunen. Gjennom intervjuet med kommunen og lesing av kommunale dokumenter får vi

et inntrykk av en kommune som har vist en evne til å ta tak i situasjoner som oppstår, og som aktivt har klart å trekke til seg nye bedrifter. På bakgrunn av dette kan vi anta at kommunen vil følge opp signalene fra den nye næringslivsplanen, der de satser på å utvikle et mer allsidig næringsliv i kommunen. Det formidles også at møbelbedriftene har et fortrinn og en styrke gjennom å være en del av en lokal møbelklynge. I bedriftsintervjuet får vi et annet inntrykk. Informanten, som representerer en bedrift i vekst, hevder at det er en negativ utvikling i møbelbransjen lokalt og en mangel på entreprenørskap og investeringsvilje. Informanten inngår ikke i noen form for næringssamarbeid lokalt. Han ønsker heller ikke større engasjement fra kommunen innen næringsutvikling, da vedkommende på generell basis betviler at det kommunale apparatet har den næringslivskompetansen som trengs. Bedriftsinformanten mener samtidig at Stordal verken er mer eller mindre sårbar enn andre kommuner. Den komplekse og til dels motstridende responsen gjør det vanskelig å vurdere hvorvidt Stordal er en sårbar kommune.

Kommunen synes imidlertid å ha vist en viss handlingsevne de siste årene og har bidratt til nye bedriftsetableringer, og selv om næringslivsrepresentanten ønsker en enda mer offensiv holdning fra andre private aktører, så vil vi anta at den næringskulturen som gjennomgående preger denne regionen (Sunnmøre) bidrar til en betydelig grad av lokal handlingskapasitet. Stordal framtrer derfor bare i liten grad som en sårbar kommune.

5.12. Fedje

Indikatorverdier

Fedje slår ut på indikatorene for avhengighet av et eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og svak utvikling over tid for det lokale næringslivet.

Befolkning

Befolkningstallet i Fedje har gått jevnt nedover siden 2000. Ved utgangen av 2006 bodde det 620 mennesker i kommunen (SSB).

Sentralitet og lokalisering

Fedje kommune ligger i Hordaland. Fedje er en øy, men er forbundet med fastlandet gjennom daglige fergeavganger til Austrheim og Bergen. Nettoinnpendling i 2006 var -30. I SSB sine standarder for sentralitet klassifiseres Fedje som en minst sentral kommune (0B).

Sysselsetting og næringsstruktur

Fedje Mekaniske industrier som driver innen stålkonstruksjoner, maskinarbeid og aluminiumsarbeid, er den største private bedriften i Fedje og regnes som en hjørnesteinsbedrift i lokalsamfunnet. Bedriften gikk konkurs i 1996, men nye aktører kom inn på eiersiden og de siste ti årene har driften vært stabil. I 2007 hadde Fedje Mekaniske mellom 15 og 20 ansatte. Tradisjonelt har Fedje vært et fiskerisamfunn og tidligere la fiske grunnlaget for mye næringsvirksomhet på øya. Det har imidlertid vært en kontinuerlig nedgang i denne næringen siden 1970-tallet. Norway Foods, en hermetikkfabrikk, ble lagt ned i 1995, og også fryseriet har stått tomt i lange perioder. I skrivende stund er det 11 sysselsatte innenfor fiske, oppdrett og relaterte næringer (SSB). Mangel på nok og kvalifisert arbeidskraft trekkes fram som en generell utfordring for næringslivet i kommunen.

Kommunal næringsutvikling

Rådmannen har ansvaret for det kommunale næringsutviklingsarbeidet. Fram til våren 2007 var det ansatt en tiltakssjef, men kommunen mente da at det ikke lenger var ressurser til å ha noen ansatt i en slik stilling. Det kommunale næringsfondet er også lagt ned. Kommunen framhever at de ikke har egne ressurser til å bidra i et slikt fond. De hevder at Hordaland Fylkeskommunes vedtak om å kanalisere bevilgningene fra KRD til regionale fond, istedenfor direkte til kommunene, fører til at små og sårbare kommuner som Fedje faller utenfor. Mangelen på kapital framheves fra kommunen sin side samtidig som et hinder i forhold til å bli med i de programmer og prosjekter som finnes regionalt. Kommunen har ikke ressurser, menneskelige så vel som økonomiske, til å følge opp slike satsinger.

Gjennomførte tiltak og prioriterte områder

Kommunen hevder at det kommunale næringsarbeidet i stor grad har hatt karakter av et ”brannslukkingsarbeid”.

På 90-tallet ble det igangsatt en storstilt satsing på turisme og reiseliv, der kommunen var en viktig aktør og medspiller. I denne prosessen jobbet kommunen aktivt inn mot Distriktenes

Utviklingsfond. Prosjektet, Kræmmerholmen, har imidlertid aldri gått rundt økonomisk. Kommunen hevder at dette muligens har bekreftet en holdning hos de i befolkningen som allerede var skeptisk til en satsing på reiseliv, og generert en ”hva var det vi sa” stemning.

I 2007 valgte kommunen, til tross for lite kapital, å satse stort på byggingen av en flerbrukshall. Målsettingen var å få til et godt fellesprosjekt i en vanskelig tid og gjøre kommunen mer attraktiv for unge mennesker. Prosjektet har til en stor grad vært dugnadsbasert, men det er stor aktivitet der. Kommunen melder om svært positive tilbakemeldinger og en forventning om at aktiviteten i hallen snart vil kunne dekke inn kostnadene.

Lokale samhandlingsarenaer og regionale nettverk

Det eksisterer ikke et formelt privat nærings samarbeid på Fedje, og bedriftsinformanten trekker dette fram som et behov. Det eksisterer imidlertid et kommunalt initiert næringsforum som blant annet skal fungere som en møteplass mellom kommune og næringslivet. Kommunen har forsøkt å arrangere noen treffpunkter, men hevder at arbeidet har hatt lite effekt så langt.

Fedje er tilknyttet Regionrådet Nordhordland (Fedje, Austrheim, Lindås, Masfjorden, Meland, Modalen og Radøy). Kommunen hevder at regionrådet har vært en viktig samtalepartner i forhold til næringsutvikling. Det er forventet at samarbeidet vil spille en enda større rolle nå som kommunen ikke lenger har en egen tiltakssjef.

Kompetanse, omstillingsevne og den lokale næringskulturen

Informanten i kommunen hevder at næringsarbeidet i kommunen har vært preget av et samvirke mellom private og offentlige aktører. Han reflekterer over hvorvidt kommunen har vært for imøtekommende overfor næringslivets forventninger og dermed bidratt til en passivisering av miljøet. Informanten fra det private næringslivet fra sin side hevder at det at kommunen overlot Kræmmerholmen til private var en medvirkende årsak til de dårlige resultatene. Han framhever også at reiselivsnæringen på Fedje bærer preg av at det er få personer og at disse drar i ulike retninger. Han mener at kommunen må spille en større rolle som koordinator for reiselivsnæringen. Et annet poeng bedriftsinformanten trekker fram er en næringskultur der de som stikker seg ut og framstår som ildsjeler ofte møter motstand i det lille lokalsamfunnet.

Vår vurdering av sårbarhet

Både informanten fra kommunen og fra privat næringsliv framhever at Fedje er inne i en svært tung periode, og som bedriftsinformanten sier ”vi er på et stadium nå der Fedje kan tippe over til å bli en ferieøy”. Utviklingen er at stadig færre unge flytter tilbake til kommunen etter utdanning og at stadig flere velger en utdanning som er diskvalifiserende i forhold til de arbeidsplassene som finnes på Fedje.

Informanten fra næringslivet etterlyser en kommune som tar en mer proaktiv rolle. Informantens ønsker harmoniserer dårlig med en situasjon der kommunen har måttet legge ned stillingen som tiltakssjef, samt at de i budsjettene for 2007 valgte å kutte støtte til næringslivet på flere områder på grunn av den vanskelige økonomiske situasjonen. Kommunen framhever samtidig at sentrale aktører som banker og Innovasjon Norge muligens er skeptiske til å investere i kommunen på grunn av dårlige erfaringer med tidligere engasjement.

Begge informantene formidler et inntrykk av en svært sårbar kommune som befinner seg i en vanskelig situasjon. De er begge usikre på hvilken retning kommunen vil bevege seg de neste årene.

Del III Erfaringer med opplegget

Kapittel 6. Erfaringer og forslag til forbedringer

6.1. Erfaringer fra gjennomføring av den kvantitative analysen

Kommune er basis analysenivå for våre indikatorer, men beregning av indikatorer på kommunenivået forutsetter datatilfang på lavere nivå, som næring, (foretak) og bedrift. Viktigste datakilde er registerbasert SSB-statistikk. I de senere år har SSB gjort registerbasert statistikk mer tilgjengelig over internett, gjennom grensesnitt som Statistikkbanken, også med muligheter for uttrekk på kommunenivå. Utvikling av statistikkproduksjon og publiserings-tjenester har medført at tidsetterslepet er kortere enn tidligere. For mer spesifikke formål, som beregningsgrunnlag for de fleste av våre forslag til indikatorer, er det imidlertid aktuelt å få spesialkjøringer utført av SSB som oppdrag. Til grunn for mye informasjon relatert til strukturelle forhold i næringslivet ligger SSBs Bedrifts- og foretaksregister (BoF), koblet over organisasjonsnumre med Enhetsregisteret (ER) og andre registre i Brønnøysund. BoF er Statistisk sentralbyrås register over alle foretak og bedrifter i offentlig og privat sektor i Norge.

Vi bestilte i desember 2006 et datauttrekk fra BoF og det endelige datagrunnlaget ble levert i februar 2007. Innholdet i de leverte data, samt konstruksjon av indikatorer basert på dette datagrunnlaget omtales i vedlegg 1. Vi erfarte at det var tidkrevende å hente ut data fra SSB, og vi måtte gjennom flere runder med ytterligere spesifikasjoner overfor SSB før vi fikk et datasett som var tilfredsstillende.

6.2. Erfaringer fra gjennomføring av eksempelstudiene

6.2.1. Utarbeidelse av intervjuguide

Analysen av de utvalgte kommunene baserer seg både på innsamling av bakgrunnsinformasjon og gjennomføring av semistrukturerte intervjuer med utvalgte informanter. Vi

utarbeidet en intervjuguide som fungerte som en rettesnor for intervjuet. Et forholdsvis åpent intervju er å anbefale, da kvalitative indikatorer som kompetanse, engasjement, tillit og samhandling krever at informanten får rom til å reflektere. Samtidig åpner et slikt intervju for en større forståelse av det stedsspesifikke og kontekstuelle i hvert tilfelle.

Gjennom intervjuene ønsket vi både å undersøke *hvorfor kommunen hadde utslag på de kvantitative beregningene, utdype analysen av kommunen ved å drøfte de kvalitative indikatorene, og til slutt gi en oppsummerende vurdering av i hvilken grad kommunen kunne betraktes som sårbar*. I spørreguiden stilte vi derfor både spørsmål som kunne utdype info som framkom i de kvantitative beregningene (eksempelvis stor avhengighet av hjørnesteinsbedrift) samt drøftet mer kvalitative aspekter som handlingskapasitet, tillit, samspill m.m. Dette innebærer at andre aspekter kan være nedtont eller fraværende i analysen av den enkelte kommune. I Bindal for eksempel, der Bindalsbruket er sentralt, har vi ikke forsøkt å samtidig tegne et utfyllende bilde av landbruks- eller fiskerinæringen. Prioriteringen av det kontekstspesifikke, både i intervjuene og den påfølgende vurderingen av kommunene, vil kunne gå på bekostning av en streng systematisk framgangsmåte. Vi tror imidlertid at den valgte framgangsmåten vil øke brukeren av verktøyet sin innsikt og evne til å forstå den enkelte kommunes utfordringer, styrker og mulige behov.

Som nevnt mente vi det ville være hensiktsmessig å gjøre to intervjuer for hver kommune. Dette er et minimum for å få innsikt i relasjonelle fenomener som kompetanse, samhandling og næringskultur. For å få et overordnet og mest mulig helhetlig inntrykk av kommunen, avgjorde vi at det første intervjuet burde være med ansvarlig for næringsutvikling i den enkelte kommunen. Vi baserte oss deretter på en ”følge tråden” metodikk i utvelgelsen av informant nummer 2. Her tok vi utgangspunkt i kunnskapen vi allerede hadde opparbeidet oss, og følgelig var det ikke her nødvendig å stille de samme spørsmålene som i det første intervjuet (jf intervjuguiden). Vi utformet også nye oppfølgingsspørsmål på bakgrunn av den kunnskapen som vi allerede hadde opparbeidet oss. Som en følge av prosjektets målsetting om å utarbeide et verktøy og en metodikk for å vurdere sårbarhet og handlingskapasitet i forskjellige kommuner, la vi vekt på å intervjuere aktører med ulik rolle og institusjonell tilknytning. Slik håpet vi å få innsikt i mulige tendenser, likheter og ulikheter i de ulike typene informanternes meninger og forståelse.

I gjennomføringen av en kvalitativ analyse er det viktig å være klar over at forholdet mellom informant og forsker ikke er nøytralt. Det er alltid en viss fare for at informantene presenterer den informasjonen de mener vil være fordelaktig gitt deres relasjon til forskeren og forskerens status. Slik vil forskeren sitte igjen med et inntrykk av det ”front-stage” informanten velger å presentere (Goffmann 1992). Ved å opparbeide seg mest mulig kunnskap om kommunen før intervjuene, og ved å gjennomføre minst to intervjuer, var det etter vår erfaring likevel mulig å få en mer nyansert innsikt i tematikken.

6.2.2. Ulike stater for informantene

Som nevnt ønsket vi at det første intervjuet i hvert tilfelle skulle være med øverste ansvarlig for næringsutvikling i kommunen. I enkelte kommuner er dette ansvaret delt mellom ordfører og rådmann. Hvis det var mulig valgte vi i disse tilfellene å intervjuer rådmannen. Valget ble tatt på bakgrunn av et ønske om kontinuitet og antagelsen om at rådmannen, som administrativt ansatt, vil være mindre politisk farget enn ordføreren. Den generelle, til dels eksplisitt artikulerte holdningen til kommunen som næringsaktør bør nevnes i denne sammenhengen. Flere av informantene posisjonerte seg etter hvorvidt de ser det som kommunen sin oppgave å gå inn på dette samfunnsområdet, og vi opplevde at intervjuene i en stor grad ble preget av informanten sin prinsipielle holdning til kommunalt aktørskap.

Etter et par intervjuer framstod det som fruktbart å kategorisere informantene i fem ulike informantgrupper. Disse var; i) ansvarlig for næringsutvikling i kommunen (12 intervjuer)²; ii) entreprenøren (3 intervjuer); iii) etablerte bedrifter (dvs. bedrifter med historisk tilknytning til kommunen) (4 intervjuer); iv) lokal næringsforening (1 intervju) og; v) representant for eksternt nettverk (2 intervjuer). Vår antagelse var at informantene som situerte aktører vil oppfatte situasjonen forskjellig og gi ulik informasjon (Haraway 1991). Et interessant utgangsspørsmål var dermed hvorvidt det er tendenser til at forskjellige typer aktører har ulik oppfatning av situasjonen i den enkelte kommune. Ut fra vårt materiale kan vi gjøre noen foreløpige betraktninger. Disse angår forholdet mellom; i) offentlige aktører vs private markedsaktører; ii) entreprenører vs etablerte bedrifter som hadde vært lenge i kommunen og; iii) lokale aktører vs regionale aktører.

² To av informantene som er ført opp i denne kategorien representerer en næringsforening som eies sammen av kommunen og det private næringsliv.

For det første var det i overveiende grad en overensstemmelse mellom de offentlige aktørenes og de private markedsaktørenes beskrivelse av situasjonen i de forskjellige kommunene (Stordal er et unntak). Der kommunen hevdet det var et godt samarbeid og kompetanse i næringsarbeidet, var dette også tilbakemeldingene fra private markedsaktører. I motsatt fall registrerte vi at der kommunen etterlyste lokalt engasjement eller var kritisk til egen rolle var det misnøye også hos andre lokale aktører. For det andre observerte vi en mulig forskjell mellom hvordan entreprenører og bedrifter med lang historie i kommunen oppfatter kommunens rolle som næringsutvikler. I ett tilfelle opplevde vi at der den lille, nyetablerte bedriften mente det var et godt samhandlingsklima med kommunen, hevdet den tradisjons-tunge bedriften at kommunen var inkompetent og ikke la grunnlaget for videre drift av en større industribedrift. Den sistnevnte bedriften ble ringt opp i forbindelse med presisering av tallmateriale, men ønsket ikke å utdype problematikken gjennom et intervju. Situasjonen gir likevel en pekepinn om at dette er en problematikk det kan være interessant å følge opp videre i framtidig bruk av verktøyet. Et tredje poeng angår forholdet mellom lokale aktører og representanter for regionale nettverk, der vi også observerte en mulig forskjell i forståelsen av situasjonen. I to av kommunene var det en misnøye med de regionale nettverkene, og det ble formidlet en forståelse av at de minste og mest sårbare kommunenes behov kun trekkes fram i ”festtalesammenheng”. I intervjuene med de eksterne nettverkene ble det imidlertid hevdet at det er opp til kommunen å bruke dem. Vår konklusjon er altså at brukerne av verktøyet må være oppmerksom på at det forekommer meningsforskjeller mellom de ulike aktørgruppene i et lokalsamfunn. Dette tilsier at det i eksempelstudier bør gjøres intervjuer med representanter for alle de sentrale gruppene.

6.2.3. Noen viktige empiriske funn fra analysen

Kombinasjoner av kvantitative indikatorer

Fem av de elleve utvalgte kommunene slo ut på indikatorene 1 og 2, henholdsvis avhengighet av et eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter og betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen (Lund hadde også utslag på en tredje indikator) (se tabell 5.1). Ingen andre kombinasjoner av indikatorer forekommer mer enn to ganger. En gjennomgang av disse kommunene viser deretter at fire av dem etter vår vurdering har liten handlingskapasitet. Dette kan tyde på at denne kombinasjonen av indikatorer er spesielt uheldig. Vår analyse, samt tidligere forskning (se Hansen og Selstad 1999), danner en bakgrunn for å si noe om

hvorfor det er slik. Informantene fra Bindal og Lund vektla hvordan hjørnesteinsbedriften representerer trygge arbeidsplasser og dermed skaper en metthetsfølelse hos befolkningen og også fanger opp folk som kunne vært entreprenører. Dette medfører at det er lite erfaring med innovasjon og tradisjon for entreprenørskap i den lokale næringskulturen. Informantenes utsagn kan tolkes i lys av teorier om stiavhengighet (Jakobsen m.fl. 2005). Stiavhengighet beskriver hvordan tidligere investeringsavgjørelser, hendelser og konstellasjoner påvirker framtidige valg i regionen eller kommunen, og hvordan det har utviklet seg en lokal næringskultur som kjennetegnes ved visse ferdigheter og egenskaper. Slik kulturelt forankret kunnskap kan hemme eller fremme omstillingsevnen i et næringsmiljø (Jakobsen m.fl. 2005).

Konkurransetsatte næringer og handlingskapasitet

Innsikt fra tidligere forskning på hvordan den lokale næringskulturen kan *fremme* omstillingsevnen kan belyse forholdet mellom konkurransetsatte næringer og handlingskapasitet som framtrer hvis vi sammenlikner modellene nedenfor (se fig.6.2 og 6.3) (Jakobsen m.fl. 2005). Tre av de fire kommunene som etter vår vurdering har stor handlingskapasitet har utslag på indikatoren for stort innslag av konkurransetsatte næringer. Disse kommunene er preget av at de er, eller har vært, tvunget til å forholde seg til kontinuerlige trusler om utflagging, eller faktisk utflagging. Informantene formidler hvordan det har utviklet seg en lokal tradisjon for å prioritere innovasjon, styrking av samhandlingsarenaer og for stadig å lete etter levedyktige løsninger.

Det er viktig å presisere at begrepet om næringskultur og stiavhengighet ikke beskriver en statisk situasjon, men en prosess hvor meningsinnholdet stadig rekonstrueres. Argumentet kan belyses ved å se på Utsira og Vevelstad som begge har mistet sin hjørnesteinsbedrift i løpet av de siste 4 årene. Begge kommunene har på ulike måter tatt aktivt tak i situasjonen for å skape noe nytt og legge til rette for ny næringsvirksomhet og formidler en stemning preget av optimisme for framtiden. Argumentasjonen ovenfor må heller ikke forstås dit hen at hjørnesteinsbedriften *i seg selv* nødvendigvis representerer en hindring i omstillings- og næringsutviklingsammenheng. Både i Lund og Træna framstilles hjørnesteinsbedriften som en motor i arbeidet med næringsutvikling. Bedriftene tar initiativ og bidrar med viktig kapital og kompetanse.

Betydningen av lokale ildsjeler

En siste sentral observasjon er hvordan alle de kommunale informantene vektla viktigheten av lokale ildsjeler for å skape en vellykket og levedyktig næringsutvikling i kommunen. Motsatt vektla de andre gruppene informanter hvordan de er avhengig av enkeltpersoner i det kommunale apparatet med kompetanse og visjoner. Både i privat og kommunal sektor synes således enkeltpersoner å være av stor betydning.

6.3. Vurdering og kategorisering av kommunene

Kontekstbasert vurdering av handlingskapasitet

Vår utgangsforståelse er at sårbarhet er nettoeffekten av trusler og handlingskapasitet. Et grunnleggende spørsmål i vurderingen av kommunene er således hvordan man avgjør hva som er høy og hva som er lav handlingskapasitet. I vår beskrivelse av kommunene framstår så forskjellige kommuner som Utsira og Haram med høy handlingskapasitet. Hvordan kan dette ha seg? Bakgrunnen er at i den praktiske bruken av verktøyet vil vurderingen av hver kommune for det første gjøres i kontekst av de andre kommunene og for det andre i kontekst av egne spesifikke særegenheter. Slik vil det etter hvert danne seg en skjønnsmessig standard for vurdering av handlingskapasitet. Dette gjør at vi får en situasjon der kommuner med ulike strukturelle karakteristika vil ende opp i samme kategori. Haram har vist seg som en svært dynamisk kommune, og har siden 80-tallet gjennomført ulike tiltak på mange arenaer samtidig. De har etablert mange og velfungerende samhandlingsarenaer, der det finnes mye kapital og høy og variert kompetanse. Næringsarbeidet i Utsira skjer i en mindre skala og på færre arenaer, men i kontekst av deres særegenheter, og ut fra en sammenlikning med andre små kommuner som Træna og Bindal, vurderer vi også Utsiras handlingskapasitet som høy. Et viktig prinsipp er følgelig å sammenligne sammenlignbare eller ”like” kommuner. En kontekstbasert vurdering av handlingskapasitet kan imidlertid bidra til å vanskeliggjøre en kategorisering av kommunene, noe vi vil vise nedenfor.

Grupering av kommunene

Før uttesting av analyseverktøyet utarbeidet vi en firefeltstabell på basis av de to dimensjonene trusler/eksponering og handlingskapasitet. Dette gir følgende fire ulike kategorier eller kommunetyper: 1) Kommuner med stor handlingskapasitet og lav

eksponering, 2) Kommuner med stor handlingskapasitet og høy eksponering, 3) Kommuner med liten handlingskapasitet og liten eksponering og 4) Kommuner med liten handlingskapasitet og høy eksponering. Trussel/eksponering dreier seg altså i første rekke om strukturelle forhold som gjør kommunene utsatte, eksempelvis sterk avhengighet av en hjørnesteinsbedrift eller overvekt av konkurranseutsatte næringer i området, mens handlingskapasitet er knyttet til mer kvalitative forhold slik som kommunen eller innbyggernes evne eller kapabiliteter til å håndtere slike utfordringer.

<i>Trusler/eksponering</i> <i>Handlingskapasitet</i>	<i>Lav</i>	<i>Høy</i>
<i>Stor</i>	K.1	K. 2
<i>Liten</i>	K. 3	K. 4

Figur 6.1. Utgangsmodell for klassifisering av kommuners (næringsmessige) utviklingsstatus

Det er i særlig grad kommuner med lav handlingskapasitet og høy eksponering, som i betydelig grad er sårbare (kategori 4). Men også kommuner som i liten grad har vært eksponert vil kunne bli sårbare dersom eksempelvis konkurransesituasjonen endrer seg (kategori 3). Blant annet vil en landbrukskommune kunne bli utsatt (eksponert) ved nedbygging av importtollen på matvarer. På samme måte kan en eksponert kommune som tradisjonelt har hatt høy handlingskapasitet (kategori 4), være sårbar dersom man ikke mer eller mindre kontinuerlig makter å opprettholde egen handlingskapasitet, eksempelvis at aktørene i en fiskerikommune ikke makter å tilpasse seg nye krav til produktene i markedet eller at hjørnesteinsbedriftene i industrikommuner blir utkonkurrert av rivaler i lavkostnadsland. En kategorisering av en kommune vil altså ikke være statisk.

<i>Trusler/eksponering</i> <i>Handlingskapasitet</i>	<i>Lav</i>	<i>Høy</i>
<i>Stor</i>	K.1:	K.2: Fusa, Årdal, Haram, Utsira
<i>Liten</i>	K.3: Lund, Marnardal, Stordal	K.4: Træna, Bindal, Fedje

Figur 6.2. Innplassering av de utvalgte kommunene

Når vi anvender modellen til å kategorisere våre utvalgte kommuner ser vi at de kan innplasseres i ulike kategorier. Noen av våre eksempelkommuner framstår med liten handlingskapasitet og lav grad av trusler (kategori 3). Dette er kommunene Lund, Marnardal og til dels Stordal. Også i Bindal, Fedje og Træna vurderer vi handlingskapasiteten som lav, men her er truslene eller eksponeringen høy. Disse plasseres derfor i kategorien 4, som altså inkluderer de mest utsatte kommunene.

Videre er det flere av våre eksempelkommuner som etter vår vurdering er høyt eksponert, men som samtidig også har stor handlingskapasitet (Fusa, Haram, Årdal og Utsira). Disse plasseres følgelig i kategori 2. Samtidig kan det imidlertid synes som om det finnes flere enn én type kommuner innenfor denne kategorien. Fusa, Årdal og Haram framstår både som dynamiske og konkurranseutsatte, mens Utsira har andre kjennetegn. Utsira er en svært liten kommune, den har hatt en negativ befolkningsvekst, hjørnesteinsbedriften har flyttet, og den har en usentral beliggenhet. Vi vurderer Utsira som høyt eksponert. Samtidig formidles det at det er god samhandling, initiativ og gjennomføringsevne både kommunalt og blant private aktører, og kommunen gir inntrykk av en satsing på næringer som er i vekst (fornybar energi, reiseliv). På bakgrunn av dette vurderer vi handlingskapasiteten i kommunen som høy. I en videreutvikling av modellen kunne det vært et alternativ å operere med to undergrupper innenfor kategori 2, siden det er klare strukturelle forskjeller mellom noen av de kommunene som havner i denne kategorien (Fusa, Årdal og Haram på den ene siden og Utsira på den andre siden).

Vi vil også anta at dersom vi hadde hatt muligheten for å analysere flere case ville vi kunne avdekke flere undergrupper og ytterligere nyansert det bilde som framkommer gjennom bruk av en firefeltstabell. En slik nyansering ville kunne styrket arbeidet med å forutsi hvilke type kommuner som vil kunne komme i en sårbar posisjon.

Enhver kategorisering vil ha sine grensetilfeller, dvs. eksempler som vanskelig lar seg plassere i den ene eller andre kategorien. For vår del er dette *Vevelstad*, som altså ikke er innplassert i figur 6.2. Kommunen illustrerer langt på vei vanskelighetene som oppstår i vurderingen og kategoriseringen av enkelte kommuner. Vevelstad befinner seg i en situasjon preget av store endringer og det er vanskelig å bedømme kommunens handlingskapasitet. I 2007 ble hjørnesteinsbedriften, Vevelstad Fiskeindustrier, lagt ned. Kommunene har i denne sammenhengen tatt aktive grep, men virkningen av tiltakene og kommunens gjennomførings-

kraft er usikker da mye befinner seg på et tidlig stadium. Det er her så kort tid siden nedleggelsen at det også er vanskelig å si noe om hvordan den vil påvirke lokalsamfunnet på lang sikt. I tillegg illustrerer dette eksempelet også at det er krevende å operasjonalisere og klassifisere enheters (kommuners) handlingskapasitet.

Fra kategorisering til vurdering av sårbarhet

Når det gjelder muligheten for å slutte direkte fra kategoriseringen av kommunene i modellen til hvorvidt de er sårbare, gjør de samme metodiske betraktningene som for vurdering av handlingskapasitet seg gjeldende. Vi har tidligere antydnet at kommuner i kategori 4, dvs. kommuner med liten handlingskapasitet og høyt trussel- eller eksponeringsnivå framstår som de mest sårbare. På samme måte vil kommunene i kategori 1 framstå som lite utsatte (ingen av våre eksempelkommuner kommer i denne kategorien). I hvilken grad kommunene i kategori 2 og 3 er sårbare krever derimot en kontekstualisert vurdering i hvert enkelt tilfelle. Hvilket nivå må det være på henholdsvis ”trusselbildet” og den lokale handlingskapasiteten for at kommunen skal defineres som sårbar? På bakgrunn av at sårbarhet i vårt prosjekt måles som nettoeffekten av trusler og ressurser/handlingskapasitet vurderer vi for eksempel Utsira som svært sårbar, men Haram som ikke spesielt sårbar, selv om de er plassert i samme kategori (kategori 2). Dette henger blant annet sammen med at en kommune på størrelse med Utsira, selv om det finnes betydelig lokal handlingskapasitet, er såpass liten at det skal små endringer til før selve grunnlaget for opprettholdelse av vitale kommunale tjenester faller bort. Et slikt bortfall vil naturligvis kunne få svært negative ringvirkninger for bosettingen og næringsvirksomheten i kommunen. Eksemplene viser hvordan verktøyet, i tillegg til at det etablerer faste indikatorer som gjør det mulig å foreta en sammenliknende vurdering av handlingskapasitet og trusler, samtidig åpner for en helhetlig vurdering av sårbarhet i hvert enkelt tilfelle. Her blir kommunens spesifikke kjennetegn tatt med i betraktning. Slik vil vurderingen av sårbarhet bli mer realistisk enn hvis verktøyet eksempelvis kun hadde basert seg på en kvantitativ sårbarhetsindeks.

På bakgrunn av de summariske analysene vi har gjennomført i hver enkelt kommune har vi i fig.6.3 forsøkt å klassifisere dem i forhold til sårbarhet. I vurderingen forsøker vi å kombinere innsikten fra de kvantitative beregningene våre med kvalitative analyser hvor kontekst og stedsspesifikke kjennetegn står i fokus (fig.6.3). Vi vurderer 5 av eksempelkommunene som næringsmessig sårbare. Her inngår også Vevelstad. I denne kommunen er truslene pr dato såpass store og usikkerheten rundt framtidig utvikling såpass omfattende, at kommunen

framstår som sårbar. Det er altså flere mulige utfall i forhold til framtidig utvikling. De 6 øvrige kommunene vurderes som ”ikke spesielt sårbare”.

Det å kombinere analyser av indikatorverdier med kvalitative eksempelstudier har både gitt oss mulighetene til å vurdere holdbarheten i indikatorberegningene, i tillegg til at det åpner for en mer nyansert og helhetlig forståelse av sårbarhet. 5 av de 11 kommunene som utpeker seg i den kvantitative analysen som mulige problemkommuner, framstår fortsatt som sårbare etter den gjennomførte kvalitative analysen.

Sårbare kommuner	Ikke spesielt sårbare kommuner
Utsira, Bindal, Træna, Vevelstad, Fedje	Haram, Årdal, Fusa, Marnardal, Lund, Stordal

Figur 6.3. Vurdering av eksempelkommunene i forhold til sårbarhet

Det kan være interessant å merke seg to kjennetegn ved eksempelkommunene som framstår som sårbare. Det ene er *størrelse*, dette er alle små og usentrale kommuner, og det andre er at de alle historisk sett har vært avhengige av *naturressursbaserte* næringer. Samtidig kan man altså ikke kun bruke slike struktur kategorier til å determinere kommuners status. Vår gjennomgang har både vist at kommuner med like strukturtrekk kan komme i ulike kategorier (jf. Bindal og Lund som begge slår ut på indikatoren avhengighet av hjørnesteinsbedrifter, men som plasseres ulikt i forhold til sårbarhet (fig.6.3)) og at kommuner med ulike strukturtrekk kan havne i samme kategori (jf Utsira og Fusa som begge vurderes å ha god handlingskapasitet og høy eksponering og som derved plasseres i kategori 2 i fig.6.2).

6.4. Vurdering av verktøyet

En analyse som angir og vurderer fenomener som kompetanse, samhandling og forekomsten av ildsjeler (kvalitative indikatorer) vil alltid være normativ. Verktøyet er i forlengelsen av dette et normativt verktøy. Det baserer seg i stor grad på skjønn, og på brukerens oppfattelse om hva som kjennetegner en god næringsutvikling. De som bruker verktøyet må være bevisst denne dimensjonen. I den grad verktøyet skal brukes til å vurdere hvorvidt tiltak skal

gjennomføres er det derfor viktig å lytte til alternative problem- og løsningsbeskrivelser. To eksempler viser hvordan informantene utfordrer rådende problem- og løsningsbeskrivelser på tiltakssiden. En bedriftsrepresentant hevdet at bedriften stadig måtte kjempe mot det han oppfattet som Innovasjon Norge sin stringente vurdering av hva som var god næringsutvikling. Han mente at Innovasjon Norge sin vektlegging av klynger og næringsmiljøer ikke passet til virkeligheten for en mellomstor bedrift som ikke var lokalisert i en slik geografisk avgrenset næringsklynge. Flere av de informantene vi var i kontakt med hadde også sterke meninger om virkemidlene til Innovasjon Norge. De mente at fokuset og innretningen i noen tilfeller var feil og at det var et for sterkt fokus mot entreprenørskap og innovasjon og for liten vektlegging mot videreutvikling av etablerte bedrifter og mot utvikling av tradisjonelle næringer hvor innovasjonshyppigheten ikke er like stor som i en del av nyere næringer. Når det eventuelt skal iverksettes tiltak i etterkant av analyser som påviser sårbarhet, vil det følgelig være en utfordring for virkemiddelaktøren å tilpasse virkemiddelbruken til de spesifikke utfordringene som den enkelte kommune står overfor.

På bakgrunn av den kvalitative analysen er det mulig å si noe om treffsikkerheten til det kvantitative indikatorsettet. Treffsikkerhet er for det første knyttet til metodiske forhold. Vi vil igjen bruke Utsira for å illustrere et metodisk problem som kan oppstå. De kvantitative analysene baserer seg på data fra 2005, og Utsira fikk utslag på indikatoren ”avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter”. Hjørnesteinsbedriften, Sildakongen Produksjon, flyttet imidlertid sin virksomhet til Karmøy allerede i 2003. Til tross for at problemet med tidsetterslep er blitt noe redusert i SBBs Bedrifts- og foretaksregister, synliggjør dette forholdet at det fortsatt vil kunne forekomme feilregistreringer eller betydelig treghet i oppdateringen av datamaterialet.

Treffsikkerhet går også på i hvilken grad de kvantitative beregningene viser reell sårbarhet i de kommunene som får høyt utslag. Vårt utgangspunkt har både vært at enkeltfaktorer i betydelig grad kan bidra til sårbarhet (følgelig har vi gjennomført analyser på enkeltindikatorer og ikke forsøkt å konstruere en sårbarhetsindeks) og at kvantitative og kvalitative indikatorer må kombineres. Gjennom våre eksempelstudier, og ved bruk av kvalitative indikatorer, har vi drøftet og nyansert de funnene som framkommer i de kvantitative analysene. Det var altså 11 kommuner som hadde utslag på minst 2 indikatorer og som følgelig ble gjenstand for de kvalitativt orienterte eksempelstudiene. Gjennom eksempelstudiene konkluderte vi med at 5 av disse kommunene kunne betraktes som sårbare. Slik sett

bidro eksempelstudiene til å gi et mer nyansert bilde av det som framkom i analysen av registerdataene.

6.5. Oppsummering og videreutvikling av verktøyet

Diskusjonene i dette kapittelet har synliggjort både styrker og svakheter ved verktøyet. Vår overordnede erfaring er at indikatorsettet er svært anvendelig. Vektleggingen av at en kvalitativ og en kvantitativ analyse må utfylle hverandre framstår som en styrke ved verktøyet. Det legger grunnlaget for et helhetlig perspektiv og åpner opp for å tegne et mer realistisk bilde av hver kommune. Vår erfaring er at den kvantitative analysen utgjør et godt grunnlag for å kunne si noe om trusselfaktorene kommunene står overfor og dermed for utvelgelsen av kommuner for en mer inngående kvalitativ analyse. Viktigheten av den kvalitative analysen viser seg blant annet i den korrigerende effekten den hadde i forhold til de funnene, og mulige konklusjonene, som framkommer i de statistiske beregningene. Det foreliggende indikatorsettet (med kvantitative og kvalitative indikatorer) synes altså å være et godt utgangspunkt for å vurdere trusler og handlingskapasitet i hver enkelt kommune og for å gjøre en helhetlig vurdering av kommunenes sårbarhet i forhold til sysselsetting.

Eksempelstudiene synliggjør imidlertid visse metodiske utfordringer ved bruken av verktøyet. To av disse vil vi trekke fram spesielt. For det første fordrer bruken av verktøyet en stor grad av skjønn og kjennskap til kontekst. Dette er et premiss som gjør det vanskelig i ettertid å forenkle til mer skjematisk framstillinger. Det er følgelig også tidkrevende å vurdere reell sårbarhet i de enkelte kommunene.

For det andre er det viktig å ta med seg at de kvalitative indikatorene er normative indikatorer og den informasjonen som blir gitt er dermed sterkt avhengig av informantens status og holdninger. Dette kan gjøre det vanskelig å gi en entydig vurdering av hvorvidt en kommune er sårbar eller ikke. Det kan innvendes at to intervjuer gir lite grunnlag for å kunne si noe om kvalitative faktorer som næringskultur og kompetanse på et sted. Slike ”overflate” analyser gir også begrenset innsikt i den faktiske betydningen av lokale ildsjeler og av eksisterende nettverk av en mer uformell karakter. Vår erfaring er imidlertid at hvis man er bevisst på de metodiske utfordringene, og også fokuserer på kontekst og foreliggende dokumentasjon, så vil

det i de fleste tilfeller være mulig å få et nyansert inntrykk av kommunen som kan supplere den kvantitative analysen. Mer dyptgående kvalitative analyser er tid- og ressurskrevende i en slik grad at det er et lite realistisk mål for et slikt verktøy.

I en videre utvikling av verktøyet bør det blant annet legges vekt på følgende forhold:

- **Identifisere mulige problemkommuner ved å kombinere nivåmåling og endringsmåling**

Ved utvalg av kommuner har vi kun basert oss på nivå rangeringen. Vi har følgelig ikke inkludert hvordan kommunene scorer på endringsindikatorerne når vi skulle velge ut mulige problemkommuner for nærmere analyser. Ved en framtidig bruk av verktøyet er det viktig at de to forholdene (nivå og endring) kombineres ved identifisering av problemkommuner. Dersom man kun bruker nivå er det en fare for at det ville vært en del av de samme kommunene som hvert år ville framstått som aktuelle kandidater.

- **Større grad av fleksibilitet ved valg av analysenivå**

Vi har brukt kommune som basis analysenivå for våre beregninger av indikatorverdier. Det er imidlertid fullt mulig med det foreliggende verktøyet å gjennomføre analyser på aggregerte nivå, eksempelvis bruke økonomiske regioner. Erfaring fra omstillingsvirkemiddelet tilsier også at det i enkelte tilfeller kan være hensiktsmessig å anvende et regionalt perspektiv når problemområder skal identifiseres. Det kan være slik at hele regioner er sårbare, og at utviklingen i en kommune i sterk grad påvirkes av hva som skjer i nabokommunen.

- **Nyansere forståelsen av hva som kjennetegner sårbare kommuner**

I vår analyse har vi utarbeidet en modell hvor vi ser på sårbarhet som en nettoeffekt av trusler/eksponering og handlingskapasitet. Vi avdekket her noen kjennetegn ved kommunene som havnet i de ulike kategoriene. En videre bruk av verktøyet vil kunne gi ytterligere kunnskap om hvilke type kommuner som vil kunne komme i en sårbar posisjon.

- **Videreutvikling av begrepet handlingskapasitet**

I vårt verktøy knyttet vi handlingskapasitet til kvalitative indikatorer som kompetanse hos lokale myndigheter, det lokale næringslivets konkurranse- og omstillingsevne, forekomsten av ildsjeler, forekomst av lokale og eksterne nettverk og trekk ved den lokale næringskulturen. En fullgod beskrivelse av disse indikatorene forutsetter imidlertid en mer dyptgående analyse av hva vi har hatt muligheten for gjennom våre eksempelstudier. Gjennomføring av flere eksempelstudier ville kunne gjort det mulig å ytterligere spesifisert innholdet i de ulike kategoriene. Samtidig vil vi anta at det kan være hensiktsmessig å anvende kvantitative metoder også ved måling av handlingskapasitet i enkeltkommuner, som et supplement til de kvalitative analysene. Vi ser her blant annet for oss bruk av standardiserte spørreskjema rettet mot respondenter i kommunene for å avdekke nettverk, næringskultur og handlingskompetanse. I vedlegg 4 gir vi et eksempel på et opplegg for måling av handlingskapasitet hvor det gjøres et forsøk på å kvantifisere/standardisere mer kvalitative indikatorer. Det skisserte opplegget er hentet fra Innovasjon Norges programstatusvurderinger av pågående omstillingsprogrammer. I tillegg kan man også bruke tilgjengelige registerdata for å avdekke hvilken type formell kompetanse som finnes i kommunene (eksempelvis utdanningsnivå). Samlet vil en slik kombinasjon av ulike metoder gi mer enhetlige data for de ulike kommunene, og dermed også større muligheter for en komparasjon av handlingskapasitet mellom kommunene.

Litteratur

Frisvoll, S., Almås, R. og Daugstad, K. (2004): Program og satsinger retta mot distriktskommuner og småsamfunn. Upublisert notat. Norsk senter for Bygdeforskning.

Goffman, E. (1992): *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Pax Forlag A/S, Oslo.

Hansen, J.C. (1997): Industristedsutviklingen i Norge. Et historisk perspektiv. SNF-arbeidsnotat 9/1997. Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning, Bergen.

Hansen, J.C. og Selstad, T. (1999): *Regional omstilling. Strukturbestemt eller styrbar*. Universitetsforlaget.

Haraway, E. (1991): *Simians, Cyborgs and Women. The reinvention of Nature*. London, Free Association Books.

Hertzberg, D. (2007): Samarbeid mellom næringsliv og skoler på Sunnmøre. En evaluering av ordninger. FAFO-notat 2007:15.

Hordaland fylkeskommune (2003): Sårbarhetsanalyse for Hordaland 2003. Hordaland fylkeskommune.

Hordaland fylkeskommune (2006): Sårbarhetsindeksen 2006 – Hordaland. Hordaland fylkeskommune.

Jakobsen, S-E. og Kvitastein, O. (2002): Måleindikatorer og målemetoder for omstillingsarbeidet. SNF-rapport 36/02. Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning, Bergen.

Jakobsen, S-E, Rusten, G. and Fløysand, A. (2005): How green is the valley? Foreign direct investment in two Norwegian industrial towns. *The Canadian Geographer*, vol. 49, 244-259.

Jakobsen, S-E., Rusten, G. og Stamland, T. (2004): En strategisk analyse av de næringsrettede programmene og satsingene i regional- og distriktpolitikken. SNF-rapport 14/04, Samfunns- og næringslivsforskning, Bergen.

Jakobsen, S-E., Alvheim, S., Kvitastein, O. og Hansen, J.C. (2001): Næringsutvikling, stedsutvikling og omstilling. Underveisevaluering av den statlig støttede omstillingsinnsatsen i Vaksdal, Bremanger, Odda, Dalane (med Sokndal) og Glåmdal. SNF-rapport 40/01, Samfunns- og næringslivsforskning, Bergen.

Karlsen, J., Lysgård, H.K., Ryntveit, A.K., Langhelle, O. og Fosse, J.K. (2003): Følgeevaluering av Utkantprogrammet. Sluttrapport. Rapport 3/2003, Agderforskning.

NORUT (2005): Underlag for det regionale utviklingsprogrammet i Finnmark. Upublisert NORUT-notat.

NOS D37 (2006): Statistikk for føretak og bedrifter, SSB Oslo.

NOU 1983: 10 Ensidige industristeder.

NUTEK (2002): Sårbara industriregioner, sårbarhet i lokale arbeidsmarknadsregioner och kommuner till följd av industriell omstrukturering. Rapport B 2002:01. NUTEK, Stockholm.

Sand, R. og Haugum, M. (2006): Har Steinkjer fått et robust næringsliv? En analyse av hvordan omstillingsprogrammet har påvirket næringsutviklingen i Steinkjer kommune. NTF-notat 2006:4. Nord-Trøndelagsforskning.

Selstad m.fl (2004): Regionenes tilstand. 50 indikatorer for vekstkraftige regioner.

Sogn og Fjordane fylkeskommune (2004): Tilstandsrapporten Sogn og Fjordane, januar 2004. Sogn og Fjordane fylkeskommune.

Stortingsmelding 34 (2000-2001): Om distrikts- og regionalpolitikken.

Stortingsmelding 25 (2004-2005): Om regionalpolitikken.

Stortingsmelding 21 (2005-2006): Hjarte for heile landet. Om distrikts- og regionalpolitikken.

St.prp. nr.1 (2000-2001): For budsjetterminen 2001. Kommunal- og regionaldepartementet.

Vareide, K. og Mwenga, V. (2005): Næringsanalyse for Akershus. Arbeidsrapport 8:2005. Telemarksforskning – Bø.

Vedlegg 1 Datagrunnlag og indikatorutforming

1. Innledning

Kommune er basis analysenivå i vårt opplegg, men beregning av indikatorer på kommunenivået forutsetter datatilfang på lavere nivå, som næring, (foretak) og bedrift.

Statistisk sentralbyrås Bedrifts- og foretaksregister (BoF), en sentral datakilde

SNF har utformet et sett av indikatorer som forutsetter kvantitative målinger. Viktigste datakilde vil være registerbasert SSB-statistikk. I de senere år har SSB gjort registerbasert statistikk mer tilgjengelig over internett, gjennom grensesnitt som Statistikkbanken, også med muligheter for uttrekk på kommunenivå. Utvikling av statistikkproduksjon og publiserings-tjenester har medført at tidsetterslepet er kortere enn tidligere. For mer spesifikke formål, som beregningsgrunnlag for de fleste av SNFs forslag til indikatorer, er det imidlertid aktuelt å få spesialkjøringer utført av SSB som oppdrag. Til grunn for mye informasjon relatert til strukturelle forhold i næringslivet ligger SSBs Bedrifts- og foretaksregister (BoF), koblet over organisasjonsnumre med Enhetsregisteret (ER) og andre registre i Brønnøysund. BoF er Statistisk sentralbyrås register over alle foretak og bedrifter i offentlig og privat sektor i Norge.

SNF bestilte i desember 2006 et datauttrekk fra BoF. I det følgende beskrives innholdet i leverte data, samt konstruksjon av indikatorer basert på dette datagrunnlaget som ble levert i februar 2007.

2. Grunndata: Bedrifts – og foretaksnivå, samt næringstabeller

SNF har fått levert to ulike typer datasett. Begge disse er basert på uttrekk fra SSBs BoF ved samme tidspunkt og skal derfor være konsistent mht. antall enheter og antall ansatte som er inkludert.

2.1 Tabeller på kommune og 2-siffer næring med omsetningstall

Av hensyn til at SSB ikke vil levere omsetningstall på et nivå som identifiserer enkeltbedrifter eller foretak har SNF vært nødt til å bestille omsetningstall på et mer aggregert nivå. Disse tabellene har vi fått for dataårene 2003 (per 01.01.2004) og 2004 (per 01.01.2005). Senere årganger med omsetningstall fantes ikke på bestillingstidspunktet. Tabellene er aggregert fra bedriftsnivå til kommune og 2-siffer NACE næringsgruppe. Næringene 65, 66, 67 80, 85 00 og 75 har ikke omsetningstall.

Følgende variabler finnes i tabellene:

Kommune	Kommune beliggenhetsadresse bedrift
Næring	2-siffrs Primær næringskode
Bedrifter	Antall bedrifter (summert i kommunen og næringen)
Omsetning	Omsetning i året (summert i kommunen og næringen)
Syssel	Sysselsatte ved tidspunktet (summert i kommunen og næringen)
Ansatte	Ansatte ved tidspunktet (summert i kommunen og næringen)

Ved siden av informasjonen om omsetning har disse tabellene hatt nytteverdi som et korrektiv i prosessen med å kvalitetssikre innholdet i grunndatafilene. Det henvises for øvrig til dokumentasjon av BoF på SSBs egne nettsider. (se <http://www.ssb.no/mikrodata/>). Det som for en utenforstående er litt vanskelig å få eksakt rede på er forholdet mellom tall for:

- Ansatte: Skal være basert på Arbeidsgiver-Arbeidstakerregisteret. Inkluderer ikke eiere som er sysselsatt i bedriften.
- Sysselsetting: Skal være basert på flere statistikk-kilder enn A-A registeret. Skal i tillegg til lønnstakere inkludere eiere som er sysselsatt i bedriften.

2.2 Grunndata for bedrifter og foretak, uten omsetningstall

SNF har bestilt mest mulig oppdaterte grunndata fra BoF. Dette har vi mottatt for dataårene 2003 (per 01.01.2004), 2004 (per 01.01.2005) og 2005 (per 01.01.2006). For dataåret 2005 var kun tall for ansatte tilgjengelig og ikke tall for sysselsatte. Av hensyn til at SSB ikke vil

levere omsetningstall på et nivå som identifiserer enkeltbedrifter eller foretak har vi bare slike tall på aggregert nivå (se punkt 2.1).

Følgende variabler finnes i grunndatafilene. (Variabelbetegnelser i SSBs leveranse er redigert noe for å tydeliggjøre hvilket nivå de ulike variablene tilhører). Variabelen ”merke” nederst, er sentral mht. å avgrense relevante enheter for videre analyser.

Filbeskrivelse av grunndata fra Bedrifts- og Foretaksregisteret (BoF)

rectype	= recordtype 1= foretak 2 = bedrift
f_orgnr	= foretakets organisasjonsnummer
b_orgnr	= bedriftens organisasjonsnummer
b_navn	= bedriftsnavn
karakt	= karakteristikk
status	= statuskode (B= ikke slettet)
nace1	= primær næringskode
nace2	= sekundær næringskode 1
nace3	= sekundær næringskode 2
f_kommnr	= kommune foretak
f_orgform	= organisasjonsform foretak
sektor	= sektorkode
bp_adr	= postadresse bedrift
bp_pnr	= postnr postadresse bedrift
bp_psted	= poststed postadresse bedrift
bp_kommnr	= kommune postadresse bedrift
bb_adr	= beliggenhetsadresse bedrift
bb_husnr	= husnummer beliggenhetsadresse bedrift
bb_husnr	= husundernummer beliggenhetsadresse bedrift
bb_postnr	= postnr beliggenhetsadresse
bb_postst	= poststed beliggenhetsadresse
bb_kommnr	= kommune beliggenhetsadresse bedrift
ansatt	= antall ansatte bedrift
syssel	= antall sysselsatte bedrift
regtype	= registreringstype bedrift

Bedrifter:

- 00= investeringsbedrift
- 01= bedrift i enbedriftsforetak
- 02= bedrift i flerbedriftsforetak
- 03= spesialenhet
- 04 = hjelpeavdeling
- 06 = skip
- 13 = bortsatt produksjon

b_telnr = telefon-nummer bedrift

b_faxnr = faks-nummer bedrift

merke = merke bedrift

- 1 = Enbedriftsforetak
- 2 = Flerbedriftsforetak
- 3 = Foretak offentlig sektor
- 4 = Bedrifter i flerbedriftsforetak
- 5 = Bedrifter i offentlig sektor

2.3 Antall observasjoner brutto

Tabellen for 2003 inneholder 442 728 bedrifter. Det er 98 bedrifter i enbedriftsforetak som mangler i tabellen, dette er bedrifter som er knyttet til organisasjonsformen NUF (Norsk-registrert utenlandsk foretak), disse har ikke kommunenr.

Grunndatafilen for 2003 inneholder 442 826 bedrifter. (Bedriftene har merke 1, 4 eller 5 i grunndatafilen). I tillegg finnes 10 813 observasjoner med flerbedriftsforetak eller foretak i offentlig sektor.

Tabellen for 2004 inneholder 453 585 bedrifter. Det er 126 enbedriftsforetak som mangler i tabellen for 2004, dette er bedrifter som er knyttet til organisasjonsform NUF (Norskregistrert utenlandsk foretak), disse har ikke kommunenr.

Grunndatafilen for 2004 inneholder 453 711 bedrifter. (Bedriftene har merke 1, 4 eller 5 i grunndatafilen). I tillegg finnes 10 636 observasjoner med flerbedriftsforetak eller foretak i offentlig sektor.

Grunndatafilen for 2005 inneholder 464 294 bedrifter. (Bedriftene har merke 1, 4 eller 5 i grunndatafilen). I tillegg finnes 10 611 observasjoner med flerbedriftsforetak eller foretak i offentlig sektor.

Testing av konsistens mellom grunndata og tabeller er gjennomført. Når bare gyldige kommunenr inkluderes er konsistensen mht. antall bedrifter, ansatte og sysselsatte 100% ved siste levering av data.

2.4 Bearbeiding og splitting av grunndata i bedriftsfil og foretaksfil

Før analyse er grunndatafilene bearbeidet mht. følgende:

Næringskoder med verdi 0, 88 eller missing er alle satt = 0.

Kommunenr med verdi > 2030 eller missing er alle satt = 9999

Alle grunndatafilene er deretter splittet i to varianter (som er delvis overlappende):

1. Bedriftsfil

Alle enheter med verdi for ”merke” = 1, 4 eller 5.

2. Foretaksfil

Alle enheter med verdi for ”merke” = 1, 2 eller 3.

Den felles kategorien (med merke = 1 Enbedriftsforetak) er også den dominerende i volum i begge disse filtypene. Bedriftsfilen (1) er den mest sentrale når det er lokalisering av sysselsetting som er i fokus.

3. Indikatorer knyttet til bedrifts- og næringsstruktur

1. Indikator: *Avhengighet av en eller et fåtall store hjørnesteinsbedrifter*

Denne indikatoren er utformet som en konsentrasjonsindeks tilsvarende til en Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHi) som måler konsentrasjonen i et gitt marked ved å summere de kvadrerte markedsandelene til hver produsent. Fortrinnet til denne indeksen er at den sammenfatter både antall bedrifter og deres andeler. Dersom en gitt produsent har all produksjon blir indeksen =1. I dette tilfellet er ”markedet” kommunen og ”produktet” er sysselsetting eller ansatte.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren trenger vi grunndata fra BoF, kun bedriftsobservasjoner (merke = 1, 4 eller 5).

Spss syntaxfil: HHi_BoF_2004_1.sps og HHi_BoF_2005_1.sps

2. Indikator: *Betydelig grad av ensidighet i næringsstrukturen*

Denne indikatoren skal også utformes som konsentrasjonsindeks tilsvarende til en Herfindahl-Hirschmann-indeks (HHi). I dette tilfellet kan produksjon summeres over næringskoder. Dersom en næring har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indeksen =1.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren kan man bruke tabeller fra BoF, dersom 2-siffer næring er detaljeringsnivået man vil ta utgangspunkt i. Dersom mer detaljert næringsinndeling er nødvendig, kan man ta utgangspunkt i grunndata som har 5-siffer næringskoder per bedrift.

Spss syntaxfil: HHi_Tabell_2004_1.sps og HHi_Tabell_2005_1.sps

3. Indikator: *Stort innslag av konkurranseutsatte næringer*

Denne indikatoren er utformet som en ren andel av total produksjon. I dette tilfellet blir produksjon summert over utvalgte næringskoder. Dersom de utvalgte næringer har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indikatoren =1.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren kan man bruke tabeller fra BoF, dersom 2-siffer næring er detaljeringsnivået man vil ta utgangspunkt i. Dersom mer detaljert næringsinndeling er nødvendig, kan man ta utgangspunkt i grunndata som har 5-siffer næringskoder per bedrift.

Næringene er i utgangspunktet satt = f.o.m. NACE 15 t.o.m. NACE 37

Spss syntaxfil: Nar_Tabell_2004_1.sps og Nar_Tabell_2005_1.sps

4. Indikator: *Stort innslag av naturressursbaserte næringer*

Denne indikatoren er utformet som en ren andel av total produksjon. I dette tilfellet blir produksjon summert over utvalgte næringskoder. Dersom de utvalgte næringer har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indikatoren =1.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren kan man bruke tabeller fra BoF, dersom 2-siffer næring er detaljeringsnivået man vil ta utgangspunkt i. Dersom mer detaljert næringsinndeling er nødvendig, kan man ta utgangspunkt i grunndata som har 5-siffer næringskoder per bedrift.

Næringene er i utgangspunktet satt = f.o.m. NACE 1 t.o.m. NACE 14 (unntatt 11 Utvinning av olje og gass)

Spss syntaxfil: Nar_Tabell_2004_1.sps og Nar_Tabell_2005_1.sps

5. Indikator: *Stort innslag av eksponerte offentlige arbeidsplasser*

Denne indikatoren er utformet som en ren andel av total produksjon. I dette tilfellet blir produksjon summert over utvalgte næringskoder. Dersom de utvalgte næringer har all produksjon (kan operasjonaliseres til omsetning eller sysselsetting) blir indikatoren =1.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren kan man bruke tabeller fra BoF, dersom 2-siffer næring er detaljeringsnivået man vil ta utgangspunkt i. Dersom mer detaljert næringsinndeling er nødvendig, kan man ta utgangspunkt i grunndata som har 5-siffer næringskoder per bedrift.

Næringene er i utgangspunktet satt = NACE 75

Spss syntaxfil: Nar_Tabell_2004_1.sps og Nar_Tabell_2005_1.sps

6. Indikator: *Stor avhengighet av ekstern kapital*

Denne indikatoren bygger på registrering av beliggenhetsadresse (kommune) for bedrifter og beliggenhetsadresse (kommune) for bedrifter. Dersom alle ansatte i kommunens bedrifter er ansatt i bedrifter som er eid av foretak lokalisert utenfor kommunen blir indeksen=1.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren trenger vi grunndata fra BoF, kun bedriftsobservasjoner (merke = 1, 4 eller 5). For å klassifisere arbeidsplasser som "eid eksternt" eller eid av foretak i kommunen sammenlignes verdiene for f-kommnr og bb-kommnr.

Spss syntaxfil: Kap_BoF_2004_1.sps og Kap_BoF_2005_1.sps

7. Indikator: *Svak utvikling over tid for det lokale næringslivet*

Denne indikatoren fanger opp endringer i ansatte eller sysselsatte for bedrifter etter beliggenhetsadresse (kommune). Utformet som prosentvis endring i summerte kommunetall mellom to årsobservasjoner.

Databehov: Til beregning av denne indikatoren kan man bruke tabeller fra BoF, dersom 2-siffer næring er detaljeringsnivået man vil ta utgangspunkt i. Dersom mer detaljert næringsinndeling er nødvendig, (f.eks. fordi man vil utelate enkelte næringer) kan man ta utgangspunkt i grunndata som har 5-siffer næringskoder per bedrift.

Næringene er i utgangspunktet satt = NACE Alle

Spss syntaxfil: Ans_Tab_030405_1.sps

Vedlegg 2. Listing av kommuneverdier

Kommuneverdier for de utvalgte indikatorene for 2005 (Ind 1 05 – Ind 6 05) og %-vis endring fra 2004 til 2005 (Ind 1 0405 – Ind 7 0405)

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
Østfold														
101	Halden	0,02	0,06	0,24	0,01	0,05	0,22	5,00	0,59	5,19	-0,99	-3,40	2,89	0,30
104	Moss	0,01	0,07	0,19	0,01	0,10	0,19	-3,95	2,07	0,46	57,28	9,66	-1,94	-0,65
105	Sarpsborg	0,01	0,07	0,18	0,01	0,05	0,21	-2,42	3,33	-5,03	-14,71	4,62	3,89	1,03
106	Fredrikstad	0,00	0,06	0,18	0,00	0,15	0,17	-10,42	-4,63	-2,54	6,38	2,66	-3,63	-3,16
111	Hvaler	0,02	0,15	0,03	0,00	0,06	0,06	-2,60	3,87	-13,56	---	-19,14	165,8	23,08
118	Aremark	0,05	0,11	0,04	0,09	0,16	0,03	-4,89	-5,83	57,52	32,09	-10,75	-7,94	-10,22
119	Marker	0,06	0,09	0,28	0,05	0,07	0,06	-3,92	-0,90	-2,55	38,70	-3,17	5,47	1,92
121	Rømskog	0,15	0,21	0,17	0,08	0,21	0,01	-5,59	1,21	4,06	0,21	-7,50	-7,50	8,70
122	Trøgstad	0,02	0,10	0,07	0,06	0,08	0,01	-6,68	7,56	-5,41	11,77	-2,38	-4,32	-6,47
123	Spydeberg	0,01	0,10	0,11	0,03	0,05	0,13	-12,64	-2,59	6,09	-8,19	4,46	5,52	-2,45
124	Askim	0,01	0,08	0,11	0,01	0,05	0,14	-15,53	-1,46	-10,22	-5,86	-6,59	-16,02	-1,00
125	Eidsberg	0,03	0,08	0,22	0,05	0,05	0,13	-16,26	-6,50	-4,54	0,22	-5,61	6,25	1,14
127	Skiptvet	0,04	0,15	0,12	0,05	0,10	0,06	-17,61	-4,64	7,27	6,72	-32,60	37,86	0,29
128	Rakkestad	0,04	0,10	0,26	0,04	0,04	0,21	-8,21	0,71	0,03	-2,24	-19,06	1,38	0,00
135	Råde	0,02	0,12	0,08	0,03	0,09	0,17	1,01	23,15	-15,01	6,15	-9,59	2,54	10,55
136	Rygge	0,01	0,07	0,15	0,02	0,11	0,16	-8,15	7,35	-7,07	12,36	-27,93	12,48	5,88
137	Våler	0,03	0,12	0,10	0,05	0,06	0,10	-29,03	-12,63	-5,68	25,76	7,13	-33,07	-10,19
138	Hobøl	0,04	0,17	0,05	0,03	0,19	0,12	6,87	13,28	-0,87	23,15	10,15	27,11	0,44
Akershus														
211	Vestby	0,03	0,19	0,05	0,02	0,02	0,07	69,70	20,83	-6,85	-12,50	-12,95	-26,79	9,72
213	Ski	0,01	0,14	0,07	0,00	0,05	0,24	-8,89	0,62	-0,09	17,13	-17,70	-5,30	-0,30
214	Ås	0,01	0,13	0,02	0,01	0,04	0,11	12,93	22,30	-16,90	-3,53	-21,20	-6,36	0,38
215	Frogn	0,01	0,11	0,04	0,02	0,06	0,13	-1,03	8,74	-18,62	-3,89	18,29	-4,12	0,06
216	Nesodden	0,01	0,11	0,03	0,03	0,21	0,11	-14,77	14,53	2,83	-30,19	-0,07	-15,23	0,32
217	Oppegård	0,02	0,12	0,05	0,00	0,03	0,07	-9,56	-8,24	8,75	6,99	-21,25	18,21	-7,78
219	Bærum	0,01	0,08	0,05	0,01	0,09	0,13	-2,21	-0,78	5,41	-4,58	3,01	5,49	-2,65
220	Asker	0,01	0,09	0,11	0,01	0,10	0,13	-2,47	4,53	-13,20	-9,30	-10,20	6,54	-1,66
221	Aursk.-H.	0,01	0,07	0,18	0,02	0,07	0,17	-4,60	-1,54	-2,34	0,83	6,94	-3,64	0,66
226	Sørums	0,01	0,08	0,12	0,01	0,07	0,05	-30,36	0,95	-12,89	18,67	-4,86	-64,96	0,12
227	Fet	0,03	0,07	0,23	0,02	0,06	0,04	-10,84	-8,40	-4,02	4,71	-7,34	-10,89	5,25
228	Rælingen	0,03	0,15	0,06	0,00	0,14	0,05	-8,37	-14,22	-7,72	---	-5,86	4,30	12,62
229	Enebakk	0,03	0,12	0,01	0,03	0,05	0,07	-11,83	-0,84	5,41	37,49	-11,73	-18,88	2,51
230	Lørenskog	0,01	0,11	0,09	0,01	0,27	0,13	1,16	4,13	-5,22	117,1	2,35	10,37	4,36
231	Skedsmo	0,01	0,08	0,07	0,00	0,09	0,18	-7,10	-0,24	-32,48	3,28	17,61	-12,70	-4,46
233	Nittedal	0,04	0,15	0,20	0,01	0,06	0,17	-1,42	1,19	2,74	-44,97	-18,18	-3,37	-0,18
234	Gjerdrum	0,02	0,11	0,07	0,02	0,01	0,05	11,91	2,90	-5,90	29,06	---	-5,18	6,93
235	Ullensaker	0,03	0,13	0,07	0,01	0,04	0,28	11,13	-8,16	104,0	-6,68	-40,04	71,25	5,03
236	Nes	0,01	0,09	0,10	0,03	0,10	0,13	-4,90	-4,19	-2,61	9,53	52,84	-0,26	2,51
237	Eidsvoll	0,01	0,09	0,13	0,02	0,14	0,11	-4,30	0,35	0,22	5,63	-2,09	-5,56	-2,56
238	Nannestad	0,01	0,10	0,03	0,04	0,08	0,08	0,22	-5,48	64,43	8,29	-5,89	-10,28	4,91
239	Hurdal	0,06	0,13	0,10	0,04	0,16	0,23	3,99	-1,44	8,07	0,30	4,23	19,70	-0,29
Oslo														
301	Oslo	0,00	0,07	0,06	0,00	0,09	0,04	-24,63	-0,45	-12,21	-7,34	2,07	6,30	1,53
Hedmark														
402	Kongsvin.	0,01	0,07	0,10	0,02	0,11	0,18	-1,58	-1,11	1,81	7,27	-9,89	1,54	0,65
403	Hamar	0,00	0,07	0,06	0,02	0,09	0,21	-6,18	1,79	-5,73	3,58	-6,68	-8,60	-1,24
412	Ringsaker	0,01	0,08	0,22	0,03	0,10	0,17	0,41	1,02	-2,54	4,02	6,84	-6,23	1,96
415	Løten	0,02	0,09	0,10	0,05	0,09	0,09	-0,48	4,57	-2,75	-7,83	2,36	-3,60	3,58
417	Stange	0,01	0,06	0,11	0,05	0,22	0,09	-21,28	0,60	-3,90	5,08	1,00	-12,47	-0,65
418	Nord-Odal	0,03	0,10	0,11	0,03	0,11	0,06	-3,83	3,83	6,70	46,60	6,74	3,48	5,53
419	Sør-Odal	0,03	0,08	0,19	0,03	0,10	0,21	-8,80	-6,04	-9,73	-10,41	-1,74	17,71	-4,33
420	Eidskog	0,04	0,10	0,21	0,02	0,10	0,13	-11,53	-5,78	-4,31	12,94	0,89	-10,59	0,00
423	Grue	0,03	0,08	0,20	0,08	0,09	0,11	-4,01	1,38	-4,79	-4,08	-7,20	-18,76	0,38
425	Åsnes	0,02	0,08	0,14	0,03	0,09	0,20	-2,51	-1,62	1,95	24,51	-7,27	-0,01	4,21
426	Våler	0,11	0,24	0,30	0,07	0,08	0,03	-6,86	-3,07	-1,38	4,76	1,06	17,90	1,01
427	Elverum	0,01	0,07	0,14	0,02	0,16	0,16	-11,48	1,67	-0,47	14,76	-4,70	-1,55	4,56

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
428	Trysil	0,01	0,09	0,08	0,03	0,07	0,08	1,98	5,32	1,81	-21,56	0,16	-13,81	-0,52
429	Åmot	0,02	0,09	0,05	0,02	0,44	0,07	10,13	-10,16	18,49	39,31	-21,98	14,32	-2,27
430	Stor-Elvdal	0,03	0,09	0,11	0,10	0,09	0,08	-4,28	-4,68	5,09	1,43	-2,11	3,42	-5,97
432	Rendalen	0,04	0,10	0,11	0,05	0,10	0,06	3,45	-4,76	4,98	-25,77	-1,93	-0,18	1,55
434	Engerdal	0,03	0,10	0,07	0,09	0,11	0,07	-7,87	6,29	-8,48	-17,98	19,97	-30,89	-6,49
436	Tolga	0,06	0,09	0,10	0,05	0,18	0,10	2,24	-4,33	-1,22	-34,26	16,09	-6,81	-15,64
437	Tynset	0,01	0,09	0,05	0,03	0,15	0,12	2,35	6,56	-10,39	20,17	-4,27	-2,44	-0,58
438	Alvdal	0,09	0,15	0,28	0,04	0,07	0,20	77,97	31,37	37,06	-0,76	-14,01	41,93	16,09
439	Follidal	0,04	0,09	0,15	0,09	0,09	0,14	7,81	-2,92	-6,69	-2,18	1,74	26,44	-4,59
441	Os	0,04	0,08	0,13	0,06	0,10	0,07	-1,27	3,52	-1,65	11,60	-0,66	-26,00	7,14
Oppland														
501	Lilleham.	0,00	0,07	0,06	0,01	0,15	0,19	-9,02	0,12	-0,83	13,23	-8,22	1,05	3,72
502	Gjøvik	0,01	0,07	0,12	0,01	0,16	0,15	-10,26	1,45	-3,86	-2,86	35,80	-1,08	-0,44
511	Dovre	0,02	0,11	0,06	0,04	0,09	0,16	-3,48	1,20	0,19	15,22	9,10	-7,17	-1,45
512	Lesja	0,03	0,13	0,07	0,13	0,09	0,01	4,35	1,43	19,14	-0,01	-5,78	-12,13	1,37
513	Skjåk	0,03	0,08	0,16	0,08	0,09	0,05	-1,16	10,99	-21,14	5,63	11,67	-52,86	-0,53
514	Lom	0,03	0,10	0,09	0,04	0,09	0,05	5,82	-4,74	18,38	-4,76	-3,58	7,79	0,45
515	Vågå	0,02	0,12	0,04	0,04	0,07	0,07	0,37	7,93	-4,69	-26,08	-2,06	0,41	5,56
516	Nord-Fron	0,01	0,10	0,07	0,03	0,06	0,12	4,65	-1,51	-7,68	3,05	-17,25	-3,17	0,15
517	Sel	0,02	0,08	0,17	0,02	0,04	0,26	13,69	0,54	-1,21	14,04	-33,30	13,66	2,22
519	Sør-Fron	0,04	0,12	0,04	0,09	0,14	0,02	3,03	11,16	-30,40	-6,95	20,00	-17,29	-5,18
520	Ringebu	0,03	0,09	0,20	0,03	0,08	0,16	-2,38	3,98	1,53	9,81	-5,06	1,59	8,85
521	Øyer	0,03	0,11	0,11	0,05	0,07	0,14	-0,12	6,30	3,56	-7,90	-4,47	0,88	4,72
522	Gausdal	0,03	0,09	0,13	0,06	0,15	0,04	31,72	-3,37	40,27	-7,46	2,07	-32,22	9,46
528	Ø. Toten	0,01	0,08	0,13	0,05	0,08	0,07	-2,40	3,82	0,55	3,26	32,72	-17,80	5,65
529	V. Toten	0,06	0,13	0,40	0,02	0,14	0,03	-2,68	-15,69	-8,47	37,10	22,44	1,49	-8,37
532	Jevnaker	0,05	0,08	0,27	0,02	0,16	0,04	1,82	1,37	2,06	15,70	-4,29	5,85	1,91
533	Lunner	0,03	0,10	0,01	0,02	0,06	0,08	-0,38	3,64	-51,60	-10,37	-8,29	-30,99	-0,28
534	Gran	0,02	0,11	0,07	0,03	0,11	0,11	7,31	5,65	-10,45	21,73	4,62	-5,82	1,49
536	S. Land	0,03	0,13	0,09	0,04	0,11	0,08	-1,11	-0,70	-1,06	2,90	-1,06	-7,60	-8,43
538	N. Land	0,02	0,09	0,15	0,02	0,06	0,11	-0,73	0,18	5,13	7,19	-46,50	-2,68	5,22
540	Sør-Aurdal	0,03	0,10	0,12	0,04	0,11	0,01	-9,39	-6,68	1,83	-9,03	-6,97	-4,48	11,98
541	Etnedal	0,09	0,13	0,05	0,09	0,24	0,02	4,58	-10,37	-9,08	3,32	-5,21	-15,47	-2,35
542	N-Aurdal	0,01	0,10	0,05	0,02	0,05	0,12	-2,02	2,18	9,54	-6,55	-7,74	3,45	-1,09
543	V-Slidle	0,06	0,10	0,14	0,08	0,06	0,13	-15,51	-5,89	-8,71	-5,68	-3,30	-8,83	3,82
544	Ø-Slidle	0,03	0,13	0,05	0,02	0,14	0,06	-2,88	10,14	-1,04	-5,16	-3,41	1,75	4,89
545	Vang	0,04	0,12	0,04	0,09	0,12	0,03	-1,74	6,02	-2,57	-0,60	-0,25	7,50	-1,18
Buskerud														
602	Drammen	0,01	0,08	0,09	0,00	0,10	0,18	-7,03	3,97	-12,07	1,09	-3,47	-3,20	1,79
604	Kongsberg	0,02	0,08	0,32	0,00	0,08	0,14	-5,79	-5,67	3,59	22,63	-10,36	2,54	6,00
605	Ringerike	0,01	0,07	0,17	0,02	0,12	0,16	-5,40	0,72	0,03	-15,73	-11,49	-3,56	0,78
612	Hole	0,04	0,11	0,06	0,04	0,17	0,07	3,11	-2,01	-3,79	48,24	-3,90	-9,41	3,00
615	Flå	0,08	0,13	0,11	0,03	0,12	0,14	10,17	12,82	-1,12	11,24	-1,12	-17,88	3,13
616	Nes	0,06	0,12	0,21	0,00	0,04	0,11	2,20	2,31	0,10	-3,10	-21,35	-4,35	5,66
617	Gol	0,01	0,08	0,10	0,03	0,00	0,24	-7,14	-3,97	5,56	-11,41	-8,14	5,71	1,70
618	Hemsedal	0,04	0,15	0,06	0,02	0,04	0,07	-1,50	-4,75	20,31	34,16	-17,27	8,24	-0,47
619	Ål	0,01	0,10	0,10	0,02	0,11	0,07	-2,27	13,26	6,91	-2,16	-37,27	-1,75	5,12
620	Hol	0,02	0,18	0,06	0,01	0,07	0,06	9,22	11,60	-3,14	29,33	-10,41	-32,01	7,85
621	Sigdal	0,05	0,09	0,28	0,01	0,06	0,17	3,03	-0,64	-1,86	-7,32	-12,90	1,90	4,06
622	Krødsherad	0,03	0,09	0,17	0,02	0,06	0,02	12,08	-5,21	-5,39	9,66	-7,21	-12,04	0,20
623	Modum	0,02	0,10	0,15	0,01	0,14	0,14	7,18	1,37	8,35	23,83	-3,78	0,33	0,61
624	Øvre Eiker	0,01	0,06	0,17	0,04	0,07	0,07	-7,02	-2,03	1,83	10,73	7,08	11,67	-4,19
625	Nedre Eik.	0,01	0,12	0,14	0,00	0,04	0,13	2,38	5,81	-10,06	19,39	-37,78	-0,51	-1,33
626	Lier	0,01	0,08	0,14	0,03	0,07	0,20	-4,51	-1,47	7,31	-2,36	-18,13	19,59	4,55
627	Røyken	0,01	0,09	0,08	0,01	0,10	0,18	-8,38	-5,18	-3,03	36,52	83,41	3,87	-5,22
628	Hurum	0,07	0,11	0,29	0,02	0,04	0,07	-3,52	-4,67	2,07	5,33	-14,02	-25,74	4,43
631	Flesberg	0,05	0,11	0,09	0,03	0,09	0,07	3,69	-3,49	6,03	-10,01	-9,39	73,67	3,40
632	Rollag	0,16	0,19	0,21	0,03	0,08	0,22	2,06	1,45	-6,27	2,68	-4,65	-6,18	-3,66
633	Nore/Uvd.	0,02	0,09	0,08	0,05	0,02	0,06	-10,34	-0,83	-3,15	-10,92	-13,45	49,71	10,89
Vestfold														
701	Horten	0,02	0,09	0,26	0,01	0,05	0,08	35,58	-0,58	2,58	-11,82	-25,31	-11,31	1,38
702	Holmest.	0,03	0,10	0,22	0,01	0,06	0,20	-9,17	-2,44	-7,04	21,15	-4,44	-5,34	-1,06

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
704	Tønsberg	0,00	0,07	0,10	0,01	0,14	0,19	1,30	2,23	-6,11	18,79	0,98	-2,88	-1,37
706	Sandefjord	0,01	0,07	0,16	0,01	0,04	0,13	-6,04	1,47	-1,80	11,35	-7,65	-4,27	3,74
709	Larvik	0,00	0,07	0,14	0,05	0,09	0,17	-5,53	2,29	6,88	-0,47	1,26	-3,23	2,14
711	Svelvik	0,06	0,10	0,28	0,01	0,07	0,04	4,53	-2,22	4,14	15,05	-7,75	-13,93	8,08
713	Sande	0,01	0,09	0,10	0,06	0,08	0,04	-15,52	8,28	7,80	8,82	7,17	-41,48	3,49
714	Hof	0,04	0,13	0,17	0,02	0,05	0,01	-19,81	-0,68	-2,96	-27,96	-14,45	-17,27	-1,21
716	Re	0,02	0,09	0,11	0,05	0,07	0,04	-8,05	0,85	-0,34	-12,08	3,59	1,49	5,89
719	Andebu	0,06	0,19	0,15	0,01	0,12	0,26	-4,11	-1,38	0,57	0,08	2,86	-1,60	9,02
720	Stokke	0,02	0,05	0,20	0,05	0,02	0,13	-26,46	-6,71	6,38	6,37	-4,72	-6,87	11,73
722	Nøtterøy	0,01	0,09	0,10	0,02	0,08	0,07	-4,90	5,25	-3,77	-17,36	-13,78	74,91	-5,94
723	Tjøme	0,03	0,17	0,02	0,00	0,13	0,15	-18,18	-2,10	22,94	-29,22	-25,31	41,89	-7,05
728	Lardal	0,05	0,11	0,07	0,11	0,08	0,11	-0,07	1,44	0,63	11,30	-11,57	10,55	-3,38
Telemark														
805	Porsgrunn	0,02	0,08	0,25	0,01	0,06	0,32	-1,89	4,01	-1,82	11,31	-1,95	-0,94	2,37
806	Skien	0,00	0,07	0,11	0,01	0,14	0,17	-1,68	2,46	-4,13	14,31	3,40	-11,72	-0,77
807	Notodden	0,01	0,08	0,13	0,00	0,13	0,12	-10,79	7,01	0,52	-13,89	-0,51	-0,24	-3,12
811	Siljan	0,14	0,18	0,17	0,00	0,08	0,02	0,56	-1,37	-4,80	---	3,20	-8,94	8,67
814	Bamble	0,04	0,13	0,32	0,01	0,04	0,14	2,18	4,30	-0,87	321,3	7,13	36,70	-4,23
815	Kragerø	0,01	0,07	0,17	0,02	0,06	0,11	-6,54	-2,80	-2,29	46,98	0,52	3,12	5,64
817	Drangedal	0,03	0,11	0,02	0,03	0,07	0,02	19,99	-4,13	-9,35	3,60	-3,77	-3,30	11,19
819	Nome	0,04	0,08	0,24	0,02	0,07	0,02	-0,72	-2,38	3,00	-2,39	2,42	55,29	4,28
821	Bø	0,01	0,10	0,07	0,01	0,03	0,13	-10,03	6,17	0,51	29,23	-8,52	-5,91	0,67
822	Sauherad	0,05	0,11	0,04	0,08	0,06	0,10	9,88	6,71	-14,00	15,79	-9,67	5,42	14,21
826	Tinn	0,02	0,08	0,16	0,01	0,12	0,16	-0,12	-4,04	3,58	-14,80	-3,25	-1,92	2,26
827	Hjartdal	0,05	0,13	0,01	0,07	0,13	0,01	-1,64	3,42	-27,33	23,54	-14,25	-23,69	13,14
828	Seljord	0,03	0,11	0,06	0,00	0,10	0,09	0,36	2,83	-3,69	1,90	2,78	-8,29	-1,42
829	Kviteseid	0,04	0,12	0,06	0,02	0,05	0,10	2,82	6,63	-5,63	1,61	-7,67	-32,01	6,60
830	Nissedal	0,04	0,12	0,08	0,09	0,08	0,07	0,38	-4,29	7,87	22,06	-6,95	-9,16	13,12
831	Fyresdal	0,04	0,09	0,18	0,04	0,08	0,03	-24,79	-15,30	6,05	16,36	-38,76	194,0	3,56
833	Tokke	0,06	0,13	0,12	0,03	0,07	0,16	-2,90	-1,04	-5,69	33,45	-1,65	-3,95	-3,20
834	Vinje	0,02	0,11	0,05	0,01	0,10	0,10	1,04	6,63	-13,28	6,13	7,80	8,78	-1,42
Aust-Agder														
901	Risør	0,02	0,07	0,16	0,01	0,05	0,06	-5,16	5,90	3,14	25,11	-14,82	-0,69	4,82
904	Grimstad	0,01	0,08	0,15	0,02	0,03	0,13	3,59	5,47	-7,22	14,14	-23,70	-19,77	2,65
906	Arendal	0,01	0,07	0,13	0,00	0,14	0,16	-12,17	0,87	-1,54	20,86	-2,33	4,62	1,43
911	Gjerstad	0,06	0,13	0,29	0,01	0,09	0,11	-6,67	-4,08	0,32	-4,19	-14,70	-4,19	7,44
912	Vegårshei	0,11	0,18	0,15	0,01	0,12	0,01	29,46	18,78	10,09	-10,63	-42,98	-14,89	13,70
914	Tvedestr.	0,02	0,11	0,18	0,01	0,07	0,06	-0,93	9,62	-9,23	-20,77	3,86	-8,82	8,19
919	Froland	0,03	0,11	0,03	0,05	0,08	0,08	-3,89	-1,90	-3,65	12,80	-3,65	-7,31	0,76
926	Lillesand	0,02	0,08	0,13	0,02	0,05	0,08	11,37	1,30	-7,13	-6,13	244,1	-13,19	3,82
928	Birkenes	0,06	0,10	0,32	0,03	0,07	0,05	-11,27	-6,62	0,31	43,35	4,41	-3,28	4,14
929	Åmli	0,11	0,15	0,25	0,02	0,06	0,21	3,29	4,07	17,92	-10,24	-1,00	0,43	0,31
935	Iveland	0,10	0,19	0,18	0,05	0,15	0,05	6,84	10,60	-4,67	-1,03	---	-1,03	-1,04
937	Evje og H.	0,03	0,12	0,09	0,01	0,05	0,09	14,88	11,26	7,21	22,74	-9,73	12,82	3,86
938	Bygland	0,16	0,17	0,16	0,21	0,16	0,05	109,1	82,42	-15,77	98,57	2,40	-19,83	37,22
940	Valle	0,05	0,15	0,06	0,01	0,12	0,02	-2,00	8,00	20,64	-7,75	-10,59	0,64	16,67
941	Bykle	0,04	0,13	0,07	0,02	0,07	0,04	-5,51	-8,90	-0,51	64,32	-3,17	2,70	5,31
Vest-Agder														
1001	Kristians.	0,00	0,06	0,10	0,01	0,11	0,18	-6,93	3,42	-10,57	7,07	-3,85	-11,79	3,38
1002	Mandal	0,01	0,08	0,18	0,01	0,06	0,10	10,48	-3,70	6,40	17,81	-17,87	11,05	5,63
1003	Farsund	0,06	0,10	0,33	0,01	0,06	0,19	-25,04	-17,76	-12,94	118,0	-8,12	-1,68	-2,25
1004	Flekkefjord	0,01	0,08	0,18	0,02	0,14	0,10	0,94	-1,13	-13,54	0,89	3,51	-5,53	-2,92
1014	Vennesla	0,03	0,08	0,22	0,02	0,07	0,07	-9,05	3,24	-6,65	17,79	8,00	7,29	2,20
1017	Songdalen	0,02	0,09	0,24	0,01	0,04	0,16	5,63	2,44	2,31	-14,55	-2,34	-3,78	1,00
1018	Søgne	0,01	0,11	0,14	0,01	0,04	0,05	4,59	-2,72	7,96	-14,50	-4,72	-12,61	7,34
1021	Marnardal	0,22	0,28	0,10	0,03	0,09	0,07	16,09	6,82	-1,00	9,85	-26,54	-7,49	2,54
1026	Åseral	0,15	0,21	0,02	0,17	0,07	0,01	-4,10	6,34	-19,43	-4,47	-19,43	-34,35	0,56
1027	Audnedal	0,17	0,29	0,30	0,04	0,11	0,03	7,84	-1,99	0,43	-4,55	-8,70	41,10	10,77
1029	Lindesnes	0,14	0,16	0,33	0,04	0,04	0,32	-15,95	-11,95	-5,25	4,13	-4,69	-4,50	5,04
1032	Lyngdal	0,03	0,10	0,21	0,06	0,05	0,10	4,71	2,66	-3,64	-12,90	18,08	-6,99	1,83

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
1034	Hægebos.	0,07	0,11	0,26	0,03	0,15	0,06	2,34	5,93	-2,70	15,86	3,48	-25,31	1,07
1037	Kvinesdal	0,06	0,10	0,22	0,02	0,11	0,07	-8,27	-3,15	8,99	-9,58	6,78	-8,13	14,73
1046	Sirdal	0,06	0,12	0,04	0,03	0,11	0,02	-11,79	-6,11	0,55	7,91	-17,70	-37,91	10,71
Rogaland														
1101	Eigersund	0,02	0,07	0,23	0,04	0,05	0,12	-6,53	0,80	1,04	-4,50	-0,11	2,53	0,48
1102	Sandnes	0,00	0,08	0,10	0,02	0,03	0,22	-23,90	4,92	-20,50	-21,24	-26,64	3,97	-0,35
1103	Stavanger	0,01	0,06	0,12	0,01	0,11	0,17	2,48	0,13	-5,76	6,95	-2,92	-1,32	2,77
1106	Haugesund	0,01	0,08	0,12	0,00	0,14	0,23	0,57	3,19	1,43	8,32	4,05	1,91	1,78
1111	Sokndal	0,19	0,21	0,04	0,29	0,07	0,08	1,86	4,23	1,78	-10,82	16,59	16,53	-5,61
1112	Lund	0,33	0,41	0,48	0,03	0,06	0,06	20,01	20,38	8,23	-0,60	4,31	-43,48	1,45
1114	Bjerkreim	0,05	0,17	0,16	0,28	0,05	0,11	1,60	1,29	0,31	-0,68	550,7	1,38	-4,15
1119	Hå	0,02	0,10	0,19	0,14	0,04	0,10	-4,72	-0,67	-4,50	1,17	-15,97	8,49	7,47
1120	Klepp	0,03	0,10	0,27	0,14	0,03	0,10	-16,77	-4,48	-9,62	-4,94	-1,78	-2,32	0,65
1121	Time	0,02	0,09	0,17	0,11	0,06	0,21	14,24	1,77	-6,53	18,51	-17,42	-7,65	9,06
1122	Gjesdal	0,02	0,08	0,20	0,09	0,04	0,05	2,87	0,96	0,60	-0,02	-1,66	-5,54	0,41
1124	Sola	0,02	0,12	0,16	0,03	0,02	0,13	-8,08	-3,07	-12,41	5,74	15,12	-7,80	1,59
1127	Randaberg	0,01	0,09	0,09	0,02	0,04	0,09	-8,90	0,10	12,06	-2,19	-31,07	1,89	-2,85
1129	Forsand	0,06	0,08	0,22	0,13	0,11	0,13	5,53	2,94	12,44	-4,31	-6,34	-16,86	4,27
1130	Strand	0,02	0,08	0,18	0,05	0,02	0,10	-7,79	-7,61	0,86	-6,21	-6,91	-0,54	6,68
1133	Hjelmeland	0,08	0,11	0,18	0,22	0,08	0,21	-9,89	-5,31	-18,93	1,49	121,2	-8,11	-5,62
1134	Suldal	0,05	0,09	0,05	0,11	0,06	0,08	-7,11	-10,24	-22,83	16,19	-12,64	-7,40	-6,69
1135	Sauda	0,06	0,10	0,26	0,01	0,01	0,22	-12,30	-5,68	-5,51	11,80	20,99	-12,22	-3,18
1141	Finnøy	0,02	0,16	0,05	0,22	0,07	0,04	-28,76	0,48	-6,66	-0,09	87,96	6,13	-7,40
1142	Rennesøy	0,09	0,19	0,04	0,24	0,05	0,06	-12,38	-11,15	-1,27	-3,47	-16,72	7,90	13,13
1144	Kvitsøy	0,16	0,20	0,11	0,02	0,10	0,08	16,62	13,97	17,05	-1,68	19,02	-1,68	5,52
1145	Bokn	0,13	0,16	0,10	0,10	0,05	0,10	-8,05	-5,82	-21,61	-7,98	---	-24,88	2,33
1146	Tysvær	0,12	0,14	0,08	0,05	0,07	0,28	3,27	2,62	-7,08	-5,85	-44,29	-7,71	2,33
1149	Karmøy	0,02	0,08	0,24	0,01	0,03	0,22	7,51	11,32	0,18	-2,41	-9,17	-3,47	2,78
1151	Utsira	0,30	0,30	---	0,00	0,14	---	-9,36	-10,64	---	---	-14,46	---	50,00
Hordaland														
1201	Bergen	0,00	0,06	0,09	0,00	0,12	0,19	-4,49	-0,87	0,46	-3,00	-1,16	-0,86	-0,21
1211	Etne	0,03	0,09	0,13	0,09	0,07	0,06	-5,38	0,16	0,98	-1,27	42,61	4,32	2,41
1216	Sveio	0,03	0,12	0,05	0,08	0,10	0,03	-8,65	6,11	-7,37	-6,15	7,50	5,41	8,52
1219	Bømlo	0,06	0,11	0,24	0,02	0,04	0,04	5,95	0,55	-8,07	-10,53	-4,17	-5,48	2,27
1221	Stord	0,05	0,18	0,28	0,01	0,10	0,08	-1,51	-2,78	-3,66	6,35	7,84	-14,96	-2,51
1222	Fitjar	0,07	0,13	0,11	0,04	0,07	0,02	-0,46	0,73	-14,62	6,08	2,04	-17,36	-1,67
1223	Tysnes	0,04	0,10	0,16	0,03	0,09	0,02	-4,43	-1,37	8,77	-9,97	-8,10	-3,97	0,49
1224	Kvinnh.	0,04	0,09	0,24	0,03	0,12	0,04	12,54	2,27	2,72	-0,97	8,40	-10,13	1,21
1227	Jondal	0,10	0,13	0,09	0,09	0,17	0,05	14,94	11,56	1,10	20,48	-11,92	24,50	1,99
1228	Odda	0,05	0,12	0,27	0,00	0,11	0,12	-6,77	-6,94	5,75	-2,73	-7,05	15,24	5,17
1231	Ullensvang	0,04	0,09	0,08	0,07	0,12	0,02	-13,52	-0,51	-7,37	48,21	-6,96	29,21	1,98
1232	Eidfjord	0,11	0,18	0,02	0,02	0,13	0,11	-2,84	1,40	-16,12	-7,56	0,49	-12,22	-7,89
1233	Ulvik	0,09	0,13	0,06	0,12	0,02	0,23	-13,27	-8,93	31,12	2,13	147,1	277,7	-7,60
1234	Granvin	0,11	0,16	0,24	0,03	0,01	0,15	-15,51	-10,47	-10,42	14,74	3,27	-12,32	-1,07
1235	Voss	0,01	0,09	0,06	0,03	0,15	0,10	-6,70	1,86	-3,30	1,39	3,33	-5,38	-2,22
1238	Kvam	0,02	0,07	0,18	0,08	0,05	0,14	-7,55	5,42	-3,64	1,35	13,29	7,84	0,32
1241	Fusa	0,22	0,24	0,38	0,07	0,06	0,01	8,49	6,71	2,58	-6,92	3,67	-3,94	-3,13
1242	Samnanger	0,10	0,12	0,16	0,01	0,12	0,07	-3,77	0,25	-6,75	-3,54	4,24	60,77	0,85
1243	Os	0,01	0,08	0,18	0,02	0,07	0,11	1,00	-0,92	2,59	10,83	0,08	11,57	1,74
1244	Austevoll	0,13	0,19	0,13	0,09	0,06	0,02	13,47	-9,37	6,74	-8,66	-3,33	-6,98	6,82
1245	Sund	0,05	0,11	0,16	0,01	0,09	0,02	6,92	1,96	-1,59	88,25	-17,23	1,37	3,93
1246	Fjell	0,01	0,07	0,16	0,01	0,02	0,22	20,30	-3,36	-3,75	-6,54	-8,24	-0,89	12,53
1247	Askøy	0,01	0,10	0,13	0,02	0,06	0,12	-9,81	-2,45	-1,45	7,06	-4,70	0,91	3,65
1251	Vaksdal	0,06	0,13	0,31	0,02	0,10	0,19	-10,28	-3,75	4,14	18,88	171,4	11,77	-18,88
1252	Modalen	0,15	0,22	---	0,04	0,16	0,03	-16,81	-17,11	---	-9,13	-11,81	-20,49	19,15
1253	Osterøy	0,02	0,09	0,26	0,01	0,06	0,08	-14,52	-3,29	-2,12	0,92	-0,91	-8,17	3,34
1256	Meland	0,16	0,18	0,36	0,02	0,04	0,01	-3,50	-2,26	-0,91	-2,89	6,66	32,42	3,69
1259	Øygarden	0,04	0,14	0,03	0,05	0,11	0,11	-5,26	11,15	10,48	-6,09	-24,54	-13,74	-1,81
1260	Radøy	0,03	0,07	0,18	0,04	0,09	0,04	-2,48	-5,61	-10,81	-4,00	-0,23	-7,91	2,50
1263	Lindås	0,05	0,10	0,23	0,01	0,04	0,29	-3,05	0,05	-2,55	3,60	-10,68	-2,12	3,15
1264	Austrheim	0,05	0,11	0,16	0,02	0,07	0,12	10,31	11,30	-1,77	20,90	10,30	-13,84	1,21
1265	Fedje	0,23	0,24	0,09	0,01	0,21	0,00	5,83	9,37	-52,83	123,0	9,30	---	-18,75
1266	Masfjorden	0,08	0,11	0,03	0,05	0,13	0,10	8,52	-12,11	18,96	0,66	-4,21	-20,53	-3,86

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
Sogn og Fjordane														
1401	Flora	0,03	0,07	0,15	0,03	0,05	0,13	-9,79	-8,66	12,46	-3,86	-11,32	-11,56	4,20
1411	Gulen	0,04	0,07	0,11	0,11	0,10	0,12	6,66	-8,41	-22,94	0,73	2,20	23,50	-9,38
1412	Solund	0,06	0,15	0,10	0,16	0,12	0,03	4,78	-1,93	7,05	-4,40	-14,24	-23,34	2,92
1413	Hyllestad	0,19	0,21	0,26	0,08	0,09	0,10	181,1	82,88	135,9	-22,83	23,21	-16,52	35,15
1416	Høyanger	0,12	0,13	0,37	0,02	0,13	0,23	-10,43	-10,45	6,78	-6,72	-1,91	17,37	0,75
1417	Vik	0,04	0,10	0,19	0,03	0,09	0,09	12,69	8,65	1,78	-17,75	6,00	-2,02	0,53
1418	Balestrand	0,06	0,09	0,10	0,03	0,09	0,04	-1,03	5,78	-8,74	-3,67	-7,05	-62,34	14,81
1419	Leikanger	0,03	0,09	0,05	0,02	0,06	0,07	-11,56	-2,15	-9,10	22,07	10,05	69,36	7,88
1420	Sogndal	0,01	0,09	0,10	0,02	0,02	0,17	1,23	4,64	1,08	-11,69	-18,05	33,92	1,42
1421	Aurland	0,04	0,11	0,04	0,05	0,07	0,10	-2,08	-5,16	-0,60	11,82	-4,57	-0,85	-1,32
1422	Lærdal	0,05	0,10	0,05	0,02	0,27	0,18	-3,74	-1,31	4,41	9,83	-13,69	4,98	9,18
1424	Årdal	0,12	0,22	0,41	0,00	0,04	0,44	-12,29	45,82	-9,37	-3,81	41,54	-4,93	-1,02
1426	Luster	0,03	0,09	0,11	0,09	0,11	0,06	-11,35	10,67	-12,19	13,32	-9,57	17,71	0,88
1428	Askvoll	0,03	0,11	0,16	0,05	0,13	0,05	11,51	8,09	26,04	-14,53	2,52	-7,52	5,10
1429	Fjaler	0,04	0,08	0,05	0,07	0,10	0,06	-11,86	-1,54	-13,51	29,95	-6,56	-4,33	2,57
1430	Gaular	0,04	0,11	0,08	0,10	0,09	0,04	-0,05	6,45	-6,08	9,72	-3,99	-26,72	0,65
1431	Jølster	0,03	0,14	0,00	0,10	0,08	0,05	5,27	21,18	-96,07	30,38	-21,36	-5,14	-10,63
1432	Førde	0,01	0,08	0,07	0,01	0,22	0,15	-2,72	-1,34	5,48	3,27	13,51	-0,19	2,87
1433	Naustdal	0,04	0,21	0,01	0,03	0,15	0,02	8,10	24,24	-51,87	-50,68	7,16	-41,75	-21,29
1438	Bremanger	0,08	0,13	0,32	0,07	0,08	0,19	9,64	-2,59	-6,61	3,46	11,74	-7,64	-5,86
1439	Vågsøy	0,01	0,08	0,22	0,04	0,04	0,12	-39,72	-4,88	5,54	-4,38	237,8	4,43	-4,63
1441	Selje	0,05	0,10	0,26	0,04	0,08	0,04	2,94	2,84	-4,81	0,67	2,47	-11,53	-5,08
1443	Eid	0,02	0,08	0,14	0,03	0,17	0,10	5,22	0,66	7,81	5,92	-7,98	23,78	4,56
1444	Hornindal	0,16	0,23	0,27	0,15	0,08	0,25	-2,12	-1,80	-2,09	-2,32	-19,71	2,89	-2,47
1445	Gloppen	0,02	0,08	0,12	0,05	0,12	0,17	-8,29	-3,30	-11,35	-5,22	135,4	-11,44	4,40
1449	Stryn	0,03	0,07	0,26	0,10	0,05	0,07	-7,95	-2,69	0,29	-8,18	-2,98	16,13	2,67
Møre og Romsdal														
1502	Molde	0,02	0,07	0,11	0,00	0,14	0,15	-2,31	0,83	-9,70	20,11	-8,19	13,81	0,95
1503	Kristians.	0,01	0,07	0,10	0,01	0,10	0,20	-1,68	-0,82	3,89	-12,06	0,49	-1,98	4,95
1504	Ålesund	0,00	0,07	0,10	0,01	0,12	0,18	0,36	-1,41	2,53	29,05	5,88	4,63	2,54
1511	Vanylven	0,09	0,12	0,10	0,16	0,08	0,23	0,42	-2,06	17,30	-7,98	-4,99	-3,92	7,52
1514	Sande	0,07	0,13	0,29	0,01	0,09	0,02	-12,21	-18,82	-13,93	-12,78	37,80	-14,02	5,10
1515	Herøy	0,04	0,17	0,16	0,01	0,04	0,09	-9,27	-8,44	-8,84	-22,80	11,52	11,06	9,54
1516	Ulstein	0,05	0,12	0,37	0,01	0,02	0,10	7,78	12,80	7,12	712,5	-1,90	-0,16	5,30
1517	Hareid	0,04	0,08	0,42	0,01	0,06	0,14	4,49	2,03	0,07	5,07	-4,92	-3,46	4,18
1519	Volda	0,02	0,08	0,08	0,02	0,18	0,08	-2,93	-2,41	0,12	6,35	-7,48	1,44	3,77
1520	Ørsta	0,02	0,07	0,22	0,03	0,07	0,10	0,98	-1,57	0,68	-11,80	2,27	-3,55	3,04
1523	Ørskog	0,05	0,10	0,07	0,02	0,10	0,13	43,42	10,30	11,73	-9,75	35,37	36,66	18,54
1524	Norddal	0,10	0,15	0,03	0,17	0,24	0,10	4,51	-1,42	4,86	-12,00	7,04	-0,13	-5,15
1525	Stranda	0,03	0,15	0,41	0,03	0,03	0,21	-7,65	-8,79	-3,75	-0,45	9,50	-9,36	-7,92
1526	Stordal	0,11	0,43	0,51	0,02	0,08	0,01	-13,14	-6,99	-4,71	0,00	-14,81	0,00	-0,95
1528	Sykkylven	0,10	0,27	0,50	0,01	0,02	0,05	11,43	6,08	0,82	14,31	-6,70	-16,60	-4,22
1529	Skodje	0,06	0,10	0,29	0,01	0,07	0,04	-0,09	2,46	8,47	2,44	-2,51	20,74	3,82
1531	Sula	0,02	0,10	0,28	0,00	0,04	0,02	-17,93	5,12	-2,29	-76,14	-13,03	-0,81	1,40
1532	Giske	0,02	0,08	0,23	0,02	0,03	0,18	0,47	2,73	-5,87	-2,36	1,71	8,32	-0,93
1534	Haram	0,04	0,11	0,51	0,01	0,03	0,26	-4,20	1,63	2,43	-1,22	-6,04	0,82	7,53
1535	Vestnes	0,03	0,13	0,28	0,01	0,05	0,05	1,94	1,15	3,82	-9,82	-1,29	-11,62	0,69
1539	Rauma	0,01	0,07	0,23	0,02	0,05	0,12	4,10	1,86	28,40	-7,90	20,88	16,72	3,34
1543	Neset	0,11	0,14	0,12	0,17	0,12	0,03	-12,25	-9,73	62,13	-10,12	-7,40	3,00	7,79
1545	Midsund	0,05	0,11	0,14	0,10	0,10	0,06	12,37	0,01	3,22	-10,17	5,53	-10,78	1,38
1546	Sandøy	0,14	0,16	0,30	0,02	0,06	0,03	-1,66	-0,94	-5,58	22,75	3,56	46,88	3,29
1547	Aukra	0,08	0,18	0,21	0,04	0,11	0,05	19,73	7,69	6,19	190,2	-5,27	-11,31	21,50
1548	Fræna	0,03	0,08	0,24	0,03	0,05	0,09	1,99	-2,51	-2,69	-11,64	9,17	-1,61	3,59
1551	Eide	0,04	0,09	0,27	0,04	0,10	0,07	45,20	11,14	10,33	-21,66	186,4	-7,28	13,30
1554	Averøy	0,03	0,11	0,23	0,07	0,06	0,11	10,74	-9,68	-13,69	-0,79	1,82	9,53	-7,83
1556	Frei	0,03	0,09	0,19	0,02	0,06	0,07	5,52	7,88	-0,36	-15,18	-5,25	5,14	2,03
1557	Gjemnes	0,07	0,09	0,18	0,04	0,08	0,16	2,68	2,28	-15,62	2,38	-2,50	1,78	-8,53
1560	Tingvoll	0,03	0,13	0,10	0,04	0,12	0,08	-8,82	17,59	-9,94	-1,56	26,57	14,32	1,17
1563	Sunndal	0,11	0,18	0,35	0,03	0,06	0,38	3,84	34,61	1,87	-5,53	3,27	-1,19	0,44
1566	Sumnadal	0,02	0,08	0,19	0,02	0,06	0,10	2,68	0,49	7,18	-2,35	3,74	-6,43	1,39

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
1567	Rindal	0,05	0,13	0,23	0,10	0,11	0,04	-4,34	3,34	1,02	4,60	-12,68	4,28	-4,06
1571	Halsa	0,05	0,10	0,24	0,15	0,11	0,09	1,75	0,02	17,03	-10,00	-4,62	14,46	5,85
1573	Smøla	0,03	0,11	0,14	0,05	0,08	0,08	-3,49	4,71	-3,90	-9,87	-5,22	-8,20	-0,80
Sør-Trøndelag														
1601	Trondheim	0,00	0,06	0,08	0,01	0,10	0,19	-4,79	-2,92	1,15	-9,09	-1,50	0,98	1,30
1612	Hemne	0,04	0,08	0,18	0,09	0,04	0,16	11,36	2,91	9,28	-21,88	-1,45	-14,90	-7,75
1613	Snillfjord	0,07	0,16	0,12	0,27	0,14	0,09	-4,10	-4,79	8,75	8,34	20,96	-2,36	-1,24
1617	Hitra	0,04	0,12	0,29	0,05	0,05	0,13	24,71	14,87	33,97	-13,19	-12,78	54,50	16,07
1620	Frøya	0,09	0,15	0,20	0,15	0,07	0,15	-22,95	-45,03	-45,77	266,5	29,14	-26,27	-19,40
1621	Ørland	0,03	0,10	0,12	0,04	0,28	0,08	14,37	10,80	7,45	-29,78	10,01	-5,82	-4,78
1622	Agdenes	0,13	0,16	0,11	0,18	0,09	0,03	-1,30	-1,29	-11,23	14,48	-0,38	4,98	11,15
1624	Rissa	0,02	0,08	0,19	0,06	0,08	0,12	15,08	0,49	16,89	-6,71	-6,19	-4,61	6,92
1627	Bjugn	0,02	0,11	0,07	0,04	0,07	0,04	4,35	2,72	7,11	2,94	-1,02	5,89	-0,19
1630	Åfjord	0,04	0,16	0,06	0,05	0,07	0,10	0,36	3,35	15,40	-6,97	-7,51	1,28	5,30
1632	Roan	0,07	0,14	0,07	0,14	0,13	0,04	6,23	4,20	-4,48	8,35	2,80	45,17	-8,78
1633	Osen	0,06	0,09	0,03	0,07	0,06	0,13	7,45	4,54	-10,66	-20,62	-6,90	19,77	5,38
1634	Oppdal	0,01	0,09	0,13	0,05	0,04	0,11	-11,34	-0,30	-11,34	-9,22	2,45	-27,76	-5,41
1635	Rennebu	0,16	0,22	0,14	0,29	0,07	0,05	12,44	6,19	86,43	8,33	-2,28	2,22	5,92
1636	Meldal	0,02	0,07	0,14	0,06	0,09	0,06	-0,28	-0,50	-1,59	-2,10	3,48	0,74	0,18
1638	Orkdal	0,01	0,07	0,15	0,03	0,14	0,14	7,32	2,02	7,78	39,52	-8,68	6,71	7,21
1640	Roros	0,02	0,07	0,22	0,01	0,08	0,04	-6,78	-1,55	-3,31	18,27	3,10	-2,35	4,12
1644	Holtålen	0,05	0,11	0,13	0,06	0,14	0,05	-13,90	-4,61	-2,96	0,83	-0,61	11,80	2,26
1648	M.Gauldal	0,02	0,09	0,16	0,09	0,05	0,08	0,82	3,06	5,79	-1,89	2,18	6,58	0,60
1653	Melhus	0,01	0,07	0,09	0,05	0,05	0,10	-11,33	0,37	-13,60	2,62	-1,90	-6,84	5,16
1657	Skaun	0,03	0,12	0,11	0,01	0,12	0,06	-10,31	12,34	-2,86	-73,05	1,58	-38,75	-15,63
1662	Klæbu	0,03	0,12	0,04	0,01	0,12	0,02	-17,68	3,49	-18,14	-16,88	37,49	-17,36	11,20
1663	Malvik	0,04	0,13	0,05	0,00	0,12	0,06	-7,74	-0,56	-2,75	42,22	-12,44	-15,24	1,12
1664	Selbu	0,05	0,09	0,24	0,09	0,04	0,04	-3,38	1,87	6,46	-3,62	-10,86	12,86	4,67
1665	Tydal	0,06	0,12	0,04	0,10	0,14	0,10	-17,33	-2,92	8,33	6,25	12,20	-2,86	-1,81
Nord-Trøndelag														
1702	Steinkjer	0,01	0,08	0,08	0,04	0,03	0,19	-1,41	0,22	1,49	-5,85	-39,85	-4,37	1,62
1703	Namsos	0,01	0,08	0,09	0,01	0,17	0,13	-2,52	3,38	1,70	-7,29	-3,03	4,44	3,79
1711	Meråker	0,06	0,09	0,24	0,04	0,10	0,00	0,46	-2,33	6,69	7,74	-3,67	-23,95	-2,48
1714	Stjørdal	0,01	0,06	0,11	0,02	0,04	0,23	-1,37	-1,02	0,48	-9,88	-5,33	-5,42	5,26
1717	Frosta	0,03	0,21	0,07	0,23	0,06	0,01	4,07	12,45	-31,14	6,23	-4,85	-2,78	0,00
1718	Leksvik	0,04	0,13	0,36	0,02	0,05	0,01	-3,02	3,77	2,62	-1,94	11,79	-1,94	3,62
1719	Levanger	0,03	0,08	0,12	0,02	0,21	0,16	-4,71	-2,12	1,32	-2,44	0,09	-0,11	-0,90
1721	Verdal	0,04	0,10	0,25	0,03	0,06	0,10	6,49	5,74	4,79	2,88	-1,53	-10,01	0,99
1723	Mosvik	0,08	0,13	0,16	0,11	0,13	0,07	-20,70	-9,52	-12,33	19,43	4,84	5,64	-10,87
1724	Verran	0,07	0,13	0,24	0,04	0,09	0,05	-7,20	-3,92	2,81	-21,97	-4,40	-12,37	-0,50
1725	Namdals.	0,06	0,12	0,10	0,12	0,11	0,02	-7,04	-11,23	28,35	-11,59	16,09	1,04	-4,82
1729	Inderøy	0,03	0,10	0,15	0,05	0,09	0,11	1,91	3,85	-5,46	2,84	26,29	0,51	-2,93
1736	Snåsa	0,04	0,10	0,10	0,06	0,09	0,06	27,24	11,81	41,85	-6,33	-4,04	283,8	6,40
1738	Lierne	0,07	0,13	0,11	0,19	0,11	0,01	-16,09	-4,77	7,24	-4,74	-2,98	-2,98	5,30
1739	Røyrvik	0,08	0,12	0,05	0,04	0,01	0,01	20,83	17,29	1,10	1,10	-93,87	1,10	9,68
1740	Namssk.	0,06	0,14	0,04	0,04	0,08	0,03	14,77	14,49	-15,71	-21,33	-11,90	1,15	0,50
1742	Grong	0,02	0,08	0,03	0,02	0,08	0,11	-1,57	4,35	4,31	-27,98	0,83	-0,09	-0,62
1743	Høylandet	0,04	0,08	0,04	0,11	0,08	0,03	-0,32	-10,57	-13,33	-7,69	-17,65	0,00	3,45
1744	Overhalla	0,03	0,09	0,17	0,08	0,06	0,04	17,24	-6,64	32,81	14,69	-7,54	-19,57	12,78
1748	Fosnes	0,10	0,16	0,05	0,09	0,16	0,00	-8,91	-10,11	-0,43	-9,48	8,11	---	1,27
1749	Flatanger	0,04	0,09	0,11	0,08	0,12	0,00	-31,31	-15,72	-30,02	-1,41	25,68	---	-17,18
1750	Vikna	0,03	0,10	0,18	0,07	0,04	0,13	15,11	8,35	22,44	0,57	-0,59	-11,24	-0,80
1751	Nærøy	0,02	0,08	0,13	0,07	0,08	0,15	3,75	7,13	5,13	-3,15	-12,05	0,10	-1,51
1755	Leka	0,13	0,18	0,00	0,10	0,18	0,04	-14,20	-13,46	---	-14,42	-24,14	-18,31	18,97
Nordland														
1805	Narvik	0,02	0,08	0,04	0,00	0,13	0,13	8,52	1,46	-15,25	94,31	-13,32	3,22	4,69
1811	Bindal	0,24	0,28	0,22	0,07	0,12	0,03	-14,17	-8,37	-7,78	12,87	25,50	-4,43	-9,48
1812	Sømna	0,09	0,13	0,09	0,15	0,11	0,17	19,61	15,36	18,59	13,74	4,71	7,34	2,27
1813	Brønnøy	0,01	0,08	0,05	0,03	0,04	0,15	-3,35	0,83	-5,60	21,44	-10,92	6,05	2,01
1815	Vega	0,11	0,18	0,02	0,07	0,21	0,07	2,95	12,95	-14,42	-10,14	1,04	20,82	-4,76
1816	Vevelstad	0,18	0,28	0,02	0,26	0,23	0,07	-20,30	-15,52	1,60	1,60	-7,92	1,60	1,92

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 05	Ind_2 05	Ind_3 05	Ind_4 05	Ind_5 05	Ind_6 05	Ind_1 0405	Ind_2 0405	Ind_3 0405	Ind_4 0405	Ind_5 0405	Ind_6 0405	Ind_7 0405
1818	Herøy	0,10	0,22	0,30	0,08	0,08	0,22	36,27	7,98	3,67	1,44	3,47	23,89	-3,05
1820	Alstahaug	0,03	0,08	0,07	0,01	0,14	0,14	-2,20	0,61	12,58	-26,27	-1,43	6,88	0,06
1822	Leirfjord	0,13	0,21	0,18	0,07	0,10	0,09	-10,07	5,45	1,98	11,25	-1,73	6,95	-4,43
1824	Vefsn	0,02	0,07	0,18	0,01	0,10	0,26	-12,51	-6,24	8,46	-3,97	-1,44	8,13	2,25
1825	Grane	0,20	0,25	0,25	0,07	0,09	0,06	35,03	34,59	28,00	0,65	-11,93	-34,58	2,68
1826	Hattfjellidal	0,04	0,10	0,09	0,04	0,08	0,02	-65,16	-45,64	-49,27	-7,32	-5,08	-17,45	7,33
1827	Dønna	0,05	0,13	0,02	0,15	0,12	0,03	-7,72	-15,06	21,38	-15,97	24,34	13,50	-10,36
1828	Nesna	0,05	0,08	0,05	0,09	0,04	0,06	3,21	0,79	-19,11	9,52	-8,15	-9,60	-6,06
1832	Hemnes	0,04	0,09	0,12	0,04	0,13	0,12	-4,40	-0,39	-0,55	-5,28	2,27	6,64	4,01
1833	Rana	0,01	0,07	0,15	0,02	0,10	0,09	-1,85	-3,40	-9,30	44,76	16,19	-10,84	-0,80
1834	Lurøy	0,07	0,13	0,19	0,08	0,06	0,04	5,52	0,87	-4,19	-11,45	13,10	4,17	-8,03
1835	Træna	0,24	0,30	0,33	0,14	0,08	0,11	72,95	36,18	35,95	-5,50	-7,49	-6,42	6,30
1836	Rodøy	0,05	0,11	0,03	0,08	0,07	0,07	-17,06	-12,25	-4,73	-12,67	-7,80	-13,95	6,00
1837	Meløy	0,05	0,13	0,29	0,03	0,07	0,24	0,58	10,43	-1,23	-10,50	-7,44	-2,93	-1,50
1838	Gildeskål	0,05	0,12	0,05	0,08	0,12	0,08	-12,31	-2,66	2,64	-13,06	-5,95	21,72	9,87
1839	Beiarn	0,12	0,17	0,05	0,05	0,18	0,03	20,02	8,02	-8,57	8,57	-5,57	-17,71	12,98
1840	Saltdal	0,04	0,09	0,15	0,01	0,09	0,13	-3,62	-4,29	12,80	9,41	6,51	-0,90	7,96
1841	Fauske	0,01	0,10	0,05	0,01	0,08	0,09	-6,10	3,33	0,18	-12,85	1,70	-14,47	-2,07
1845	Sørfold	0,19	0,21	0,22	0,10	0,15	0,23	-24,45	-21,56	-19,47	-6,05	42,81	-23,56	-2,45
1848	Steigen	0,05	0,10	0,08	0,09	0,15	0,02	11,39	1,68	10,72	-6,49	0,69	-10,32	0,35
1849	Hamarøy	0,05	0,08	0,07	0,04	0,11	0,04	-14,15	-11,26	-9,39	-10,89	-0,01	-20,78	-7,62
1850	Tysfjord	0,14	0,20	0,25	0,07	0,10	0,24	1,96	3,32	1,16	8,42	4,08	1,57	-6,27
1851	Lødingen	0,05	0,10	0,12	0,04	0,12	0,07	10,49	6,57	1,36	3,77	-5,66	2,91	2,84
1852	Tjeldsund	0,07	0,17	0,00	0,04	0,27	0,00	-6,03	-6,93	42,93	114,4	-45,73	---	15,79
1853	Evenes	0,08	0,11	0,03	0,01	0,08	0,30	3,84	-0,31	4,34	4,34	11,45	2,48	-5,49
1854	Ballangen	0,05	0,14	0,05	0,04	0,12	0,04	-4,71	1,10	-20,41	-10,38	2,83	-5,39	-4,74
1856	Røst	0,08	0,37	0,36	0,00	0,12	0,07	2,18	2,78	7,94	---	-0,77	-13,28	13,08
1857	Værøy	0,13	0,27	0,29	0,01	0,17	0,08	22,02	15,04	13,74	-3,49	-3,49	-8,57	8,85
1859	Flakstad	0,04	0,12	0,15	0,03	0,14	0,02	-19,62	-24,60	-22,71	9,37	18,68	-45,31	-15,57
1860	Vestvågøy	0,01	0,10	0,09	0,03	0,13	0,10	0,66	-0,12	4,95	12,48	61,92	-13,59	6,34
1865	Vågan	0,01	0,08	0,14	0,01	0,06	0,08	7,06	4,42	-2,36	12,22	37,99	-6,83	3,98
1866	Hadsel	0,06	0,12	0,14	0,03	0,16	0,19	-0,11	-9,81	-10,05	40,67	4,13	-2,06	-2,15
1867	Bø	0,04	0,11	0,10	0,02	0,14	0,04	-7,54	3,74	9,78	9,68	-1,32	3,23	2,56
1868	Øksnes	0,03	0,11	0,16	0,06	0,09	0,03	8,76	1,36	-7,88	3,16	7,86	-22,42	1,51
1870	Sortland	0,01	0,08	0,06	0,02	0,03	0,14	-9,88	3,97	9,05	9,98	13,75	-4,78	1,12
1871	Andøy	0,05	0,14	0,07	0,02	0,20	0,05	14,17	-4,36	22,23	5,56	-8,27	2,16	2,64
1874	Moskenes	0,05	0,15	0,15	0,03	0,15	0,04	1,67	15,33	33,49	-1,22	-13,35	-1,22	6,21
Troms														
1901	Harstad	0,00	0,08	0,06	0,01	0,13	0,17	-3,82	-1,67	10,92	-9,62	-7,46	6,83	-2,44
1902	Tromsø	0,00	0,07	0,04	0,01	0,16	0,13	-14,66	0,37	-8,34	-10,75	1,48	-5,62	-1,50
1911	Kvæfjord	0,04	0,10	0,03	0,03	0,07	0,01	-1,96	6,40	0,44	-15,45	-7,53	67,81	-11,67
1913	Skånland	0,03	0,07	0,07	0,04	0,06	0,09	2,08	0,32	-9,71	18,91	-0,99	-4,87	3,42
1915	Bjarkøy	0,11	0,13	0,04	0,13	0,22	0,11	-7,73	-8,07	19,22	52,84	5,76	87,65	14,63
1917	Ibestad	0,05	0,10	0,08	0,07	0,13	0,02	-0,63	-2,70	-29,97	-4,48	-10,81	-12,52	-8,76
1919	Gratangen	0,08	0,09	0,12	0,06	0,13	0,01	0,42	-12,88	29,25	37,37	-10,21	14,48	-0,96
1920	Lavangen	0,09	0,17	0,04	0,01	0,14	0,03	10,63	20,09	6,43	-51,62	-18,30	-14,00	-6,59
1922	Bardu	0,03	0,12	0,02	0,01	0,07	0,19	2,32	-6,18	11,58	37,03	-66,64	16,31	-10,45
1923	Salangen	0,04	0,15	0,00	0,03	0,11	0,05	2,58	18,64	-0,39	-9,05	-5,80	-0,39	6,58
1924	Målselv	0,02	0,08	0,07	0,02	0,34	0,13	5,41	0,13	8,47	-6,64	-7,20	-5,90	-7,10
1925	Sørreisa	0,03	0,09	0,07	0,05	0,15	0,04	-42,62	-13,87	-18,63	-44,82	-25,44	36,75	-13,02
1926	Dyrøy	0,13	0,16	0,13	0,05	0,15	0,06	-2,90	-4,13	1,27	111,6	0,84	122,2	14,39
1927	Tranøy	0,09	0,14	0,12	0,08	0,15	0,01	1,75	3,20	13,34	-1,63	-6,10	-15,68	3,78
1928	Torsken	0,14	0,30	0,22	0,17	0,16	0,02	-10,44	1,45	-11,52	27,27	7,07	-22,08	-8,11
1929	Berg	0,13	0,17	0,15	0,15	0,14	0,01	15,15	-7,47	-32,08	-11,19	6,08	-3,79	-14,91
1931	Lenvik	0,01	0,08	0,11	0,01	0,07	0,11	-11,55	5,56	-7,33	10,53	10,74	-0,57	2,08
1933	Balsfjord	0,02	0,09	0,08	0,07	0,11	0,15	3,48	-0,41	-2,39	8,87	-9,47	-12,70	1,90
1936	Karlsøy	0,05	0,26	0,21	0,04	0,12	0,05	-2,92	1,62	-5,92	27,71	-0,40	31,13	-9,81
1938	Lyngen	0,02	0,09	0,13	0,01	0,09	0,04	-23,79	-16,72	-31,54	13,41	12,67	-4,11	-11,84
1939	Storfjord	0,04	0,09	0,02	0,05	0,18	0,04	-9,62	-0,41	29,44	-12,93	-0,26	-10,94	3,48
1940	Kåfjord	0,05	0,11	0,01	0,05	0,12	0,02	-7,22	-2,31	-4,07	-28,05	5,69	-4,07	-6,11

SNF-rapport nr. 22/07

K.nr	K.navn	Ind_1 _05	Ind_2 _05	Ind_3 _05	Ind_4 _05	Ind_5 _05	Ind_6 _05	Ind_1 _0405	Ind_2 _0405	Ind_3 _0405	Ind_4 _0405	Ind_5 _0405	Ind_6 _0405	Ind_7 _0405
1941	Skjervøy	0,04	0,13	0,17	0,06	0,07	0,03	-3,99	3,00	-24,09	13,13	29,86	-2,21	-18,67
1942	Nordreisa	0,02	0,09	0,03	0,03	0,08	0,07	10,45	4,87	-12,62	-4,05	0,73	-6,51	-3,41
1943	Kvænang.	0,05	0,14	0,01	0,13	0,16	0,03	5,14	9,69	-63,21	5,08	-8,42	3,02	-6,33
Finnmark														
2002	Vardø	0,02	0,10	0,05	0,01	0,07	0,07	-8,98	-5,91	-33,43	27,16	9,42	-11,16	-6,46
2003	Vadsø	0,01	0,09	0,03	0,00	0,02	0,12	-5,62	-5,72	4,25	-7,05	-39,16	8,33	1,86
2004	Hammerf.	0,02	0,08	0,09	0,01	0,13	0,14	-46,10	-17,30	27,95	-13,70	0,39	37,84	-0,29
2011	Kautok.	0,03	0,07	0,05	0,04	0,03	0,05	-5,23	-7,12	15,42	98,91	-16,89	-4,65	13,93
2012	Alta	0,00	0,08	0,06	0,04	0,06	0,14	-1,74	1,89	-5,71	2,23	-3,02	3,74	5,40
2014	Loppa	0,07	0,16	0,16	0,01	0,09	0,12	-14,21	-3,89	-8,93	-46,71	-10,62	0,97	-9,30
2015	Hasvik	0,10	0,20	0,14	0,00	0,12	0,05	-20,94	-17,35	-24,12	---	0,63	0,63	-7,53
2017	Kvalsund	0,09	0,11	0,02	0,02	0,13	0,00	13,81	-6,99	26,33	-11,57	3,80	---	-18,68
2018	Måsøy	0,09	0,14	0,20	0,02	0,09	0,03	26,59	-11,78	-9,28	38,63	3,97	-38,56	-2,77
2019	Nordkapp	0,02	0,12	0,09	0,00	0,08	0,11	5,11	-0,08	-2,54	-43,87	3,23	37,87	2,10
2020	Porsang	0,01	0,09	0,03	0,01	0,11	0,13	2,53	0,38	51,25	1,50	-7,65	1,67	-4,31
2021	Karasjok	0,04	0,09	0,06	0,02	0,03	0,17	1,65	0,62	-8,80	-10,95	---	15,64	12,79
2022	Lebesby	0,13	0,18	0,16	0,03	0,08	0,01	-10,73	-7,73	-6,57	-12,30	14,01	38,20	-3,65
2023	Gamvik	0,05	0,13	0,08	0,02	0,11	0,05	13,88	7,48	112,1	6,02	0,72	-5,14	-10,06
2024	Berlevåg	0,06	0,13	0,07	0,09	0,13	0,06	3,49	3,21	-20,28	14,50	3947	-1,29	4,35
2025	Tana	0,02	0,08	0,06	0,06	0,14	0,07	-4,70	1,53	5,96	14,24	-0,92	-18,78	1,80
2027	Nesseb	0,21	0,24	0,02	0,07	0,13	0,03	41,10	36,53	377,6	-13,17	9,99	-13,17	7,81
2028	Båtsfjord	0,07	0,23	0,29	0,00	0,04	0,06	0,17	-15,50	-14,76	-100,0	12,29	7,48	-5,24
2030	S-Varanger	0,01	0,09	0,05	0,01	0,19	0,12	-2,17	-1,25	-5,42	15,74	2,22	5,38	1,17

Vedlegg 3 Spørreguide for eksempelstudiene

Mal for intervjuguide som er brukt ved case-studier

i. Kompetanse og erfaring med næringsutviklingsarbeid hos lokale myndigheter

1. Hvordan er næringsarbeidet i kommunen organisert?
2. Hvilke tiltak har dere prioritert de siste årene?
3. Hvordan vil du vurdere effektene av det kommunale næringsarbeidet?
4. Hvilke holdninger til næringsutvikling finnes blant offentlige aktører i kommunen?
5. Hva slags planer har dere for framtidig næringsutvikling?
6. Hvilke andre sentrale aktører finnes i næringsarbeidet lokalt?

ii. Lokale samhandlingsarenaer og eksterne nettverk

1. Hvem er deres samarbeidspartnere innenfor næringslivet?
2. Hvordan vil du karakterisere samarbeidet?
3. Finnes det samhandlingsarenaer for næringsutvikling i kommunen?
4. Deltar kommunen aktivt på slike arenaer?
5. Hvordan vil du vurdere samarbeidet mellom private næringsaktører i kommunen?
6. Finnes det eksterne nettverk eller arenaer for samhandling på dette feltet?
7. I hvilken grad eller på hvilken måte har dere utbytte av deltakelse på slike arenaer?

iii. Næringskultur/Forekomst av lokale ildsjeler

1. Hvor kommer initiativene til næringsutvikling fra?
2. Finnes det ildsjeler i dette arbeidet som har vært sentrale i næringsutviklingen?
3. Hvordan er holdningene til næringsutviklingsarbeid blant private aktører i kommunen?
4. Hvordan har ulike næringsaktører forholdt seg til ulike endringer så langt

iv. Geografi

1. Hvordan påvirker kommunens geografiske beliggenhet næringsstrukturene og næringsutviklingen i kommunen?

v. Avhengighet av offentlige rammevilkår

1. Deltar dere i omstillingsprogram som har betydning for dere?
2. Har dere deltatt i slik program og hvilke betydning hadde det?
3. Er det statlige rammevilkår som virker negativt ut på det lokale næringslivet (toll, kraftavtaler, miljøbestemmelser, arbeidsgiveravgift)?

vi. Avhengig av hjørnesteinsbedrift

1. I hvilken grad har hjørnesteinsbedriften engasjert seg i lokalsamfunnet?
2. Bidrar hjørnesteinsbedriften til kompetanseutvikling lokalt?
3. Hvordan er kunnskapsoverføringen til andre bedrifter lokalt?
4. Inngår bedriftene i en fordeltaktig regional eller lokal klynge?
5. Finnes det lokale underleverandørene som er avhengige av hjørnesteinsbedriften?
6. Hva er de viktigste problemene for hjørnesteinsbedriften? Hvordan har de forsøkt å løse disse?
7. Hvilke framtidsperspektiver har bedriften?

Vedlegg 4. Momenter ved vurdering av handlingskapasitet

i) Kompetanse og erfaring med næringsutviklingsarbeid hos lokale myndigheter

Beskrivelse:

Det skal vurderes hvor godt næringsutviklingsarbeidet er organisert samt hvor godt det fungerer i området.

Kommentar:

Vurderingen skal omfatte både administrasjon/daglig ledelse samt de sentrale aktører.

Vurdering:

Karakterbeskrivelse fremgår av veiledningen.

Sett kryss

Faktor/påstand					1	2	3	4	5
Det er tilsatt næringssjef/konsulent som leder næringsarbeidet i kommunen									
1=Ingen fokus på næringsutvikling	2=Kommunen har jordbrukskonsulent	3=Flere i kommunen arbeider med næringsutvikling	4=Kommunen har tilsatt næringskonsulent	5=Kommunen har næringsavdeling med egen næringskonsulent					
Kommunen har utarbeidet en strategisk næringsplan									
1=Ingen planer for næringsutvikling	2=	3=	4=	5=Det foreligger godkjente næringsplaner					
Innsatsområdene/strategiene er klar beskrevet og avgrenset									
1=Stor uenighet om valgte strategier	2=Enighet om minst en strategi	3=Enighet om hovedstrategiene	4=Enighet om strategier og mål	5=Full enighet om prioriterte strategier og mål					
Det er et klart skille mellom kommunens næringsavdeling og andre næringselskap									
1=Nei, meget uklar	2=Uklar	3=Rimelig klart for organisasjonene	4=Rimelig klart også for kundene	5=Meget klar for alle aktører					
Det foreligger klare rutiner for arbeidet i administrasjonen (stillingsbeskrivelser, kvalitetssikrede skriftlige rutiner for rapportering o.a.)									
1=Nei	2=Grov oppgavebeskrivelse	3=Generell beskrivelse av oppgaver og rutiner	4= Skriftlige rutiner, rapportkrav og maler	5=Som 4 pluss kvalitetssikret					
Det er et særlig godt samarbeid mellom kommuneadministrasjon og næringsliv, politikere, skole, forskning, virkemiddelapparatet o.a.									
1=Nei, ikke bevisst	2=Jevnlig kontakt med minst to aktørgrupper	3=Adm. har minst kvartalsvise møter med aktørene	4=Det er minst et prosjekt med hver aktørgruppe	5=Særlig god					

Sammenfattende vurdering

- 1 = Ingen ressurser eller planer for næringsutvikling i kommunen
- 2 = Næringsarbeidet fungerer dårlig
- 3 = Næringsarbeidet fungerer rimelig godt
- 4 = Kommunens næringsavdeling arbeider meget proaktivt
- 5 = Politikere, kommuneadministrasjon, lokalt næringsliv, virkemiddelapparat og skole/forskning arbeider tett sammen mot felles mål og strategier

ii) Lokale samhandlingsarenaer og nettverk

Beskrivelse:

Det skal vises hvordan kommunen har bidratt til flere møteplasser, bedre samarbeid og samhandling i omstillingsområdet og hvordan dette har bidratt til en positiv næringsutvikling.

Kommentar:

Det er viktig å få frem hvordan samarbeidet mellom offentlige, mellom offentlige og private, og mellom private virksomheter har blitt bedret og hvilke næringsutviklingskonsekvenser dette har medført.

Vurdering:

Karakterbeskrivelse fremgår av veiledningen.

Sett kryss

Faktor					1	2	3	4	5
Næringsarbeidet har bidratt til bedre samhandling mellom offentlige virksomheter									
1=Nei	2= Usikkert, ikke dok.	3=Programmet har målsatte tiltak	4=Det er igangsatt tiltak for bedre samhandling	5=Aktørene melder om klart bedre samhandling					
Det er etablert interkommunalt samarbeid innen næringsutvikling									
1=Nei	2= Samarbeid under planlegging	3= Bindende avtale foreligger	4= Etablert, i drift	5=Aktørene melder om klare positive resultater					
Det er etablert samarbeidsarenaer mellom offentlige og private virksomheter, herunder skoler, FoU, mv									
1=Nei	2= Samarbeid under planlegging	3=Bindende avtale foreligger	4= Flere etablerte samarbeidsarenaer fungerer	5= Aktørene melder om klare positive resultater					
Det er etablert samarbeidsarenaer mellom private næringsvirksomheter									
1=Nei	2= Samarbeid under planlegging	3=Minst en arena etablert	4=To eller flere større prosjekt er iverksatt pga dette	5= Aktørene melder om klare positive resultater					
Det er dokumentert økt samarbeid <u>ut over</u> kommunen som resultat av Næringsarbeidet									
1=Nei	2=Under planlegging	3=Formelt samarbeid vedtatt	4=Samarbeidet er aktivert	5= Aktørene melder om klare positive resultater					
De institusjonelle aktørene* er aktive deltakere i utviklingen av næringslivet									
1=Nei	2=De etterlyses i næringsutviklingsprosessene	3=En til to aktører er aktive	4=Aktører er aktive i plan og gjennomføring	5=Meget aktive og har tatt på seg ansvar i nær.utv. prosessen					

* regionale høyskoler, FoU-institusjoner, regionale/lokale konsulentmiljø

Sammenfattende vurdering

- 1** = Det arbeides ikke med tiltak for etablering av bedre samarbeid
- 2** = Det foreligger forslag om å etablere samarbeid
- 3** = Samarbeid er definert og målsatt i næringsplanen
- 4** = Mer enn tre større samarbeidsprosjekter er etablert
- 5** = Det er dokumentert klare positive resultater av samarbeidsprosjekter/det er meget godt samarbeid i området

